

Vern av Breheimen-Mørkridsdalen

Konsekvensutredning. Tema: Landskap

Et parti nord for Netosætri, sett nordover (Foto: Geir Gaarder)

Vern av Breheimen-Mørkridsdalen

KONSEKVENsutredning. Tema: Landskap.

Miljøfaglig Utredning AS

Rapport 2008:6

Utførende institusjon: Miljøfaglig Utredning AS	Prosjektansvarlig: Morten Wewer Melby
	Prosjektmedarbeider(e): Helge Fjeldstad
Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Oppland	Kontaktperson hos oppdragsgiver: Jørn Karlsen
Referanse: Melby, M. W. 2008. Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning. Tema: Landskap. Miljøfaglig Utredning rapport 2008-6. ISBN 978-82-8138-286-2.	
Referat: Miljøfaglig Utredning AS har utført en konsekvensutredning på tema Landskap i forbindelse Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane sitt oppdrag med å utrede vern i Breheimen-Mørkridsdalen. Utredningen vurderer konsekvensene for en videreføring og utvikling av landskapet innenfor utredningsområdet ved et eventuelt vern. Verneplanene opererer med tre alternativer i tillegg til 0-alternativet. Alternativ 1A opererer med nasjonalpark som hovedverneform og med mindre delområder vernet som landskapsvernområder og naturreservater. Alternativ 1B opererer også med nasjonalpark som hovedverneform og delområder vernet som landskapsvernområder, men uten naturreservater. Alternativ 2 opererer med landskapsvern som eneste verneform. Konsekvensene for en videreføring og/eller utvikling av dagens landskap innenfor utredningsområdet vurderes for hvert av de fire alternativene med referanse til dagens situasjon. Utredningen foreslår avbøtende tiltak under alle alternativ som kan redusere de negative konsekvensene av vernet.	
4 emneord: Vern Konsekvensutredning Landskap Verdi	

Forord

I forbindelse med utredning av vern av Breheimen-Mørkridsdalen, og på oppdrag fra Fylkesmannen i Oppland, har Miljøfaglig Utredning AS gjennomført en konsekvensutredning på tema Landskap.

Kontaktperson fra oppdragsgiver har vært overingeniør Jørn Karlsen. Prosjektleder fra Miljøfaglig Utredning AS har vært naturforvalterkandidat Morten W. Melby.

Jeg vil takke alle som har hjulpet til med å fremskaffe nødvendige opplysninger. I stor utstrekning har dette vært utrederne innenfor de øvrige tematiske konsekvensutredningene. Arbeidet er derfor i stor grad basert på deres vurderinger og konklusjoner. Bruken av disse i denne rapporten står likevel for undertegnede egen regning.

Tingvoll 28/04 2008

Miljøfaglig Utredning AS

Morten Wewer Melby

Innhold

FORORD	4
INNHold	5
SAMMENDRAG	6
1 INNLEDNING	12
2 UTREDNINGSPROGRAMMET	20
2.1 UTREDNINGSMULIGHETENE	20
2.2 UTREDNINGSTEMA LANDSKAP	21
3 METODE	22
3.1 EKSISTERENDE LANDSKAPSKARTLEGGING	22
3.2 KONSEKVENSVURDERING	24
3.3 DATAGRUNNLAG	27
4 STATUS-VERDI	28
4.1 OVERORDNET LANDSKAPSKARAKTER/VERDIVURDERING	28
4.2 URØRTHET	31
4.3 OPPLEVELSESVERDI	32
5 VIRKNING OG KONSEKVENNS	34
5.1 0-ALTERNATIVET	34
5.1.1 Landbruk	34
5.1.2 Tamreindrift	42
5.1.3 Kraftressurser	44
5.1.4 Råstoffutvinning av kleberstein fra Hovdestulfjellet	48
5.1.5 Friluftsliv og naturopplevelser	48
5.1.6 Reiseliv	51
5.1.7 Hytter og andre bygninger	55
5.1.8 Samferdsel og telekommunikasjon	58
5.1.9 Annen motorferdsel	59
5.1.10 Oppsummering	63
5.2 VERN GENERELT	64
5.3 ALTERNATIV 1A	65
5.3.1 Inngrep	65
5.3.2 Skjøtsel	71
5.3.3 Motorferdsel	73
5.4 ALTERNATIV 1B	81
5.4.1 Inngrep	81
5.4.2 Skjøtsel	82
5.4.3 Motorferdsel	82
5.5 ALTERNATIV 2	83
5.5.1 Inngrep	83
5.5.2 Skjøtsel	85
5.5.3 Motorferdsel	85
5.6 OPPSUMMERING	87
6 FORSLAG TIL AVBØTENDE TILTAK	89
7 REFERANSER	91
7.1 LITTERATUR	91
7.2 MUNTlige KILDER	92

Sammendrag

Bakgrunn

På oppdrag fra Fylkesmannen i Oppland har Miljøfaglig Utredning AS utarbeidet en konsekvensutredning på tema Landskap i forbindelse med utredning av vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Rapporten er utarbeidet på grunnlag av et utredningsprogram, fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning (Direktoratet for naturforvaltning 27.02.2007).

Metode

Metodekapitlet (kap. 3) skisserer fremgangsmåte, hvor sentrale deler er hentet fra Håndbok 140 (Statens vegvesen 2006). Status og eventuelle planer er innhentet fra oppdragsgivers beskrivelse av 0-alternativet (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 13.07.2007) samt utfyllende kommentarer fra utrederne på de øvrige tematiske konsekvensutredningene.

Konsekvensutredningen er i store trekk basert på den landskapskartleggingen som ble utført i 2007 (Clemetsen og Bøthun 2007, Clemetsen 2007) når det gjelder inndeling i og verdisetting av landskapsområder. De mest sentrale ledd i deres kartleggingsmetode er gjengitt i denne rapporten (kap. 4) for å lette forståelsen av de vurderingene som ble gjort og som også inngår i konsekvensutredningen.

Når det gjelder konsekvensvurderingene (kap. 5), så er disse etter ønske fra Fylkesmannen i Oppland, gjennomført i tråd med tilsvarende utredning fra arbeidet med vern av Sjukan-Misten, Nordland fylke (Melby 2005). Kriterier for virkning og konsekvens er hentet herfra. Status og eventuelle planer for utviklingen av landskapet i utredningsområdet former det 0-alternativet som skal konsekvensutredes i tillegg til de 3 vernealternativene (1A, 1B, 2).

Dagens situasjon

Som et ledd i utredningen om vern av Breheimen – Mørkridsdalen, ble landskapet i utredningsområdet kartlagt i 2007 (Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007, Clemetsen 2007). Nedenfor gjengis et svært kort utdrag fra hovedrapporten:

Breheimen-Mørkridsdalen er eit variert fjellområde på kring 1800 km². Plassert mellom dei to nasjonale "monumenta" Jostedalsbreen og Jotunheimen, vert opplevingspotensialet i området lett undervurdert. Randområda og dei grønne dalane som skjerer seg inn i fjellmassiva, skapar inntrykksterke kontrastar til golde brelandskap med blokkmark, djupe botnar, høge toppar og massive brear. Av utforming kan ein samanlikne området med eit trekopla blad, med ein flik nordover, ein sørover og ein mot aust.

Sagt om Breheimen:

"Nesten uansett hvor du starter turen fra, innebærer den en bratt oppstiging gjennom blomstrende lier." (Laurizen 1997).

Breane, som har gjeve namn til området, finn ein sentralt i området som heilskap og fordelt på dei tre "bladflikene". Harbardsbreen er den 10. største breen i Noreg. Elles er både Spørteggbreen, Sekkebreen/Sikilbreen og Holåbreen blant dei 20 største breane i landet.

Konsekvenser av 0-alternativet

0-alternativet innebærer at utredningsområdet ikke blir vernet. Det er viktig å få frem hva det vil bety om området ikke blir vernet for deretter å kunne beskrive hvilke konsekvensene et eventuelt vern vil ha for landskapet. Det er avviket mellom dagens situasjon og 0-alternativet og mellom dagens situasjon og de tre vernealternativne som utgjør den netto virkningen som skal konsekvensvurderes.

Det såkalte 0-alternativet tar utgangspunkt i dagens situasjon og den forventede utviklingen fremover. Forventet utvikling legger til grunn dagens aktivitet og kjente planer for bruk av området, samt sannsynlig arealdisponering i kommuneplanene dersom området ikke blir vernet. Samtidig tas det hensyn til ønsker og innspill fra berørte og interesserte. Generelt sies det at man i behandlingen av 0-alternativet i vernesaker minimum skal vurdere utviklingen frem til vernetidspunktet (2-3 år).

Tabellen nedenfor oppsummerer de tiltakene som anses som ledd i 0-alternativet, hvilke landskapsområder som berøres av tiltakene, deres virkning og konsekvens.

Tabell S.1. Tabellen gir en oppsummering av virkninger og konsekvenser av 0-alternativet for landskapet og graden av urørthet innenfor utredningsområdet for vern.

Tema	Tiltak	Landskaps- område*	Verdi**	Urørthet	Virkning		Konsekvens	
					Landskap***	Urørthet****	Landskap	Urørthet
Landbruk	Nybygg i kulturlandskapet	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Ingen	Ingen	0	0
	Byggvedlikehold i kulturlandskapet	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Liten positiv	Ingen	+	0
	Nybygg i utmark	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Byggvedlikehold i utmark	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten positiv	Ingen	+	0
	Nye beiteanlegg/vedlikehold	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Slått av innmark	T1-02, T6-04	B1, B2	IV, III	Ingen	Ingen	0	0
	Beiting, landbruk	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Rydding av setervoller	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Middels negativ	Ingen	-	0
	Motorferdsel, landbruk	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten negativ	Ingen	-	0
	Uttak av ved til lokalt bruk	T1-02, T1-03, T8-01	B1, A2, A1	IV, III, II	Ingen	Ingen	0	0
Tamreindrift	Beiting, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0
	Snøscooterbruk, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0
	Uttak av brensel og virke, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0
Kraftressurser	Takrenne Illvatnet	T7-07, T6-01	A1, C	I, IV	Stor negativ	I → III	---	--
	Takrenne Fortundalen	Ikke registrert	(B1)	(IV)	Middels negativ	Ingen	--	0
	Hevning Raudalsmag.	T2-03	B2	IV	Liten negativ	Ingen	-	0
	Småkraft Nordre Juva	T5-03	B1	II	Middels negativ	II → III	-	-
	Motorferdsel, kraftr.	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten negativ	Ingen	-	0

Tema	Tiltak	Landskaps- område*	Verdi**	Urørthet	Virkning		Konsekvens	
					Landskap***	Urørthet****	Landskap	Urørthet
Friluftsliv og natur- opplevelser	Løypepreparering	T1-01, T1-03, T2-01	B1, A2, B1	III, III, III	Ingen	Ingen	0	0
	Kvisting av løypenettet	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Merking av stinettet	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Bruk av motorbåt	T2-05, T7-02	B1, A2	III, I	Ingen	Ingen	0	0
Reiseliv	"Carwalks"	T1-02, T5-06, T6-04, T8-01	B1, B1, B2, A1	IV, I, III, II	Ingen	Ingen	0	0
	Jakt- og fisketurisme	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Gondol, Lomseggen	T5-04	B1	II	Stor negativ	II→ IV	---	--
	Kulturlandskapscenter, Mørkridsdalen	T8-01	A1	II	Middels positiv	Ingen	+	0
Hytter og andre bygninger	Nye hytter, Osen	T1-04	B1	III	Liten negativ	Ingen	-	0
	Nye hytter, Bøvertjønnin	Ikke registrert	?	(III)	Liten negativ	Ingen	-	0
	Byggeaktivitet/ transp.	T1-04	B1	III	Liten negativ	Ingen	-	0
Samferdsel/ telekomm.	Mast for bredbåndstelefon	T6-04	B2	III	Liten negativ	Ingen	-	0
	Veg over Handspiki	T1-01, T1-03	B1, A2	III	Stor negativ	III→ IV	---	-
Annen motor- ferdsel	Motorferdsel, oppsynstjenesten	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Motorferdsel, hjelpekorpsene	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Forsvarets bakkeøv.	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Forsvarets lavflyving	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Motorferdsel, filmproduksjon	T7-09	A2	I	Ingen	Ingen	0	0

- * Gjengir hvilket landskapsområde de aktuelle tiltakene ligger i (se Vedlegg 1 og temakartene)
** Verdi til landskapsområdet fra kartleggingen til NIJOS (Puschmann og Flemsæter 2004)
*** Virkning på landskapsverdiene, se kp. 2.1 for beskrivelse av verdiklassene
**** Endring i graden av urørthet, se kp. 2.3 for beskrivelse av klassene

Konsekvenser av vern generelt

En del av tiltakene i 0-alternativet er ønsker og innspill på mer eller mindre konkrete planer. Derfor er det viktig å være klar over at det utviklingsforløpet som er skissert gjennom tiltak under 0-alternativet, er sannsynlig, men selvfølgelig befestet med stor usikkerhet. Et eventuelt vern, uavhengig av alternativ, vil berøre de beskrevne tiltakene fra 0-alternativet, men selvfølgelig også andre mulige tiltak som ikke er fanget opp i 0-alternativet fordi de er usannsynlige eller ikke befinner seg innenfor 0-alternativets tidsperspektiv. Det er vanlig i konsekvensutredninger av vernetiltak å konkludere med at vernets største virkninger ikke berører dagens bruk, men mulighetene for ny og annerledes bruk i framtida.

Endret status som følge av et vern kan føre til økt oppmerksomhet omkring utredningsområdet, større trafikk og for eksempel mer friluftslivsbruk. Mer trafikk og økt slitasje på vegetasjon og stinett kan enkelte steder registreres som en negativ virkning på landskapskvalitetene i utredningsområdet. Et verneområde vil også kunne føre til større aktivitet i randsonene som en følge av økt interesse for området og en satsing på reiselivet. Undersøkelser viser at oppmerksomheten og

besøket øker i forbindelse med vedtaket om vern og like etter, men samtidig at det er usikkert hva trenden blir over tid.

Sentrale kvaliteter ved landskapet innenfor utredningsområdet er representert ved en vekslende topografi, stor kontrastriktom og et gjennomgående fravær av tyngre, tekniske inngrep. Både veger, kraftledninger, bekkeinntak og enkelte master finnes representert, men utgjør ingen karakter ved landskapet. Motorferdselaktiviteten er samtidig begrenset. Tamreindrift og tradisjonell landbruksdrift med husdyrhold er samtidig en positiv kvalitet som setter et tydelig preg på utredningsområdet. Beitepresset er fremdeles relativt høyt, mens seterdriften bare er representert ved enkelte spredte bruk. Mange sel er likevel godt bevarte, og selv om disse benyttes som fritidsboliger i dag, framstår de ennå som viktige kulturmiljøer i dalførene.

Det finnes konkrete planer om nye tiltak som dels vil kunne svekke, dels endre landskapets karakter. For mange av tiltakene er det mulig å hevde at de visuelle konsekvensene kan avgrensnes til å berøre mindre landskapsområder, men hvert tiltak griper likevel inn i og endrer utredningsområdets samlede landskapskarakter som innbefatter fraværet av tyngre, tekniske inngrep. De planlagte tiltakene som særlig berører utredningsområdets landskapskarakter er ny veg over Handspiki, gondolbane opp mot Lomseggi og takrenneprosjektene vest for Fortundalen. Forskriftsmalene for hverken landskapsvernområde, nasjonalpark eller naturreservat, tillater disse planlagte, tunge, fysiske inngrepene innenfor utredningsområdet, og slikt sett vil et vern etter naturvernloven virke til å bevare viktige landskapskvaliteter.

Fortsatt dyr på beite vurderes samtidig som et avgjørende tiltak for å opprettholde verdifulle landskapskvaliteter. Et vern, uansett verneform, vil ikke være til hinder for en videreføring av beitebruken (tamrein og husdyr) eller enkle former for tilrettelegging for denne beitinga innenfor utredningsområdet.

Konsekvenser av vernealternativene

Når det gjelder mindre inngrep og forstyrrelse som bygging av landbruksbygninger og nye sankebuer i fjellet, enkel opprusting av eksisterende kraftanlegg, lavflyving, løypepreparering, kvisting og merking, så er det verneformen som avgjør hvorvidt tiltakene lar seg gjennomføre eller ikke etter et eventuelt vern.

Forskriftsmal for landskapsvernområde legger stort sett tilrette for en videreføring av tradisjonell landbrukdrift, og det er av avgjørende betydning for landskapet at alle setermiljøene fanges opp i denne verneformen. Stort sett er dette innarbeidet i de 3 vernealternativene. Stølsmiljøet i Lundadalen faller likevel utenfor denne verneformen både under alternativ 1A og alternativ 1B, mens stølsmiljøene i Mørkridsdalen faller utenfor verneformen under alternativ 1B. Dette svekker landskapskvalitetene.

Forskriftsmal for landskapsvernområde tillater samtidig enkelte tiltak som vil kunne svekke landskapskvalitetene. Dette gjelder særlig for alternativ 2 som åpner

for forsvarets lavflyving, nybygg i utmark (landbruksformål), enkle opprustinger av eksisterende kraftanlegg og bruk av motorbåt i utredningsområdet som helhet.

Tabellen nedenfor oppsummerer konsekvenser av 0-alternativet og de alternative verneforslagene på landskapet i Breheimen-Mørkridsdalen fordelt på tema. For mer detaljert oversikt over tiltakene i 0-alternativet, se vedlegg 2.

Tabell S.2. Oppsummering av konsekvensene for henholdsvis 0-alternativet, alternativ 1A, alternativ 1B og alternativ 2, fordelt på tema.

Tema	Tiltak	Konsekvenser			
		0-alt.	Alt. 1A	Alt. 1B	Alt. 2
Landbruk	Nybygg/vedlikehold av bygg og anlegg, Beiting, Slått, Motorferdsel	0	0/-	-	0
Tamreindrift	Beiting, Snøscooterkjøring, Uttak av ved og virke	0	0	0	0
Kraftressurser	Opprustingsprosjekter, Småkraftverk, Drift og vedlikehold (motorferdsel)	--	++/+++	++/+++	++
Råstoffutvinning av kleberstein	Ingen	0	0	0	0
Friluftsliv og naturopplevelse	Drift/vedlikehold av hytter, Motorferdsel, Løypekjøring,	0	0/+	0/+	0/+
Reiseliv	Gondolbane, Jakt- og fisketurisme, "Carwalks"	--	++	++	++
Hytter og andre bygninger	Utvidelse og fortetting av hyttefelt, Snøscooter- og helikopterbruk	-	+	+	+
Samferdsel og telekommunikasjon	Veg over Handspiki, Vegvedlikehold, Signalmast	--	++	++	++
Annen motorferdsel	Lavflyving, Motorisert oppsyns- og øvelsesvirksomhet	0	+	+	0
TOTALT		-/--	++	++	+/++

Forslag til avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak blir normalt gjennomført for å unngå eller redusere negative konsekvenser, men tiltak kan også iverksettes for å forsterke mulige positive konsekvenser. I de neste punktene beskrives mulige tiltak.

Grensejustering

Det kan være hensiktsmessig å bruke landskapsområdeavgrensningene som rettesnor for en avgrensning av yttergrensene for et eventuelt verneområde. Landskapsområdene er delvis en avgrensning av enhetlige typeområder og delvis en avgrensning utfra visuelle forhold hvor romavgrensning og visuell influens er sentralt. Hvis landskap og landskapsopplevelse skal være sentrale ledd i et verneformål, bør en grensedragnings støtte seg til en slik betraktningssmåte.

Alternativ 1A

Et vern ivaretar de aller fleste hensyn til landskapet og landskapsutviklingen. Det er imidlertid viktig å både ha et fokus på urørthet som kvalitet ved landskapet og opparbeidete identitetsverdier knyttet til bruken av landskapet. Et vern bør av hensyn til verdiene i landskapet gi en åpning for å videreføre den tradisjonelle bruken. Slikt sett bør ikke et vern nedlegge absolutte forbud mot tiltak som kan være del av en sannsynlig utvikling innenfor de næringene som er representert. Et vern gir for eksempel ikke åpning for oppsett av nye gjeterbuer utenfor de foreslåtte landskapsvernområdene eller nye bygninger på Ytste Lundadals seter. Dette er heller ikke blant søknadsberettigede tiltak.

Noe av den samme betraktningen gjelder fritidsbruken av utredningsområdet. Det er også av betydning for landskapsutviklingen at den bruken som løypekvisting og turishytter tilrettelegger for i dag, vil kunne bli videreført etter et eventuelt vern. Vernebestemmelsene bør gi en åpning for kvisting av løypenettet i henhold til en forvaltningsplan for verneområdet som samtidig sikrer en god forvaltning av villreinstammen. Det forutsettes at det vil bli brukt kvist avnaturlig trevirke.

Setermiljøet omkring Ytste Lundadals seter bør inngå i et landskapsvern på linje med de øvrige setermiljøene. Dette for å tilrettelegge for en gjenopptakelse av drifta, med de positive konsekvensene for landskapet som dette kan medføre.

Innmarka innenfor Høyrokampen NR bør trekkes ut av reservatet og eventuelt gis et vern som landskapsvernområde.

Alternativ 1B

Samme kommentar som ovenfor. I tillegg bør Mørkridsdalen trekkes ut av nasjonalpark-delen av utredningsområdet med samme begrunnelse som at Ytste Lundadals seter bør gis et landskapsområdevern og ikke et nasjonalparkvern.

Alternativ 2

Alternativ 2 er gjennomgående mindre restriktivt mot nye inngrep og videreføring av dagens bruk innenfor utredningsområdet enn alternativ 1A og alternativ 1B. På tross av at alternativ 2 i større grad åpner for en videreføring av tradisjonell landbruksdrift, så er vernebestemmelsene samtidig for lite restriktive til å ivareta landskapskvalitetene fullt ut. Et forbud mot lavflyving bør innlemmes i vernebestemmelsene av hensyn til villreininteressene og indirekte også av hensyn til landskapet.

Forvaltningsplan

En eventuell forvaltningsplan for Breheimen-Mørkridsdalen bør avklare:

- geografiske soner og tidsperioder hvor motorferdsel bør begrenses til et absolutt minimum.
- traséer for kvisting av skiløyper, hvor det samtidig åpnes for en dispensert tillatelse til snøscooterbruk.

1 Innledning

Verneplanen for Breheimen-Mørkridsdalen som tiltak, fanges opp av *Forskrift om konsekvensutredninger av 13. desember 1996*, vedlegg I (Miljøverndepartementet 1996). Dette vedlegget angir hvilke tiltak som alltid skal konsekvensutredes etter forskriftens § 2. Oppfangingskriteriet er: ”*Nasjonalparker og andre verneområder større enn 500 km² og nasjonalparker og andre vernetiltak på mer enn 250 km² dersom tiltaket fører til en vesentlig endring i dagens bruk for primærnæringene eller reiseliv i lokalsamfunnet.*”

Denne temarapporten er utarbeidet på grunnlag av et utredningsprogram, fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning (Direktoratet for naturforvaltning 27.02.2007), og skal få fram positive og negative konsekvenser for landskapsutviklingen av et vern. I Miljøverndepartementets veileder i konsekvensutredning (T-1177) oppsummeres landskapsbegrepet :

“Landskap er en betegnelse på våre visuelt fattbare omgivelser som rommer både naturmiljø og kulturmiljø. Landskap kan betraktes på nært hold (liten skala) og som mer fjerntliggende omgivelser (stor skala). Begrepet omfatter alle typer landskap (fra høyfjell via jordbrukslandskap til tettsteder/byer).”

Den europeiske landskapskonvensjonen

Initiativet til arbeidet med landskapskonvensjonen ble tatt i 1994 av kongressen for lokale og regionale myndigheter i Europarådet (CLRAE), og den ble vedtatt av Europarådets ministerkomité i juli 2000. Norge godkjente konvensjonen 23. oktober 2001, som det første av 45 medlemsland. Konvensjonen trådte i kraft 1.3.2004 etter at ti land hadde godkjent den. Per januar 2005 har 16 land gitt sin godkjennelse, og er forpliktet til å følge opp på en rekke punkter:

- 1. vurdere om landskap er godt nok ivaretatt i lovverket*
- 2. integrere landskap i politikk på områder som kan ha direkte eller indirekte innvirkning på landskap*
- 3. forbedre de faktiske kunnskapene om egne landskap*
- 4. utdanne fagfolk og fremme undervisningsopplegg i skoler og universiteter*
- 5. bidra til å bevisstgjøre folk i det sivile samfunnet, private organisasjoner og offentlige etater*
- 6. gi befolkningen, lokale og regionale myndigheter og andre mulighet for å medvirke i landskapspolitikken*
- 7. legge til rette for samarbeid over landegrensene på lokalt og regionalt nivå*

Ad. punkt 2: Ulike samfunnssektorer påvirker landskapet på forskjellige måter. Næringssektorer som jordbruk, skogbruk og reindrift setter markante preg på landskapet der de utøver sin virksomhet. Det samme gjør energi- og

samferdselssektorene. Landskapet betyr mye både for verdiskaping, helse og livskvalitet. Samtidig er landskapet en ressurs både for barn og unge, skoleverk og forskere, et sted der de kan hente kunnskaper og opplevelser. (Kilde: <http://odin.dep.no/md/planlegging/landskap>)

I St.meld nr. 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, foreslår regjeringen nye arealpolitiske mål med betydning for landskap. I meldingen formuleres følgende strategiske mål for arealpolitikken: *Norges arealer skal forvaltes slik at natur- og kulturmiljøer, landskap og viktige kvaliteter i omgivelsene blir tatt vare på i hele landet. Gjennom en samordnet arealpolitikk skal de nasjonale målene for lokal og regional omstilling og utvikling forenes med de nasjonale målene for bevaring av natur- og kulturverdier.*

To nasjonale resultatmål er knyttet spesielt til landskap (St.meld nr. 21, 2004-2005):

- Fjellområdene skal forvaltes som landskap der kultur- og naturressursene, næringsmessig utnyttning og friluftsliv sikres og gjensidig utfyller hverandre.
- Miljøkvaliteter i landskapet skal sikres og utvikles gjennom økt kunnskap og bevisst planlegging og arealpolitikk.

Utredningsområdet

Nedenfor gjengis en beskrivelse av hovedtrekkene i landskapet innenfor utredningsområdet. Beskrivelsen er hentet fra landskapsanalysen som ble utført i 2007 som ledd i verneplanarbeidet (Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007):

Breheimen-Mørkridsdalen er eit variert fjellområde på kring 1800 km². Plassert mellom dei to nasjonale "monumenta" Jostedalsbreen og Jotunheimen, vert opplevingspotensialet i området lett undervurdert. Randområda og dei grønne dalane som skjerer seg inn i fjellmassiva, skapar inntrykksterke kontrastar til golde brelandskap med blokkmark, djupe botnar, høge toppar og massive brear. Av utforming kan ein samanlikne området med eit trekopla blad, med ein flik nordover, ein sørover og ein mot aust.

Sagt om Breheimen:

"Nesten uansett hvor du starter turen fra, innebærer den en bratt oppstiging gjennom blomstrende lier." (Laurizen 1997).

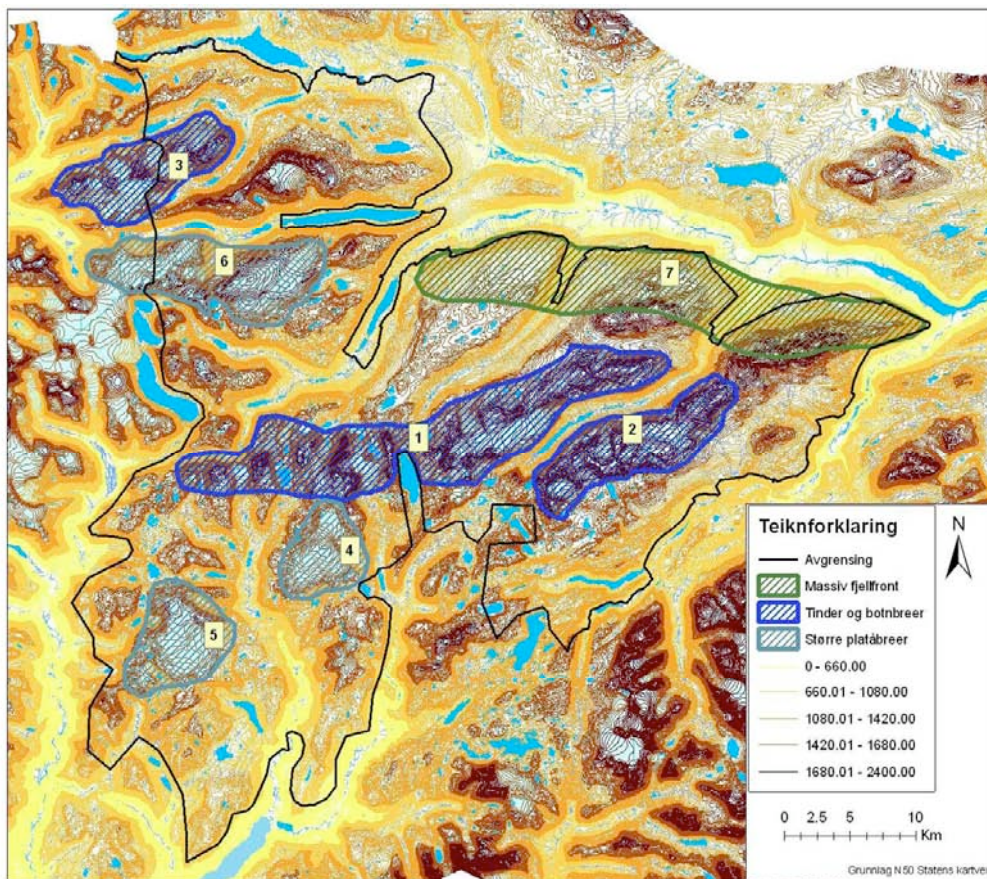
Breane, som har gjeve namn til området, finn ein sentralt i området som heilskap og fordelt på dei tre "bladflikene". Harbardsbreen er den 10. største breen i Noreg. Elles er både Spørteggbreen, Sekkebreen/Sikilbreen og Holåbreen blant dei 20 største breane i landet.

Avgrensande terrengformar

Området avgrensast i nord av Breiddalen, som er fortsettinga av Ottadalen i høgfjellet, og er ein repetisjon av dei fem sidedalane frå Ottadalen som går inn i Breheimen. I aust går grensa mot Ottadalen og i sør og sør-aust utgjør Bøverdalen og overgangen mot Sogn (Sognefjellsvegen) ein naturleg avgrensing. Bøverdalen er ein djupt nedskoren og dramatisk V-dal som skil Breheimen frå Jotunheimen. I vest utgjør den skarpt utforma Jostedalen, avgrensinga.

Overordna landskapsstruktur

I Breheimen kan ein raskt finne to overordna landskapsmessige hovudstrukturar. Den eine ligg i sør og er den mest dramatiske, med store kontrastar. Dei overordna formane er ofte delt opp i meir småskala landskap. Her skjerer Mørkridsdalen og Fortunsdalen seg innover heilt frå fjordnivå, i dramatiske, smale dalar med steile veggjar. Den større Jostedalen, som avgrensar fjellområdet mot vest, har óg same utforming men i større format, og med lengre parti med utvida dalbotn. Desse dalane er alle orientert nord-sør. Dalane ender i eit alpint landskap. Utløparane frå Fortunsdalen og Mørkridsdalen møter ein akse danna av skarpe ryggar frå vest til aust. Aksen består av Rivenoskulen-Tverrådalskyrkja-Tundradalskyrkja-Holátindan-Hestdalsløgd. Hestbrepiggen-Lomseggi danner ein tilsvarande, mindre akse med alpine formar i vest og rundare, høge toppar i aust. Dette er dei mest alpine formane, og mellom dei høgste fjella i Breheimen. Dei store platåbreane Spørteggbreen, Harbardsbreen og Fortundalsbreen ligg og i denne sørlegaste delen av Breheimen.

Figur 1.1. Landskapselement med stor opplevings- og inntrykkstyrke.

- 1: Område med tinder og botnbreer. Frå vest: Rivenoskulen, Tverrådalskyrkja, Tundradalskyrkja, Holátindan (fleire toppar) og Hesthøgdi (fleire toppar)
- 2: Område med tinder og botnbreer: Hestbrepiggen (fleire toppar) og Hesthøi
- 3: Område med tinder og botnbreer (her er og platåbre): Nuken, Tystigrbreen og Raudeggi
- 4: Større platåbre: Harbardsbreen
- 5: Større platåbre: Spørteggbreen
- 6: Større platåbre: Sikkilsbreen/Sekkebreen
- 7: Massiv front mot hovuddalen danna av grunnfjell: frå vest: Styggehøi, Tverrfjellet og Lomseggi.

Kilde: Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007.

Den andre av dei to viktigaste fjellstrukturane ligg i nord- og nord-aust. Dette er eit storskala landskap med svært tydelege hovudformar. Landskapet er rolegare enn i den sørlege delen men også her er kontrastane store mellom lange, jamne dalar med stupbratte sider til avrunda høg fjell på sidene og eit meir dramatisk landskap med mykje brear og små, skarpe botnar i indre delar. Formene er størst, og mest avrunda i aust medan nordlege delar av området har ein mindre skala. Inne i området går fem parallelle, skarpe dalar, gjerne med smale langstrakte vatn, som delar opp eit fjellområde med meir avrunda formar. Dette er frå aust Lundadalen, Tundradalen, dalen inn til Sota Sæter, Rauddalen og Mårådalen. Mårådalen er togreina der gamle Strynefjellsvegen fylgjer den nordlegaste greina. Desse dalane er alle sidedalar til hovuddalen, inste del av Ottadalen. Lundadalen, Tundradalen og Syrbuttdalen (ein sidedal av hovuddalen ved Sota) møter alle den same aksa som Mørkridsdalen og greinane frå Fortunsdalen.

Vertikalt finn ein att tre ulike nivå; Dalen, Plataået danna av paleiske formar med viddelandskap og avrunda fjellformasjonar, og Fjellmassiva som stig opp som markerte veggjar og reisar seg over den paleiske flata.

Identitet

Et begrep som delvis faller inn under landskapstemaet, er "identitet" og de individuelle og vanskelig registrerbare identitetsverdiene som skapes i samhandling mellom landskap og bruker. Begrepet er også behandlet i en egen rapport; *Lokal tilhørighet og framtidig forvaltning* (Koppen og Stokke 2008).

Utredningsområdet representerer i all hovudsak naturgitte kvaliteter som er relativt lite berørt av tekniske inngrep. Kvaliteter i form av kulturminner/kulturmiljø eller det som gjerne omtales som kulturlandskap, er lite fremtredende innenfor utredningsområdet i dag. Landbruket er representert i form av rester etter tidligere bruk, men det forekommer svært lite aktiv drift i dag innenfor utredningsområdet.

Bruk sier noe om landskapets verdi og har tilført landskapet kvaliteter som ikke er synlige for den som bare betrakter det. Landskapet er blitt "sted" for de som har brukt og de som bruker det i dag. Blant annet reineierne, som gjennom en årrekke har hatt sin arbeidsplass og levd perioder av året i dette landskapet og andre som over tid har utøvet deler av sitt friluftsliv i det samme landskapet, har utviklet en nærhet til og varhet for det konkrete landskapet. Identitetsverdiene er individuelle, usynlige, og på den måten vanskelig å rapportere etter en metode som "Visual Management System". Identitetsverdiene er heller ikke en kvalitet ved landskapet alene, men en kvalitet som utvikles av bruken og en verdi som bare tilflyter brukeren av landskapet.

Identitetsverdier kan bare skapes gjennom et møte mellom bruker og landskap, og dessuten bare opprettholdes gjennom fortsatt bruk. Identitetsverdier er derfor på sett og vis en argumentasjon for at i tillegg til at landskapstemaet introduserer viktige kvaliteter som en begrunnelse for vern, så introduserer landskapstemaet samtidig kvaliteter som begrunnelse for videre bruk, både i nærings- og rekreasjonssammenheng. Det vil være et viktig mål for Breheimen-Mørkridsdalen som fremtidig verneområde at verneform, verneformål og verneforskriften forøvrig

tillempes begge disse formene for landskapskvalitet. Kanskje er noen av de viktige utfordringer det dilemma som dermed melder seg ved videreføring av en næringsaktivitet med økende krav til motorferdsel, inkludert støy og terrengslitasje.

Identitet er ikke trukket inn i de konkrete vurderingene, men legger seg som en bemerkning i bakgrunnen for den samlede konsekvensvurderingen. Landskapets kvaliteter vil kunne svekkes hvis et framtidig vern hindrer en videreføring av tradisjonell bruk av utredningsområdet.

Historisk bruk av utredningsområdet

Nedenfor gjengis utdrag fra statusdelen av konsekvensutredningen for Breheimen-Mørkridsdalen (foreløpig utgave), deltema Kulturminner og kulturmiljø (Storøy 2008). Utdraget er ikke gjort av Astrid Elise Storøy, og eventuell ubalanse i gjengivelsen er undertegnede ansvar.

Eldre steinalder (ca. 8000 – ca. 4000 år f.Kr)

Innlandsisen om lag år 7500 f.Kr gjekk på vestsida av Skjåk. Vegetasjonen som reinen livnærer seg av, breidde seg raskt der isen veik. Reinsflokkane følgde etter, og etter kvart jegerane.

I steinalderen levde folk av jakt og fangst. Det tyder at dei ikkje budde fast på nokon stad. Dei fyrste som kom til Breheimen var veidefolk som følgde viltet innover i landet. Dei jakta på reinsdyr som følgde isen etter kvart som den trakk seg attende. Det nomadiske tilveret gjer det lite aktuelt å leggje mykje tid og arbeid i å byggje solide, varige bustader. Skinntelt eller enkle torvgammar har truleg vore vanlegast husly i eldre steinalder. I tillegg har hellarar og holer vore brukt for å skaffa seg husly.

Øystein Mølmens registreringar av kulturminne knytt til jakt- og fangstkulturen viser at villreinfangsten har vore spreidd over store delar av Breheimen og Finndalsfjellet, men har vore meir omfattande i områda Tundradalen og Lundadalen.

Yngre steinalder (ca 4000 – 1800 år f.Kr) og Bronsealder (ca1800 – 500 f.Kr)

Skiljet mellom eldre og yngre steinalder er sett til år 3800 f.Kr då ein finn dei første spora etter husdyrhald og åkerdyrking. Perioden yngre steinalder (ca. 3800 – 1800 år f.Kr.) og bronsealder (ca. 1800 – 500 f.Kr.) er ei brytningstid mellom fangst og jordbruk. I løpet av denne epoken, som strekker seg over heile 3500 år, begynner menneska for første gang å halde husdyr og dyrke jorda i Noreg.

Mykje tydar på at det tidlege jordbruket var ei tilleggsnæring til jakt, fangst og sanking. Fangstmetodane for rein og elg blei utvikla i denne perioden.

Registreringar viser at fangstfolka har vore framragande planleggarar, organisatorar og hadde ein eineståande kunnskap om vanane og adferda til dyra.

Seinare når bøndene vart meir bufaste vart nok jakta og fangsten driven av folka på gardane med rettar i fjellet.

Jernalderen (500 år f.Kr – 1050 e.Kr.)

Kaldere klima auka etter kvart behovet for fast busetting, og ein kunne ikkje nå så langt og vidt som tidligare. Buskapen vart ein stabiliserande faktor i hushaldninga. Unge og gamle som ikkje kunne bidra i veidinga, kunne bidra på anna måte på garden.

Då forholda for jordbruk var marginale, var ein avhengig av å ta i bruk utmarka som utgjorde ein stor og viktig ressurs. Her vart det sankt vinterfôr som mose, lauv, kvistar og reinlav og ein slo graset på engar og myrslåttar. Dyra beita i skogen. Det vart og fiska i fjellvatna, og fisk var saman med jakt på elg og rein ein viktig ressurs.

Utviklinga av jordbruket skaut fart i yngre jernalder. Jordbruket omfatta to driftsformer; innmark og utmark. Innafor utmarksbruket utvikla det seg to typer; utmarksbruk av jordbrukskarakter og utmarksbruk av anna karakter. I Breheimenområde ble det drevet begge typer utmarksbruk.

Mellomalder (1050 – 1536 e.Kr)

Etter kvart som jordbruket utvikla seg, og fangsten gradvis minka, auka behovet for seterbruk. Funn av jaktreiskap i seterområda peikar også i retning av at desse områda har vore tilhaldstad for fangsfolk.

Vegetasjonshistoria meiner å kunne påvise ein intensivering av bruken av enkelte stølsvoller frå tidleg mellomalder. Årsaka til dette kan vere fleire, bl.a. omlegging av drifta til ein meir systematisk utnytting av utmarka med regulære, sesongvise opphald på faste setre, og det voldsomme befolkningspresset som var i yngre jernalder/ tidleg mellomalder.

Svært mange stølar vart lagd ned etter Svartedaudens herjingar. Folketalet gjekk drastisk ned, og dei dårlegaste stølane blei oppgjevne og aldri teke opp att igjen.

Jamvel om det har vore stølar og stølsdrift i området frå dei tidlegaste historiske tider, synes det klart at oppbygginga av stølar og utnyttinga av fjellet fekk eit sterkt oppsving hundreåra etter svartedauden. Svartedauden saman med dårlege klimatiske vilkår førde til at mange av stølane vart liggjande øyde. Stølshusa rotta ned, og stølsvegane grodde att. Men folketalet auka fort, og det vart trong for meir mat. Dei gamle stølsområda vart tekne i bruk at, og nye vart utbygde.

Etterreformatorisk tid (1536 e.Kr – vår tid)

Jordbruk og skogbruk

Jordbruk og skogbruk var av dei viktigaste elementa i den økonomiske tilpassinga. Åkerbruket dekkja først og fremst eiga forbruk, og kunne vere sårbart i forhold til frost og uår. Fedrifta utvikla seg difor til å bli den viktigaste næringsvegen.

Jordsmonnet gav grunnlag for gode høyavlingar og utmarka i fjellet gav rike beitemuligheter. Samtidig var jakt og fangst fortsatt ei viktig tilleggsnæring.

Rundt midten av 1800-talet var det framleis sjølvbergingshushald. Det gamle husdyrhaldet var i stor grad dreve etter "svelteforingsprinsippet". Dei produkta som dyra gav – kjøt og mjølk - vart produsert om sumaren.

Jordbruk og husdyrhald har vore det viktigaste næringsgrunnlaget i Skjåk, Lom og Luster gjennom tidene. Fjellet hadde stor verdi og mykje å seia for livsgrunnlaget for folk før midten av dette århundre. Fjellområda ga godt vinterfór, men vart og brukt til jakt. I eldre tider hadde kvar gard sine reinsgraver.

Rundt 1800 var det stor naud i området grunna uår, krigsår og Storofsen i 1789. Tida rundt 1850 derimot vart ei økonomisk blomstringstid. Bakgrunnen for dette var betre klima, såmaskinene som kom i 1820-åra, og framifrå vatningsanlegg.

Kunstig vatning

Kunstig vatning har lange tradisjonar i både Lom, Skjåk og Luster. Ein veit ikkje kor gamal den kunstige vatninga i Ottadalen er. I Skjåk har ein skriftlege kjelder frå 1598, men det er truleg at kunstig vatning har vore brukt mykje lengre attende. Vatnet vart teke frå fonner i fjellet, eller frå tjørn og større elvar. I enkelte stølsområde er det og lagt ned eit stort arbeid for å føre vatn fram til stølen. Det er desse kilometer lange vassveitene som er det mest synlege provet på utviklinga av vatningskulturen i både Skjåk og Lom.

Stølsdrifta

Stølsdrifta utviklet seg kraftig på 16-1700-tallet. Ein kjenner til at det har vore husdyrhald frå midten av 1600-talet, og sauehald spela alt ein viss rolle på 1500-talet då nokre skattar kunne betalet med "får". Fyrste gongen ein møter fenomenet "setrin" i skriftlege kjelde er frå 1621. Dei fleste seterstølane ein kjenner til frå eige tid innanfor utgreiingsområdet var i bruk allereie i 1668. Dei seks oppsitjarane i den nyrydda Lundagrenda hadde innan 1660 åra bygd seg seterhus i Lundadalen, og alle fire Forberggardane hadde stul på Dyringen.

Ferdsel

Driftevegane gjennom Luster gjekk i hovudsak anten mot Ottadalføret eller i retning Årdal. Her var fleire vegar som vart nytta. Ei av rutene som går i Breheimenområdet var driftevegen over Kamperhamrane. Den tok av ved garden Folven i Hjelledalen, gjekk inn Sunndalen, opp Kamperhamrane til 1250 m høgde over havet, og vidare gjennom Raudalen langs øvre og nedre Leirvatn, Rausdalsvatnet fram til Framrustsetra like nedanfor Raudberghalsen.

Stølsvegane var ofte lange og vanskelege. Vegene vart ofte jamna, og busker hogga bort. Over bekkar og elvar vart det bygd klopper og bruer. Det går ein bygdeveg frå Skjolden til Mørkridgardane, Frå Mørkrid går det to kløvvegar til fjellstølane ved Åsetevatnet, for det fyrste den bratte vegene opp til Osen, og for det andre kløvvegen inn sjølve Mørkridsdalen om Rausdalen til Åsete og Fast. Ein gamal

seterveg til Netoseter i Bøverdalen har gått utover Lundadalen på sørsida av Skjøle.

Reiseliv

Etter 1850 vart bygda og fjellområda i Skjåk og Lom "oppdaga" av utlendingar og byfolk. Gjennom laksefiske i vestlandselvane kom dei tilreisande, som oftast dei velsituerte, i kontakt med dei lokale reinjegerane. Dei store gevira dei kom til bygds med tente jaktiveren, og freista sterkt til ei avveksling frå laksefiske. Dei fyrste utabygds- og utanlandske jegerane kom til Breheimen allereie i 1845-50, og dei auka i tal i åra utover.

Fotturistane var ei eiga gruppe turistar som kom for å vandre og klatre i fjella. Etter bruddet med Danmark i begynnelsen av det forrige århundret, vakna det ein ny nasjonal bevisstgjerung, og det oppstod eit behov for å bli kjend med landet på ein ny måte. Vitenskapsmenn og kunstnere fant vegen rundt i norske fjorder, fjell og daler - grepet av oppdagelsesbegjær og romantikkens naturbegeistring.

Hausten 1866 kom ein del interesserte menn - senere kjent som DNTs stiftere - sammen og ble enige om å danne en forening etter mønster av dei utanlandske alpeforeningane, men med norsk særpreg. Den 21. januar 1868 vart Den Norske Turistforening skipa. Like utafor utgreiingsområdet ligg Sota seter, ei lita setergrend som har gjeve husvære for fjellfolk sidan 1894. Den Norske Turistforeninga (DNT) inngikk ein avtale med jegeren og fangsmannen Svein Kvittingen i 1894 om ein avtale om drift og losji i Sveinstuggu. Etter hans død i 1939 blei fleire hus sett opp. I 1989 kom det nye eigare som gjennomførte en omfattande restaurering av anlegget fram til 1994 da DNT overtok stedet og fortsatt eiger det.

2 Utredningsprogrammet

Utredningsprogrammet (Direktoratet for naturforvaltning 27.02.2007) beskriver hva utredningene skal svare på, og i noen grad også hvilke metoder og hvilket veiledningsmaterieell som skal styre utredningsarbeidet. Utredningsprogrammet må sees i nær sammenheng med beskrivelsen av 0-alternativet (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 13.07.2007).

2.1 Utredningsalternativene

”Utgreiinga skal få fram konsekvensane av 0-alternativet og standard føreskrift for nasjonalpark og landskapsvernområde, samt naturreservat der Fylkesmannen vurderer det å være aktuelt..” (Direktoratet for naturforvaltning 27.02.2007).

0-alternativet

”For utformingen av 0-alternativet fastsetter utredningsprogrammet at dagens situasjon skal legges til grunn, det vil si dagens aktivitets-, plan- og vernestatus. Konsekvensutredningen skal beskrive påregnelig utvikling ut fra faglige utredninger, konkrete planer, retningslinjer og virkemidler som er aktuelle. Dersom en vet at aktuelle rammer eller virkemidler vil bli endret i overskuelig framtid, skal utredningen ta hensyn til det. I den grad innspill er forenlige med dagens lovverk, er dette også trukket inn. Tidsperspektivet skal minst være fram til et eventuelt vern skal vedtas.” (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 13.07.2007).

Alternativ 1A

”NP som hovedverneform innenfor utredningsområdet, men med LVO i følgende områder: Mysubytta i Skjåk, gamle Strynefjellsvei i Skjåk, Høydalen i Lom, Mørkridsdalen i Luster, Vigdalen i Luster, og NR i følgende områder: Røykjeskålsvatnet i Skjåk, Høyrokampen i Lom og Mørkrid i Luster.” (Fylkesmannen i Oppland 29.11.2007).

Alternativ 1B

”NP som hovedverneform innenfor utredningsområdet, men med LVO i følgende områder: Mysubytta i Skjåk, gamle Strynefjellsvei i Skjåk, Høydalen i Lom, Vigdalen i Luster.” (Fylkesmannen i Oppland 29.11.2007).

Alternativ 2

”LVO i hele utredningsområdet.” (Fylkesmannen i Oppland 29.11.2007).

2.2 Utredningstema Landskap

Beskrivelsen nedenfor er hentet fra utredningsprogrammet (Direktoratet for naturforvaltning 27.02.2007):

1. *”Utredningen skal beskrive landskapet i utgreiingsområdet. Aurland naturverkstad kartlegg landskapet i området i 2006 og 2007 (rapporteringsfrist 1. februar 2007). Arbeidet er lagt opp med kartstudie, studie av flyfoto, litteratur, synfaringar med fly og i felt. Skildringa av landskapet vil følgje NIJOS sitt klassifikasjonssystem for landskap og omfattar også ein vurdering av inngrepsstatus. Landskapet vil bli delt opp i landskapsrom. Desse skal illustrerast med kart og bilde. Kulturlandskap vert også kartlagt i dette systemet. Endringar og verknader på landskapsbiletet i området som følgje av endra beitetrykk dei siste tiåra og forventa utvikling skal og skildrast. Landskapet skal verdsetjast ut frå kriterium som særpreg, variasjon, inntrykksstyrke, heilskap og kor urørt det er. Denne skildringa, saman med ei skildring av den historiske utviklinga og den lokale landskapsforståinga, vil vere tilstrekkeleg for å sikre ei god skildring av landskapet i utgreiingsområdet.*
2. *Utgreiinga skal få fram konsekvensane av 0-alternativet og standard føreskrift for nasjonalpark og landskapsvernområde, samt naturreservat der Fylkesmannen vurderer det å vere aktuelt på landskapet i utgreiingsområdet. Knyter det seg spesielle konsekvensar til avgrensa område innanfor utgreiingsområdet, skal dette visast.*
3. *Utredningen skal foreslå avbøtende tiltak til de eventuelle negative konsekvensene som kjem fram i punkt 2. Dette kan skje både gjennom utforming av grenser, vernereglar og forslag til føringar i ein forvaltningsplan”*

Del 1 i utredningsprogrammet for tema Landskap er oppfylt gjennom rapportene fra Aurland Naturverkstad BA (Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007, Clemetsen 2007). Denne rapporten refererer resultater fra disse rapportene, (Kapittel 1 og kapittel 4), men er konsentrert om del 2 og del 3 i utredningsprogrammet.

Det har vært et ønske fra oppdragsgiver at rapporteringen blir lagt nær opp til det arbeidet som ble utført ved tilsvarende konsekvensutredning for utredningsområdet Sjunkan-Misten i Nordland fylke. Metodikk og framstillingsform har derfor tatt utgangspunkt i rapporten for deltema Landskap (Melby 2005) fra det prosjektet.

3 Metode

Konsekvensutredningen bygger på en tidligere beskrivelse og evaluering av landskapet i utredningsområdet (Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007, Clemetsen 2007). Aktuelle utviklingsforløp som er rapportert fra de øvrige tematiske konsekvensutredningene for henholdsvis 0-alternativet, alternativ 1A, alternativ 1B og alternativ 2, vurderes opp mot disse kvalitetene.

3.1 Eksisterende landskapskartlegging

Konklusjonene fra landskapskartleggingen som ble gjennomført av Aurland Naturverkstad BA i 2007 (Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007, Clemetsen 2007), er gjengitt i kapittel 4. For enklere å kunne lese de refererte resultatene, gjengis et utdrag fra metodekapitlet nedenfor. Metoden kalles romlig landskapskartlegging og er utarbeidet for å påvise verneverdier og kvaliteter i landskapet. For en grundigere beskrivelse av denne metoden, henvises til Clemetsen, Bøthun og Skjerdal (2007).

Kartleggingen fokuserer det landskapet man ser fra et lavt ståsted i terrenget (landskapsrom) og på samspillet mellom naturgitte og kulturskapt faktorer. Utredningsområdet er inndelt på grunnlag av tilhørighet til overordnede landskapsregioner slik de framgår av Nasjonalt referansesystem for landskap (Puschmann 2005) i enhetlige landskapsområder. Tilsammen 37 landskapsområder er beskrevet langs 6 beskrivelseskarakterer og tilordnet en evalueringsklasse slik disse er definert nedenfor:

Klasse A

Landskapsområde der landskapskomponentene samlet sett har kvaliteter som gjør det enestående og særlig opplevelsesrikt. Landskapet er helhetlig med stort mangfold og høy inntryksstyrke. Homogent og helhetlig landskap med usedvanlig høy inntryksstyrke hører også med her.

Klasse A er 2-delt:

Klasse A1	karakteriserer det ypperste og det enestående landskapet innenfor regionen.
Klasse A2	karakteriserer landskap med høy inntryksstyrke og stort mangfold.

Klasse B

Klassen favner det typiske landskapet i regionen. Landskapet har gjengs gode kvaliteter, men er ikke enestående. Dersom et statistisk stort nok materiale foreligger, vil de fleste underegioner/landskapsområder høre til denne klassen.

Klasse B er 2-delt:

Klasse B1	representerer det typiske landskapet uten inngrep innenfor regionen.
Klasse B2	representerer det typiske landskapet med noe lavere mangfold og enkelte uheldige inngrep.

Klasse C

Klassen inneholder inntrykkssvake landskap med liten formrikdom og/eller landskap dominert av uheldige inngrep.

Det er gjengitt kart fra Clemetsen, Bøthun og Skjerdal (2007) og Clemetsen 2007, som illustrerer landskapsområdene og deres tilordnede evalueringsskinner (Figur 4.1, figur 4.2 og vedlegg x).

Inngrepsstatus inngår som et av kriteriene for evaluering av landskapet, og er derfor allerede vurdert når landskapsområdet tilordnes en evalueringsskinne. Likevel, som en utdypende illustrasjon av hvordan den romlige opplevelsen av "uberørthet" varierer innenfor utredningsområdet for vern, er hvert landskapsområde også tilordnet en såkalt urørthetskinne. Det er viktig å merke seg at urørthetsklassen kun er et hjelpemiddel til å illustrere én av flere kvaliteter ved landskapet, og representerer ikke en tilleggs kvalitet som sier noe nytt om landskapsområdene som ikke allerede er evaluert og uttrykt i beskrivelsen. Dette er særlig viktig under konsekvensvurderingen, hvor en må unngå dobbelttelling, dvs at både en sannsynliggjort endring i evalueringsskinne og endring av urørthetskinne blir tellende for vurdering av konsekvens.

Fremgangsmåten for å illustrere opplevelsen av "urørthet" tar utgangspunkt i sonene fra de nasjonale/regionale oversiktskartene fra Direktoratet for naturforvaltning (INON). Disse er ikke tilpasset det lokale landskapets topografi eller romlige struktur. Derfor, i stedet for soner, er det landskapsområdene (visuelle landskapsrommenes) ulike grad av urørthet, som er gjenstand for analysen. Klassifisering av urørthet bygger altså i første rekke på avgrensning av landskapsområder, samt kartstudier og feltbefaring. De ulike urørthetsklassene er;

I Landskapsområder med villmarkspreget

Ingen påvirkning. Landskapsområdene framstår som helt, eller tilnærmet helt urørte. Områder uten mobiltelefondekning har særlig høy status.

II Landskapsområder med ubetydelige naturinngrep

Ingen tyngre inngrep preger landskapsområdene direkte. Kun et fåtall enkle og veiløse bygningsmiljø (setre, gammer og hytter) per landskapsområde tillates. Merka stier og sleper, varder, reingjerder, småskala nedlagte fløtningsanlegg, gangbro over elver, klopper over myr, etc. Inngrepene er små og reversible.

III Landskapsområder med småskala naturinngrep

Tradisjonell og småskala gårds- og seterdrift, spredt hyttebebyggelse, små traktor- og mindre bygdeveier, enkle strømlinjer. Områder her kan ha verdifulle kulturmiljøer med tradisjonell, småskala jordbruksdrift i balanse med det omkringliggende naturlandskapet. Slike miljøer kan være positive utgangspunkt for fjellturer.

IV Landskapsområder med betydelige naturinngrep

Tyngre tekniske inngrep som sterkt preger landskapet (veier, kraftgater, regulerte vann, bosetningsområder, industritomter, ulike servicebygg, skitrekk, tette hyttefelt etc.).

Det er gjengitt et kart fra Clemetsen, Bøthun og Skjerdal (2007), som tar utgangspunkt i den romlige landskapsanalysen og illustrerer landskapsområdenes tilordnede urørthetsklasse (Figur 4.3 og vedlegg x).

3.2 Konsekvensvurdering

Konsekvensvurderingen (Kapittel 5) vurderer virkning og konsekvens av tiltak som berører de kartlagte landskapsverdiene. Tiltakene er hentet fra de øvrige tematiske konsekvensutredningene. Virkning og konsekvens vurderes for 0-alternativet, alternativ 1A, alternativ 1B og alternativ 2. Som en utdypning av tiltakenes virkning og konsekvens, er endringer i graden av urørthet (urørthetsklasse) også vurdert og beskrevet.

Dagens situasjon er identisk med referansealternativet som derfor tilordnes en gradering lik 0, både under virkning og konsekvens.

0-alternativet innebærer at området ikke blir vernet. Det er viktig å få frem hva det vil bety om området ikke blir vernet for videre å kunne beskrive konsekvensene et vern vil ha for landskapet. Det er avviket mellom dagens situasjon og 0-alternativet og mellom dagens situasjon og de tre vernealternativne som uttrykker den netto virkningen som skal konsekvensvurderes.

Det såkalte 0-alternativet tar utgangspunkt i dagens situasjon og den forventede utviklingen fremover. Forventet utvikling legger til grunn dagens aktivitet og kjente planer for bruk av området, samt sannsynlig arealdisponering i kommuneplanene dersom området ikke blir vernet. Samtidig tas det hensyn til ønsker og innspill fra berørte og interesserte. Generelt sies det at man i behandlingen av 0-alternativet i vernesaker minimum skal vurdere utviklingen frem til vernetidspunktet (2-3 år).

Til grunn for konsekvensvurderingene gjelder kart for utredningsområdets avgrensning (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 2007), 0-alternativet (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og

Fjordane 13.07.2007), justert Standard forskrift for nasjonalpark (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 31.10.2007a), justert Standard forskrift for landskapsvernområde (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 31.10.2007b) og Standard forskrift for naturreservat (Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 31.10.2007c). Forskriftene som er knyttet opp mot utredningsområdet, har kun gyldighet innenfor dette området og rammer ikke tiltak som ligger utenfor, men f.eks. innenfor den visuelle influenssonen.

I behandlingen av 0-alternativet ser vi på hvilken virkning og konsekvens det vil ha for landskapet om de utviklingstendensene som de øvrige tematiske konsekvensutredningene sannsynliggjør som følge av ikke-vern, blir realisert. Tilsvarende i behandlingen av de tre vernealternativene, ser vi på hvilken virkning og konsekvens det vil ha for landskapet om de utviklingstendensene som de øvrige tematiske konsekvensutredningene sannsynliggjør som følge av et vern, blir realisert.

De sannsynliggjorte virkningene og konsekvensene av et vern/ikke-vern på tiltak som har betydning for landskapet og som rapporteres fra de øvrige konsekvensutredningene, legges til grunn for konsekvensutredningen for tema landskap. Oppgaven blir dermed å vurdere i hvor stor grad de rapporterte tiltakene fra de øvrige konsekvensutredningene, berører de landskapsverdiene som er kartlagt og beskrevet av Aurland Naturverkstad BA.

De innrapporterte tiltakene behandles i kapittel 5 for henholdsvis 0-alternativet (punkt 5.1), alternativ 1A (punkt 5.3), alternativ 1B (punkt 5.4), og alternativ 2 (punkt 5.5). For hvert alternativ gjennomgås de ulike tiltakene under det tema som rapporterer tiltaket (Landbruk, Tamreindrift m.v.). Det gis en kort beskrivelse av tiltaket og en vurdering av tiltakets viktighet for landskapsutviklingen (Verdi). Denne viktigheten for landskapsutviklingen kommer fram som et resultat av å sammenstille fagutredningenes vurderinger av tiltakets sannsynlighet og omfang med det samme tiltakets betydning for landskapsutviklingen.

Tabellen i vedlegg 2 gjengir evalueringsklasse og urørthetsklasse for de berørte landskapsområdene, og presenterer sannsynliggjorte endringer for hvert tiltak som er behandlet. Disse endringene blir dermed et mål for virkning/konsekvens. På dette grunnlaget er det også laget en kartillustrasjon (vedlegg 3) som illustrerer hvordan 0-alternativet (ikke de tre vernealternativene) vil kunne påvirke og endre opplevelsen av urørthet innenfor hvert enkelt landskapsområde.

Kriterier for virkning og konsekvens

For vurdering av virkning og konsekvens er det tatt utgangspunkt i tiltakets påvirkning på den samlede landskapsverdien der virkningene er generelle. Ellers er verdien av den sterkest berørte hovedlandskapskomponenten utgangspunktet for konsekvensvurderingen. For vurdering av virkning på landskapskvalitetene er disse kriteriene brukt:

Virkning	Kriterie
Stor negativ	Landskapsverdien forventes å bli vesentlig redusert
Middels negativ	Landskapsverdien forventes å bli merkbart redusert
Liten negativ	Landskapsverdien forventes å bli eller vil kunne bli litt redusert
Ingen	Landskapsverdien forventes ikke å bli påvirket
Liten positiv	Landskapsverdien forventes å bli eller vil kunne bli litt høyere
Middels positiv	Landskapsverdien forventes å bli merkbart høyere
Stor positiv	Landskapsverdien forventes å bli vesentlig høyere

Konsekvensene for landskapsutviklingen av ulike tiltak vurderes på bakgrunn av virkningene disse forventes å ha på landskapskvalitetene og verdien (evalueringsklassen) av det/de landskapsområdene som berøres/endres:

Verdi \ Virkning	Stor negativ	Middels negativ	Liten negativ	Ingen	Liten positiv	Middels positiv	Stor positiv
Høye nasjonale (A1)	---	---	--	0	0	0/+	+
Nasjonale (A2)	---	--	-	0	0/+	+	++
Høye regionale (B1)	--	-	0/-	0	+	++	+++
Regionale (B2)	-	0/-	0	0	++	+++	++++
Få/ reduserte/ødelagte (C)	0/-	0	0	0	++	+++	++++

--- Svært store negative konsekvenser + Små positive konsekvenser
 -- Store negative konsekvenser ++ Middels store positive konsekvenser
 - Middels store negative konsekvenser +++ Store positive konsekvenser
 0 Små negative konsekvenser ++++ Svært store positive konsekvenser
 0 Ubetydelige/ingen konsekvenser

Tiltak med store negative virkninger har størst negative konsekvenser på landskapet dersom de blir realisert i landskapsområder med høy verdi. Det skal, om mulig, mye til for å heve landskapsverdiene i områder som allerede er vurdert som et A-område. Når det gjelder vurderingen av positive virkninger på landskapet, blir konsekvensene desto mer positive for landskapet dersom tiltaket virker på noe som har vært med på å trekke ned landskapsverdien i et landskapsområde.

Som en illustrasjon og underbygging av virkningsvurderingene over, er det gjort en tilsvarende vurdering av hvordan de ulike tiltakene endrer landskapsområdets urørthetsklasse. Et utdypende mål for tiltakets virkning er dermed den endringen i landskapsområdets urørthetsklasse som tiltaket medfører, for eksempel fra klasse I til II. Sammenhengen blir vurdert etter matrisen under.

Oppr. urørthetsklasse \ Ny urørthetsklasse	I	II	III	IV
I	0	-	--	---
II	+	0	-	--
III	++	+	0	-
IV	+++	++	+	0

--- Store negative konsekvenser 0 Ubetydelige/ingen konsekvenser
 -- Middels store negative konsekvenser + Små positive konsekvenser
 - Små negative konsekvenser ++/+++ Middels/store positive konsekvenser

3.3 Datagrunnlag

Tema	Referanse /Kontaktperson
Landskapskartlegging	Bøthun, S. W., Clemetsen, M. og Skjerdal, I. 2007: Breheimen–Mørkridsdalen, kartlegging av landskap. Aurland Naturverkstad Rapport 2/2007. Clemetsen, M. 2007: Kartlegging av landskap i Breheimen–Mørkridsdalen Tilleggsutgreiing Sognefjellet nord. Aurland Naturverkstad Rapport 11/2007. <i>Siri W. Bøthun, Aurland Naturverkstad DA, Aurland</i>
KU Lokal tilhørighet og framtidig forvaltning	Koppen, G. og Stokke, K. B. 2008. Konsekvensutredning for vern av ”Breheimen–Mørkridsdalen”. Lokal tilhørighet og framtidig forvaltning. NIBR Notat. Høringsversjon april 2008. <i>Knut Bjørn Stokke, NIBR, Oslo</i>
KU Biologisk mangfold/naturmiljø	Fjeldstad, H. og Larsen, B. H. 2008: Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning på tema Biologisk mangfold/naturmiljø. Miljøfaglig Utredning rapport 2008-19. ISBN 978-82-8138-299-2. <i>Helge Fjeldstad, Miljøfaglig Utredning, Oslo</i>
KU Villrein	Andersen, O., Jordhøy, P. og Nellemann, C. 2008: Villrein i Breheimen–Mørkridsdalen. Konsekvensutredning av vern. NINA Rapport 348. <i>Christian Nellemann, NINA, Lillehammer</i>
KU Kulturminner og kulturhistorie	Storøy, A. E. 2008: Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning på tema Biologisk mangfold/naturmiljø. <i>Astrid Elise Storøy, Asplan Viak, Sandvika</i>
KU Landbruk og tamreindrift	Eilertsen, S. M. og Høberg, J. 2008: Konsekvensutredning landbruk og tamrein, Breheimen-Mørkridsdalen. Bioforsk Nord Tjøtta rapport. <i>Svein Morten Eilertsen, Bioforsk Nord Tjøtta</i>
KU Kraftressurser	Melby, M. 2008: Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning på tema Kraftressurser. Miljøfaglig Utredning rapport 2008-5. ISBN 978-82-8138-285-5. <i>Morten W. Melby, Miljøfaglig Utredning, Tingvoll</i>
KU Råstoffutvinning av kleberstein	Porsholt Jensen, H. 2008: Konsekvensutredning Breheimen–Mørkridsdalen. Råstoffutvinning av kleberstein ved Hovdestulfjellet. Asplan Viak rapport. <i>Hanne Porsholt Jensen, Asplan Viak, Sandvika</i>
KU Friluftsliv og naturopplevelser	Øian, H. m.fl. 2008: Utredning om vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvenser for Friluftsliv. NINA Rapport 350. <i>Hogne Øian, NINA, Lillehammer</i>
KU Reiseliv	Aas, Ø. og Tangeland, T. 2008: Utredning om vern av Breheimen–Mørkridsdalen. Konsekvenser for reiseliv. NINA Rapport 349. <i>Øystein Aas, NINA, Lillehammer</i>
KU Hytter og andre bygninger	Fangel, K. 2008: Utredning om vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvenser for hytter og andre bygninger. NINA Rapport 351. <i>Kirstin Fangel, NINA, Lillehammer</i>
KU Samferdsel og telekommunikasjon	Gjære, J. 2008: Konsekvensutgreiing Verneplan for Breheimen–Mørkridsdalen, Samferdsle. Asplan Viak rapport. <i>Jorun Gjære, Asplan Viak, Sandvika</i>
KU Motorferdsel	Alvereng, P. 2008. Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning. Tema: Motorferdsel. Miljøfaglig Utredning rapport 2008-16. ISBN 978-82-8138-296-1 <i>Pål Alvereng, Miljøfaglig Utredning, Alvestad</i>

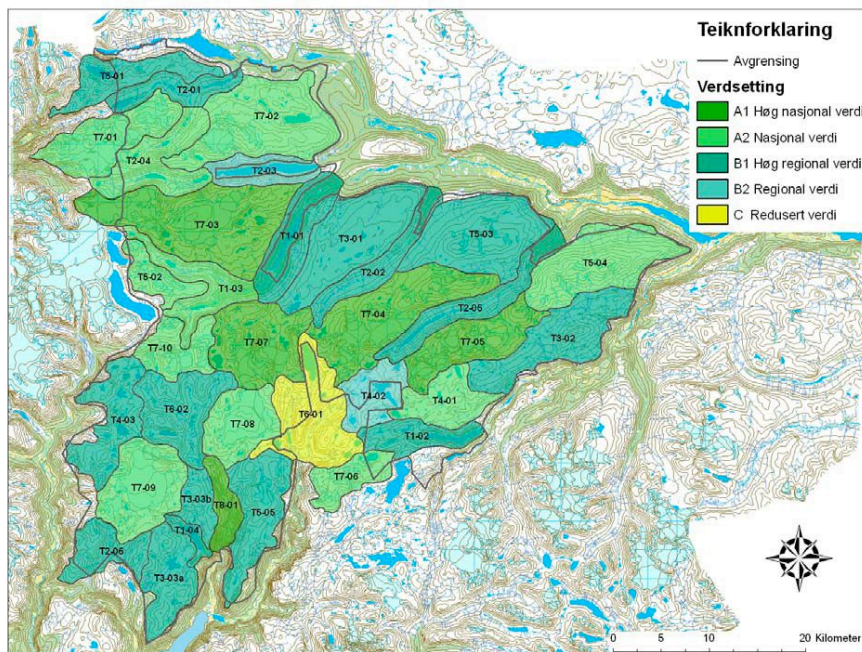
4 Status-Verdi

Kapittel 4 inneholder utdrag fra landskapskartleggingen i 2007. (Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007, Clemetsen 2007). Hvert landskapsområde er gitt en tall- og bokstavkombinasjon. Kombinasjonen foran bindestreken angir hvilken landskapstype (T1-T8) som landskapsområdet tilhører. Tallet etter bindestreken angir hvilket nummer i rekken av landskapsområder, under landskapstypen.

4.1 Overordnet landskapskarakter/verdivurdering

Kilde: Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007

Landskapskartlegginga i utgreiingsområdet Breheimen-Mørkridsdalen syner at området har høg regional- og nasjonal verdi. Dei 8 landskapstypene som er skildra syner eit stort mangfald. I Breheimen er både fjell og dalar viktige for opplevinga, og både fjell og dalar kan delast inn i fleire typar landskap med kvar sin særegne karakter. Her finst både dramatiske fjellmassiv og område med meir viddepreg. Dalane kan både vere djupe og skarpt utforma eller vide og med runde formar. Området er delt inn i til saman 34 landskapsområde. Den landskapsmessige verdien på delområda fordeler seg i eit tydeleg mønster. Verdiklasse A finn ein sentralt i området.

Figur 4.1. Samla evaluering for dei einssilde landskapsområda. Kartgrunnlag N50 vektor og N250 vektor. Kilde: Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007.

Landskapsområde LT 07 – 06 Liabreen ligg i hovudsak utanfor utgreiingsområdet. Me finn det likevel riktig å ta med dette området i analysen. Området er av landskapstype LT 07, Høgfjell med tindar og brear, som er den mest typiske landskapstypen me finn i Breheimen. Området har ein høg landskapsverdi og er urørt av tekniske inngrep. (Dette området kom med i utredningsområdet senere)

Landskapskategori A1 er svært inntrykksterke landskap av nasjonal verdi. Dei representerer dei mest dramatiske av formane i brelandskapet Breheimen. Det er i alt 5 A1 område. Dette utgjør i all hovudsak dei mest alpine områda og består enten av tindar omkransa av fonner og botnbreiar eller av kappebreiar i område med stort relieff. Mørkridsdalen er óg kategorisert som A1, som einaste lågareliggande område i denne klassen. Landskapsområdet er dessutan ógså det einaste innanfor utgreiingsområdet som går ned i låglandet. Dalen peikar seg særskilt ut både i dramatik, variasjon og gjennom rik og variert vegetasjon. Landskapstypene representert med A1 område er LT 08 Låglandsdalar (*T8-01 Mørkridsdalen*) og LT-07 Høgfjell med tindar og breiar (*T7-03 Sekkebreien, T7-04 Holåtindan - Hestdalshøgdi, T7-05 Hestbrepiggen* og *T7-07 Tverrådalskyrkja*).

Landskapskategori A2 høyrer óg til dei landskapsområda som i stor grad er med på å setje særpreg på Breheimenområdet. Kategorien har heile 11 landskapsområde. Dei fleste av desse representerer høgfjell i utgreiingsområdet, gjerne dei med litt mindre dramatik enn landskapsområda i A1. Typisk (2/3 av delområda) er kappebreiar (4 landskapsområde) og høgfjellsryggar (2 landskapsområde). Ein kan elles merke seg at heile 5 av dei 8 landskapstypene er representerte med A2 område. Ein finn desse landskapstypene: LT 01 Stølsdalar med innslag av skog (*T1-03 Mysubyttaldalen – Syrtbyttaldalen*), LT-02 Lågfjellsdalar (*T2-04 Leirvatnet*), LT-04 Viddedalar i høgfjellet (*T4-01 Høytjønnene*), LT-05 Høgfjell med avrunda former (*T5-02 Tverreggje* og *T5-04 Lomsegg*) og LT-07 Høgfjellsmassiv med tindar og breiar (*T7-01 Raudeggje, T7-02 Skridulaupen, T7-06 Liabreen, T7-08 Harbardsbreen, T7-09 Spørteggbreen* og *T7-10 Rivenoskulen*).

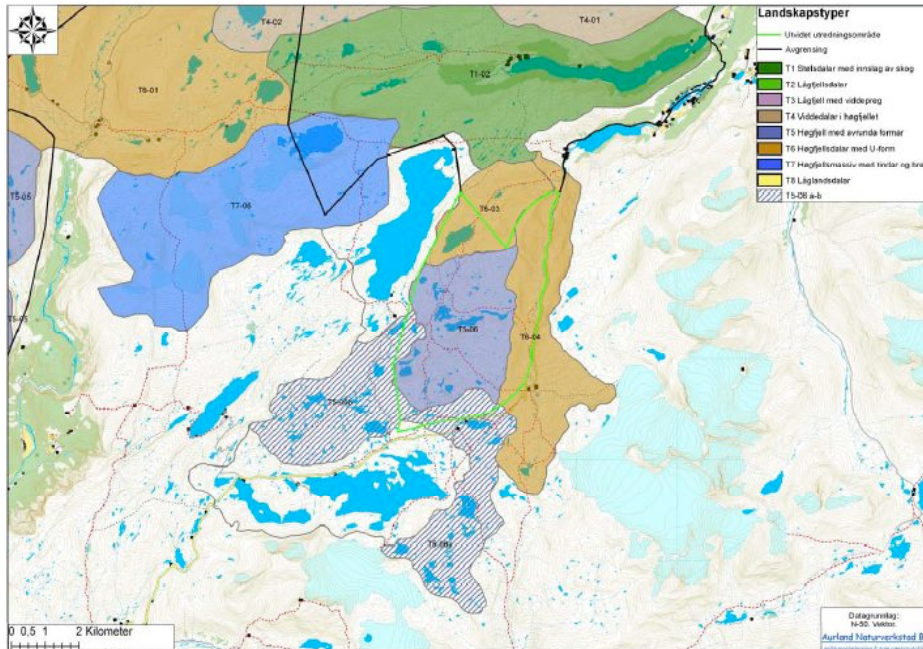
Landskapskategori B1 har regionalt typiske landskap der landskapsverdiene er intakte. Det er denne kategorien som har flest landskapsområde, i alt 15. Alle landskapstypene så nær som LT 07 har landskapsområde i denne kategorien, det vil seie; LT 01 Stølsdalar med innslag av skog (*T1-01 Liavatnet-Sota, T1-02 Høydalen* og *T1-04 Åsetevatnet*), LT 02 Lågfjellsdalar (*T2-01 Gamle Stynefjellsvegen, T2-02 Tundradalen, T2-05 Lundadalen* og *T2-06 Vigdalen*), LT 03 Lågfjell med viddepreg (*T3-01 Sotaskarvet – Styggehø, T3-02 Netoseterfjellet – Storhøi* og *T3-03 Ofsarvatnet og Austratjønnene*), LT-04 Viddedalar i Høgfjellet (*T4-03 Holmevatnet – Slirevotni*), LT-05 Høgfjell med avrunda former (*T5-01 Langvasseggi, T5-03 Tverrfjellet* og *T5-05 Sveidalsnosi*) og LT-06 Høgfjellsdalar med U-form (*T6-02 Rausdalen*).

Landskapskategori B2 kan vere B område med noko redusert mangfald eller med nokre uheldige inngrep. I Breheimen er det inngrep som er årsaka til plassering i den lågaste enden av kategori B. Kategorien er representert ved to landskapsområde. Dei har kvar sin landskapstype; LT 02 Lågfjellsdalar (*T2-03 Raudalsvatnet*) og LT 04 Viddedalar i høgfjellet (*T4-02 Breidalen*). Begge er representative for regionen i sin landskapsutforming men dei er klassifisert ned grunna oppdemming av kraftmagasin. Dei største inngrepa i Rausdalen er bygningar og ein kraftig dam som ligg i inngangen til dalen, og dessutan ei stor reguleringssone. I Breiddalen er reguleringssonene på dei 4 magasinane viktigaste inngrep. Utover dette er det ikkje inngrep som i vesentleg grad påverkar landskapsopplevinga negativt.

Landskapskategori C skal nyttast på område der inngrep spelar ei vesentleg rolle i landskapsopplevinga. Kategorien er berre representert ved eitt landskapsområde; Landskapstype LT 06 Høgfjellsdalar med U-form (*T6-01 Nørdstedalen*). Berre utkantar av landskapsområdet ligg innanfor utgreiingsgrensa men areala er så store at området likevel høyrer naturleg inn i landskapsanalysen. Landskapsområdet har store landskapsmessige verdiar, særleg i sin utprega U-form og det svært veldefinerte store landskapsrommet som vert danna der dalane i landskapsområdet møtast. Landskapsområdet er likevel klassifisert ned på grunn av omfattande vasskraftutbyggingstiltak med kraftverk, røyrgate, anleggsveggar

og flere magasin med reguleringssoner (m.a. det store Illvatnet, som ligg langt inne i Breheimen).

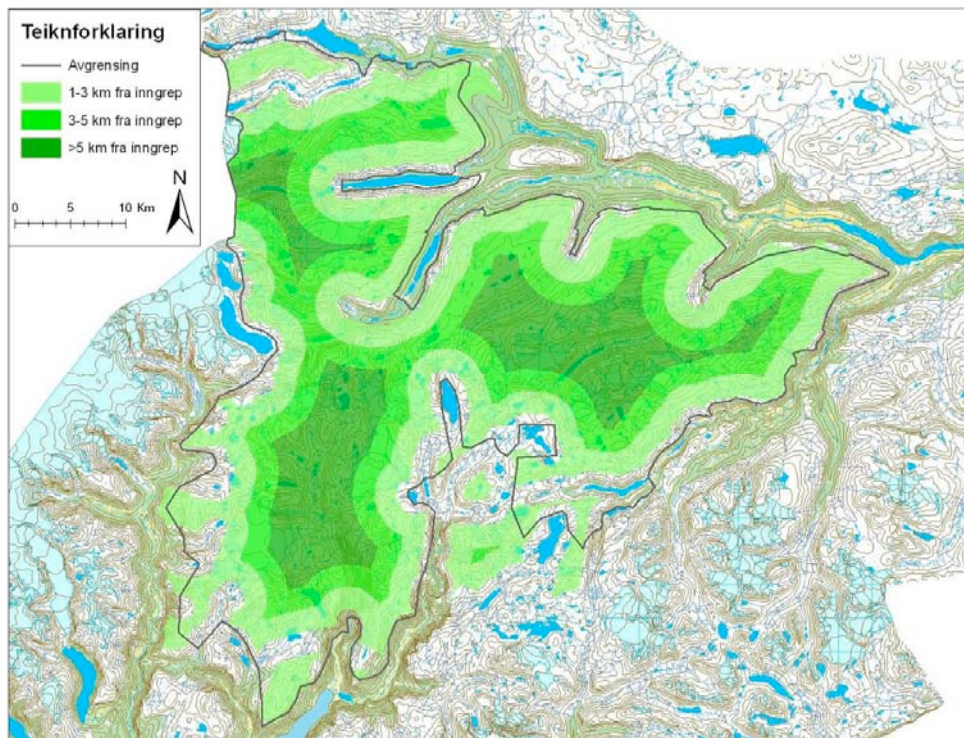
Etter at utredningsområdet ble noe utvidet i 2007 (kart av 13.07.2007), ble det også kartlagt et mindre delområde mellom Høyrokampen og Sognefjellshytta (Clemetsen 2007) (Figur 4.2).

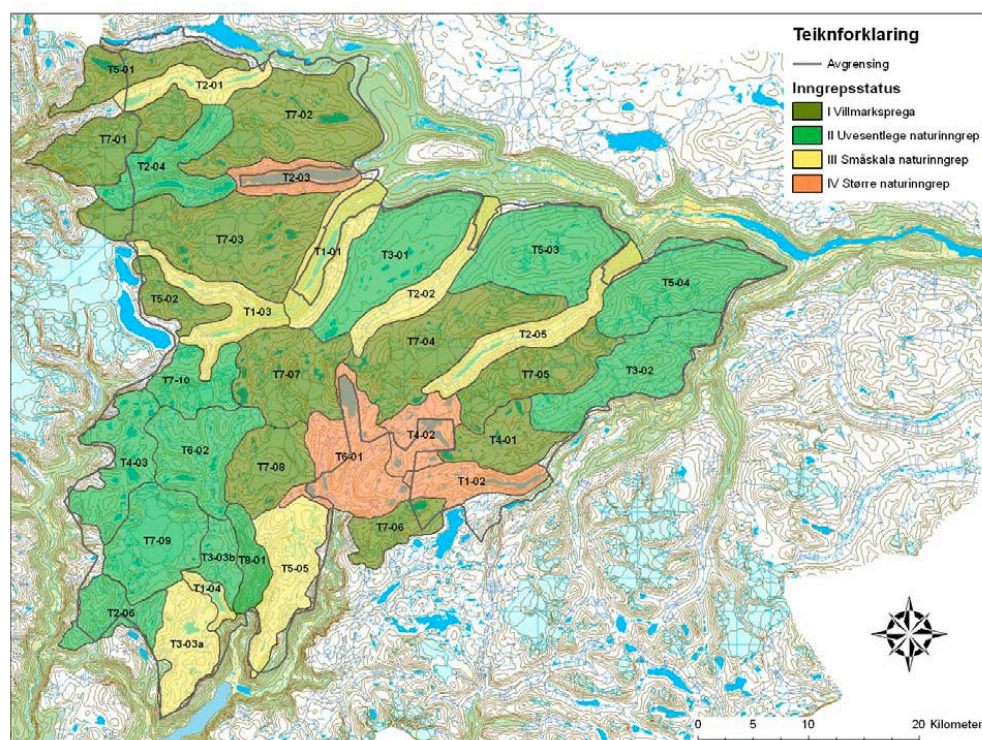
Figur 4.2 Landskapsområder og tilhørende landskapstypetilørighet. Kilde: Clemetsen 2007.

Tillegget introduserer 3 nye landskapsområder under allerede definerte landskapstyper (T5,T6). Verdiklasse i parentes. Landskapsområdene er *T5-06 Sognefjellet nord (B1)*, *T6-03 Dumdalen (A2)* og *T6-04 Breidsæterdalen (B2)*.

4.2 Urørthet

Figur 4.3. Illustrasjon av INON innenfor utredningsområdet. Kilde: <http://dnweb5.dirnat.no/inon/>

Figur 4.4. Fordeling av ulike klassar av inngrepsstatus knytt til dei einssilde landskapsområda. Kartgrunnlag: N50 vektor og N250 vektor. Kilde: Clemetsen, Bøthun og Skjerdal 2007.

Kartet over område utan landskapsinngrep utarbeidd etter NIJOS-metoden (Figur 4.4) gjev eit anna bilete enn det meir skjematisk kartet (Figur 4.3) som er utarbeidd som nasjonal oversikt av Direktoratet for naturforvaltning der, 83% av utgreiingsområdet er definert som urørt natur. 37% ligg 1-3 km frå tekniske inngrep, 27% ligg 3-5 km frå tekniske inngrep og 19% ligg over 5 km frå tekniske inngrep og vert kalla "villmarksprege".

11 av dei 34 landskapsområda er klassifisert som **Landskapsområde med villmarksprege** (Klasse I.). Desse er med berre 1 unntak samanfallande med landskapsområde i verdiklasse A. Villmarkspreget er med på å bygge opp under områda sin verdi. I Klasse II, **Landskapsområde med uvesentlege naturinngrep** finn ein 12 landskapsområde (landskapsområde T3-03 er delt i to, *T3-03a Ofsarvatnet* og *T3-03b Austretjørnane*. Grunna ei kraftline ligg T3-03a i klasse III medan T3-03b ligg i klasse 2.) Her finst mindre inngrep som enkle hytter, tradisjonelle stølslandskap utan vegsamband og merka stiar. Inngrepa påverkar ikkje landskapsopplevinga negativt men fjernar det reine villmarkspreget. Ein finn landskapsområde innan alle dei ulike landskapstypene i denne klassa.

Klasse III, **Landskapsområde med småskala naturinngrep** er representert med 8 landskapsområde. Veg inn til stølar er det viktigaste elementet som har ført landskapsområdet til denne klassa. Også *Gamle Strynefjellsvegen (T2-01)* er ført til denne klassa. Vegen ligg godt i landskapet og er i dag eit kulturminne som kan være med på å gje ei positiv naturoppleving. Til *Åsetevatnet (T1-04)* er det ikkje vegsamband. Årsaka til plassering i klasse III er her utbygging av nye hytter i lisida over den tradisjonelle stølen Osen. Hyttene er av avgrensa storleik og ligg godt i terrenget. Landskapsområde *T3-03a Ofsarvatnet* og *T5-05 Sveidalsnosi* er plassert i klasse 3 av di dei vert kryssa av kraftliner.

Klasse IV omfattar **Landskapsområde med inngrep at større omfang**. Det er 4 landskapsområde her. Kraftutbygging med m.a. dammar, reguleringssoner og anleggsvegar er hovudårsaka til at 3 av landskapsområda er plassert i denne kategorien innanfor utgreiingsområdet. Det fjerde av landskapsområda i klasse IV er *Høydalen (T1-02)* der ein finn m.a. Høydalsæter Turiststasjon med betydeleg bygningsmasse i tillegg til noko hyttebygging. Her er óg ein bomveg inn til Høydalsæter open for almen ferdsle. Tre av landskapsområda har fått redusert sin totale landskapsverdi som fylgje av inngrepa. Landskapsområde *Høydalen (T1-02)* har fått halde på B1 statusen, som er verdien på landskapet sin hovudform. Området har landskapselement som er vurdert til verdiklasse A2 (vegetasjon, vatn og vassdrag), som er med på å auke den totale verdien av området.

Tilleggsutredningen (Clemetsen 2007) angir inngrepsklasse (parentes) for de tre "nye" landskapsområdene: *T5-06 Sognefjellet nord* (Klasse I), *T6-03 Dumdalen* (Klasse II) og *T6-04 Breidsæterdalen* (Klasse III).

4.3 Opplevelsesverdi

Breheimen-Mørkriddalen har store landskapsmessige opplevingsverdier. Området har stor variasjonsrikdom. Kontrastane mellom grønne dalar, og snaue fjell- og breområde kjenneteiknar utgreiingsområdet. Samspelet mellom flora og geologi gjer opplevingane rike, her er fleire område med kalkkrevjande fjellvegetasjon og ein rik frodigheit nede i dalane.

Ein finn også kontrastar og variasjon både innanfor dalformasjonane og oppe i høgjellet. Området har både runde, U-forma, typisk breeroderte dalar og skarpare, smale V-forma dalar. I einskilde dalar kan ein oppleve begge hovudformane. Dei høgast liggjande dalane representerar ein tredje hovudform, vide dalar med låge, avrunda dalsider som gjev ei mer fjellprege oppleving av viddelandskap. Når det gjeld fjellformasjonane kan ein oppleve både massive, avrunda former og skarpe alpine ryggar og tinder på same turen. Kontrasten er

slåande mellom den paleiske flata med open fjellvidde og det unge breeroderte landskapet med alpine formar nær breane. Breane har i seg sjølv og ei varierende utforming, med kontrastar mellom rolege, mektige brekapper og små botnbrear med stor inntrykkstyrke i tindeområda. Brefall mot botnar og dalsider er ei yttelegare forsterking av landskapsoppleinga.

Området er levande, med aktiv stølsdrift i fleire av dalane. Beitedyr skapar liv i landskapet. Ein kan og møte rein (både tam- og villrein) i området. Området er eigna både til fotturar, skiturar og klatre/tindebestiging og brevandring (området tilbyr turar som krever god fjell-erfaring både sommer- og vintertid. Men her er og turar heile familien kan ha glede av). DNT har eit godt utbygd løypenett i området, og det er velhaldne hytter. Området eignar seg best for det enkle friluftslivet. Dei fleste av hyttene er ubetjente (7 av 9). Området har mykje urørt natur. Om vinteren er det til dels ekstremt terreng å ferdes i med rasfare og mykje stup og skrentar.

5 Virkning og konsekvens

5.1 0-alternativet

Beskrivelsene av status og planer under det enkelte tema, er hentet fra de respektive tematiske konsekvensutredningene. Teksten er imidlertid nedkortet for å være strengere fokusert mot forhold som berører landskapsutviklingen.

Rapportenes sannsynliggjøring av 0-alternativet er likevel benyttet ukritisk.

Enkelte tiltak som omtales, er ikke vurdert til å berøre landskapskvalitetene under 0-alternativet, men er tatt med fordi de samme tiltakene kan vise seg å berøre landskapskvalitetene under behandlingen av vernealternativene.

De tematiske konsekvensutredningene på Biologisk mangfold/naturmiljø (Fjeldstad 2008), Villrein (Andersen, Jordhøy og Nellemann 2008) og Kulturminner og kulturhistorie (Storøy 2008) behandles ikke i gjennomgangen nedenfor. Årsaken er at disse ikke representerer selvstendige interesser som produserer selvstendige tiltak, men er sensorer for endringer motivert av selvstendige interesser. De vurderingene som er gjort i disse tematiske konsekvensutredningene, er derfor utelukkende benyttet som hjelp til å underbygge sannsynlige utviklingsforløp under 0-alternativet og vernealternativene.

Den tematiske konsekvensutredningen på Motorferdsel (Alvereng og Melby 2008) omfatter motorferdsel også beskrevet under andre utredninger (Landbruk og tamreindrift, Friluftsliv og naturopplevelser mv). Det er bare den aktiviteten som ikke allerede er beskrevet under de øvrige tematiske konsekvensutredningene som hentes herfra og behandles under tema Annen motorferdsel. Annen motorferdsel omfatter blant annet Forsvarets lavflyving og øvelsesvirksomhet, statlig og lokalt oppsyn, hjelpekorpsenes øvelses- og beredskapsaktivitet mv.

Under overskriften “Virkning” er det trukket fram tiltak under 0-alternativet for hvert tema, som berører landskapskvalitetene. Begrepet “tiltak” svarer til avgrensede trekk ved 0-alternativet som det er formålstjenlig å behandle separat fordi det har et geografisk avgrenset influensområde eller fordi det representerer et enhetlig tema med en dominerende virkning. Under hvert enkelt tiltak er det trukket fram hvilke landskapsområder som berøres når forholdet kan lokaliseres geografisk. Andre tiltak behandles for utredningsområdet i sin helhet.

5.1.1 Landbruk

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Landbruk og tamreindrift (Eilertsen og Høberg 2008). Samletemaet er splittet i henholdsvis tema Landbruk og tema Tamreindrift i behandlingen videre. Dette er gjort for å kunne avgrense mer spesifikke tiltak som konsekvensvurderes, blant annet under feltet motorferdsel. Behandlingen av tema Landbruk er igjen gjort adskilt for deltemaene Jordbruk og Skogbruk.

Jordbruk

Dagens situasjon

Jordbruket i de tre berørte kommunene er av stor betydning for bosettingen lokalt, og ligger over gjennomsnittet for sine fylker i produksjonsomfang. Husdyrhold er hovedproduksjonen i tillegg til kornproduksjon i Lom og Skjåk, og frukt- og bærproduksjon i Luster kommune.

Luster kommune

Det beites med husdyr i utmarka innenfor utredningsområdet, og i 2006 var det tilsammen 5.826 sau/lam, 253 geiter, 332 storfe og 9 hester som brukte området. Særlig Mørkridsdalen brukes som sommer- og høstbeite for sau og lam. Flere setermiljøer ligger i dalføret. Setervoller og tidligere innmarksarealer beites. Det er ikke aktiv drift av setrene innenfor utredningsområdet i Luster kommune i dag.

Skjåk kommune

Omlag 200 bruk i kommunen har beiterett i utredningsområdet, men ikke alle benytter seg av den i dag. Beiteomfanget er likevel omfattende, og halvparten av sauene i kommunen beiter helt eller delvis innenfor utredningsområdet. I 2005 var det registrert 2167 sau/lam, 357 geit og 894 storfe som brukte utredningsområdet.

På Mysubytta er det 11,3 da fulldyrka jord, 5,2 da overflatdyrka jord og 56,2 dekar innmarksbeite. Innmarka ble slått maskinelt inntil 2005, men beites i dag.

Følgende setergrender ligger innenfor utredningsområdet:

- Mysubytta, der ni bruk har seter, og hvorav ett bruk setret inntil 2007
- Røykjeskålsli, der ett bruk har geitestøl i drift i dag
- Lundadalsseter Ytste, der fem bruk har seter (ikke i drift)

Det er dessuten flere setergrender like utenfor utredningsområdet som har beiteområder innenfor. Det fleste av disse er ikke i aktiv bruk i dag, men setervollene og utmarka rundt setrene beites fremdeles.

Lom kommune

Innenfor utredningsområdet ligger to setergrender. Nordre Høydalen har fremdeles setring med geit, og opprettholder 40,4 da fulldyrka mark, 13,9 da overflatedyrka mark samt 10,3 da innmarksbeite. Søre Høydalen har ikke lenger aktiv setring, men 10,3 dekar innmarksbeite slås.

Innenfor utredningsområdet i Lom, beiter det dyr fra både Lom og Skjåk kommune. Tall fra 2004/2006 anslår dyretallet til 9.089 sau/lam, 417 kyr, 190 andre storfe og 191 geit. Beiting i utmarka og på innmark rundt setrene opprettholdes.

Generelt

De mange stølene og sankebuene i utredningsområdet brukes i forbindelse med tilsyn av beitedyr. Flere av disse trenger vedlikehold.

Stier og ferselsveier innenfor utredningsområdet er i gjengroing og trenger vedlikehold også for å sikre en effektiv utnyttelse av beitet. Også setervollene er i gjengroing innenfor store deler av utredningsområdet.

Gjerder brukes for å holde beitedyr på plass eller holde dyr ute fra bestemte områder som f.eks innmark som slås. I tillegg er det egne innhegninger til bruk under sankning av beitedyr.

Motorferdsel innenfor utredningsområdet foregår på vinterføre ved frakt av saltslikkestein, bygningsmaterialer og ved, samt i spesielle tilfeller på barmark til søk etter savnede husdyr, uttransport av syke dyr, transport av veterinær til syke dyr, og eventuelt nødslakt. Denne aktiviteten er svært begrenset, men beredskapen vurderes å ha stor betydning for landbruksvirksomheten i utredningsområdet. Det brukes helikopter i liten grad.

Skjåk og Lom er blant landets mest nedbørfattige områder og har lange tradisjoner med kunstig vanning. Vanningsanleggene transporterer vann fra fjellet ned til dyrka mark på gårdene nede i dalen og til setrene. Mange er fortsatt i bruk og krever periodevis vedlikehold med bruk av traktorgraver/gravemaskin. Det er ikke mange anlegg innenfor utredningsområdet.

Utviklingstendenser

- Det forventes at innmarksarealene innenfor utredningsområdet fortsatt vil bli høstet. Arealene er godt arrondert og akseptabel vegframføring gjør at arealene lar seg høste maskinelt. Setervollene grot igjen enkelte plasser.
- Det forventes at omfanget av seterdrifta ved Røykjeskålsli vil øke noe som følge av en årlig økning av melkekvotene på de tre aktive brukene.
- Det er ikke fremkommet opplysninger om at det vil skje endringer i antall bruk eller dyretall på de brukene som beiter i utredningsområdet. Det er sannsynlig at det vil bli bruksnedleggelse i regionen, men fordi mye av beitevirkosmheten i utredningsområdet er godt organisert gjennom velfungerende beitelag, er det sannsynlig at nedleggelsen vil være moderat. Ifølge nasjonale trender vil besetningsstørrelsene for en del bruk øke, og antall beitedyr i utredningsområdet forventes å være stabilt.
- Det forventes noe økt motorferdselaktivitet i forbindelse med utkjøring av saltslikkestein til beitedyrene, tilsyn og utkjøring av materialer til sperregjerder, sankekveer og vedlikehold av bygninger samt nybygg.
- Det forventes at buer, stier, bruer, gjerder og vannveier fortsatt vil bli vedlikeholdt som fram til i dag.

Planer

Det er angitt (Eilertsen og Høberg 2008) planer for en viss utvidelse av virksomheten innenfor utredningsområdet. Dette omfatter gjenoptakelse av setring i Høydalen (Lom) og Myrasete (Luster) og sannsynligvis flere sau på beite fordi to av deltakarane i Jostedal Samdrift for sau ønsker beite innenfor utredningsområdet. Som ytterligere sannsynlige ledd i 0-alternativet omtales gjenoppbygging og nybygg av buer, gjerde og bruer. Hvor, er usikker, men lokaliteter for nye seterhus/buer som er nevnt (Eilertsen og Høberg 2008), er: Persli, Myrasete, Kleberbotnen og Fortundalen i Luster, Tverrfjellet-Skjellain og Mysubytta i Skjåk samt Fjellgrovi og Høydalssetra i Lom kommune.

Virkning

Tiltak: Nybygg i kulturlandskapet

De gamle setermiljøene innenfor utredningsområdet er svært verdifulle elementer i landskapet lokalt, og samtidig sårbare miljøer. Brudd i kontinuitet, enten det dreier seg om skjøtselen av inn- og utmark, eller det dreier seg om videreføringen av tradisjonell byggeskikk, vil svekke landskapskvalitetene lokalt.

Det er flere setermiljøer innenfor utredningsområdet, og enkelte er fremdeles i aktiv bruk. Det foreligger planer om oppsett av nye seterhus og gjenoptakelse av setring innenfor utredningsområdet i Landskapsområde *T1-03 Mysubyttaldalen-Syrbyttaldalen* (Mysubytta og Røykjeskålsli), Landskapsområde *T2-05 Lundadalen* (Lundadalseter Ytste), Landskapsområde *T1-02 Høydalen* (Nordre og Søre Høydalen) og Landskapsområde *T8-01 Mørkridsdalen* (div.). Dette er landskapsområder med svært høy landskapsverdi, mye på grunn av det tydelige kulturelementet som øker variasjonsbredden og skaper miljø med inntryksstyrke.

Nybygg er stedvis en forutsetning for fortsatt skjøtsel av kulturlandskapet. I den grad bygningene gis en utforming som ikke bryter med det bygningsmiljøet som allerede finnes på stedet, så er tiltaket under 0-alternativet vurdert til ikke å ha noen virkning på kvalitetene i de landskapsområdene som berøres. Tiltaket har ingen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Byggvedlikehold i kulturlandskapet

De gamle setermiljøene innenfor utredningsområdet vil med jevne mellomrom bli gjenstand for tiltaket. Slike miljøer er svært verdifulle elementer i landskapet lokalt, og samtidig sårbare miljøer. Brudd i kontinuitet, enten det dreier seg om skjøtselen av inn- og utmark, eller det dreier seg om videreføringen av tradisjonell byggeskikk, vil svekke landskapskvalitetene lokalt.

Det er flere setermiljøer innenfor utredningsområdet, og enkelte er fremdeles i aktiv bruk. Aktuelle miljøer er i Landskapsområde *T1-03 Mysubyttaldalen-Syrbyttaldalen* (Mysubytta og Røykjeskålsli), Landskapsområde *T2-05 Lundadalen*

(Lundadalsseter Ytste), Landskapsområde *T1-02 Høydalen* (Nordre og Søre Høydalen) og Landskapsområde *T8-01 Mørkridsdalen* (div.). Dette er landskapsområder med svært høy landskapsverdi, mye på grunn av det tydelige kulturelementet som øker variasjonsbredden og skaper miljø med inntryksstyrke.

Vedlikehold av eksisterende bygg er en forutsetning for fortsatt skjøtsel av kulturlandskapet. I den grad bygningene gis en utforming som ikke bryter med det bygningsmiljøet som allerede finnes på stedet, så er tiltaket under 0-alternativet vurdert til å ha liten positiv virkning på kvalitetene i de landskapsområdene som berøres. Tiltaket har små positive konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Nybygg i utmark*

Tiltaket omfatter gjeterbuer av betydning for landbruksdrifta, og vurderes innenfor utredningsområdet som helhet.

Nybygg i utmark innbefatter noe motorferdsel. Det vil gjerne være snakk om et helikopterløft etter produksjon. Det forutsettes at nybygg i utmarka gis en enkel standard i likhet med eksisterende gjeterbuer innenfor utredningsområdet.

Såfremt antallet nye gjeterbuer holdes på et minimum, forholder seg utelukkende til behovet i landbruket og bygges små i en enkel standard, så vil tiltakets eventuelle negative betydning for landskapskvalitetene, særlig i inngrepsfrie fjellområder, utliknes av gjeterbuenes positive betydning for å opprettholde beitepresset. Tiltaket har samlet sett ingen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Byggvedlikehold i utmark*

Tiltaket omfatter gjeterbuer og vannveier, som er svært viktige anlegg i utmarka for landbruksdrifta. Særlig buene er spredt over det meste av utredningsområdet, og tiltaket vurderes derfor innenfor utredningsområdet som helhet.

Vedlikehold av vannveier og eksisterende buer innbefatter noe motorferdsel. Vedlikeholdsbehovet er kontinuerlig, og aktiviteten forutsettes ikke å øke merkbart innenfor 0-alternativet.

Såfremt vedlikeholdet forholder seg utelukkende til behovet i landbruket og buene opprettholdes små og i en enkel standard, så vil tiltakets eventuelle negative betydning for landskapskvalitetene, godt og vel utliknes av gjeterbuenes positive betydning for å opprettholde beitepresset. Tiltaket har samlet sett små positive konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Nye beiteanlegg/vedlikehold*

Beiteanlegg inngår som visuelle og funksjonelle ledd i kulturmiljøet, og er ofte konsentrert omkring setermiljøene og eventuell innmark. Anleggene framstår som verdifulle, integrerte deler av kulturmiljøet, og av positiv betydning for landskapets

samlede uttrykk. Hvis disse anleggene brytes ned eller forsvinner, vil viktige kvaliteter ved landskapet forsvinne. Dels skyldes dette at beitedyra hindres i skjøtselen av kulturlandskapet, og dels fordi helheten i landskapet svekkes.

Det vurderes å bygge nye beiteanlegg innenfor utredningsområdet, og samtidig å vedlikeholde de som allerede finnes. Dette omfatter gjerder, bruer og åpne stier. Planene er lite konkrete i den betydning at de ikke er kartfestet, og omfanget er heller ikke omtalt.

Hvis anleggene gis en utforming som opprettholder en autentisk tilknytning til kulturlandskapet forøvrig, vil ikke tiltaket påvirke landskapskvalitetene i de berørte landskapsområdene, og heller ikke ha noen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Slått av innmark

Slåtten av de små innmarksarealene innenfor utredningsområdet på Nordre og Søre Høydalen i Lom videreføres, og tiltaket vil ikke påvirke landskapskvalitetene innenfor Landskapsområde *T1-02 Høydalen*.

På Kvålssetre/Hansbue (Lom) er det 24 dekar innmark. Denne slås på sommeren og beites etter slått. Tiltaket berører Landskapsområde *T6-04 Breidsæterdalen*.

Tiltaket under 0-alternativet endrer ikke dagens situasjon, og har ingen konsekvenser for landskapet innenfor utredningsområdet.

Tiltak: Beiting, landbruk

Beiting av utmarka og setervollene opprettholder positive landskapskvaliteter innenfor flere områder, ikke minst de autentiske setermiljøene.

Beiting er den viktigste formen for skjøtsel av kulturlandskapet i dag, med unntak av noen små innmarksarealer på Nordre og Søre Høydalen, som fremdeles høstes maskinelt. En videreføring av, og helst en utvidelse av beiteomfanget, har positiv betydning for tydeligheten av både gamle og nyere kulturspor innenfor utredningsområdet. Kultursporene, som gjerne består av tidligere innmarksarealer nært til gamle og dels eksisterende setrer, er igjen svært viktige elementer i landskapet og dets historie. Landskapets mangfold og variasjonsrikdom hviler i mange områder nettopp på kulturelementet som tilfører landskapet en historisk dybde som viskes ut når naturen tar disse tilbake ved gjengroing.

Skjøtselen av kulturlandskapet ved beite forventes å fortsette i samme omfang som i dag under 0-alternativet, og de viktigste kulturlandskapslokalitetene forventes å opprettholdes som visuelt og biologisk verdifulle. Tiltaket vil ikke ha noen virkning på landskapskvalitetene i utredningsområdet.

Skjøtselen av kulturlandskapet gjennom beite innenfor utredningsområdet opprettholdes og vil ikke ha konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Rydding av setervoller*

De lysåpne, frodige setervollene representerer viktige beiter og samtidig positive landskapskvaliteter i samspill med de autentiske setermiljøene. Mange steder er ikke beitepresset tilstrekkelig høyt til å vedlikeholde dette landskapsuttrykket. Lauvskogen rykker inn og svekker landskapets variasjonsrikdom og den visuelle kontrastvirkningen lokalt.

Utviklingen omfatter de fleste setermiljøer innenfor utredningsområdet i Landskapsområde T1-03 *Mysubyttalen-Syrbyttalen* (Mysubytta og Røykjeskålsli), Landskapsområde T2-05 *Lundadalen* (Lundadals seter Ytste), Landskapsområde T1-02 *Høydalen* (Nordre og Søre Høydalen) og Landskapsområde T8-01 *Mørkridsdalen* (div.).

En videreføring av tendensen til gjengroing av setervollene innenfor 0-alternativet vil ha middels negativ virkning på landskapskvalitetene lokalt, og innebære små negative konsekvenser for landskapet innenfor utredningsområdet som helhet.

Tiltak: *Motorferdsel, landbruk*

Det er sannsynliggjort at behovet for motorferdsel i utmark vil øke noe også innenfor utredningsområdet som ledd i utvikling og framtidige krav innenfor saueholdet. Hvor mye er vanskelig å spå.

En moderat økning i motorferdselen som ledd i 0-alternativet, vil ha liten negativ virkning på landskapskvalitetene innenfor de berørte landskapsområdene, særlig i form av støy. Det er i hovedsak snakk om snøscooteraktivitet, og i liten grad bruk av helikopter eller terrengkjøretøy. Tiltaket vil ha små negative konsekvenser for landskapet innenfor utredningsområdet som helhet.

Skogbruk

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Landbruk og tamreindrift (Eilertsen og Høberg 2008).

I både Skjåk og Lom kommuner er skogbruket en av de viktigste næringene. Kommunene har store arealer med produktiv furuskog og lauvskog. Enkelte sagbruk i Skjåk og Lom har spesialisert seg på nisjeproduksjon av spesialprodukter fra fjellskogen. I Luster er skogbruket av mindre betydning, men det er store arealer med produktiv lauvskog og furuskog som i mindre grad blir utnyttet. Det er plantet en god del gran i kommunen de siste 60 år, men ikke i utredningsområdet.

Dagens situasjon

Utredningsområdet ligger hovedsakelig over skoggrensa, med unntak av noen partier, blant annet ved Sota-Mysubytta og i Mørkridsdalen. Skogbruksinteressene som knytter seg til utredningsområdet er todelt, ved til lokal bruk og uttak av tømmer.

Luster kommune

Skogen i Mørkridsdalen er frodig lauvskog med noe barskog. Skogen ligger tungt tilgjengelig uten skogsveg. Skogen er produktiv, men ikke drivverdig. Det er ikke skogsdrift innenfor utredningsområdet i Luster i dag. Det har vært diskutert i flere år å bygge skogsveg, men det foreligger heller ikke konkrete planer i dag.

Skjåk kommune

Skogarealet innenfor utredningsområdet i Skjåk er lokalisert til området mellom Sota og Mysubytta. Dette er blandingsskog av storvokst furu på lav bonitet og bjørkeskog på middels bonitet. Den er drivverdig, men Skjåk Almenning har ikke tatt ut skog fra dette området på flere tiår. Almenningen laget på 1990-tallet en egen forvaltningsplan for denne skogen og har i praksis vernet den mot avvirkning.

Lom kommune

Det aller meste av utredningsområdet ligger over skoggrensa. Det er imidlertid noe bjørkeskog innenfor utredningsområdet i Høydalen. Denne skogen benyttes til uttak av ved til setrene i området, er ikke produktiv og har liten verdi.

Planer

Det foreligger ikke nye planer om skogsdrift innenfor utredningsområdet. En videreføring av vedhogsten tilknyttet seterdrifta i Høydalen, er eneste form for skogsdrift i utredningsområdet i dag som planlegges videreført.

Virkning

Ordinær vedhogst til bruk i fritidsboliger er en aktivitet som ikke er vurdert til å berøre landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet.

Tiltak: *Uttak av ved til lokalt bruk*

Skogbrukets virkninger på landskapet er først og fremst knyttet til hogst som kan være synlig på avstand, inkludert bygging av skogsveier. Selve anleggsperioden med trafikk og støy føres ikke opp blant virkninger som berører landskapet. Hogst innenfor utredningsområdet vil påvirke landskapet i varierende grad, avhengig av hogstform, eventuell veibygging og hvordan landskapet allerede i dag er preget av skogbruk og annen aktivitet.

Det vil bli hogd lauvskog til ved for bruk på hytter og setre i utredningsområdet. Hogsten berører Landskapsområde *T1-02 Høydalen* med høy regional verdi (B1), preget av store naturinngrep (UK IV). Landskapsområdene *T1-03 Mysubyttaldalen-Syrbyttaldalen* og *T8-01 Mørkridsdalen* med henholdsvis nasjonal og høy nasjonal verdi (A2, A1) og preget av henholdsvis småskala og "uvesentlige" naturinngrep (UK-III, UK-II). Uttakene vil skje etter behov ved plukkhogst. Uttaket videreføres som idag eller økes noe, men har ingen virkning på eller konsekvenser for landskapskvalitetene i de berørte landskapsområdene.

5.1.2 Tamreindrift

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Landbruk og tamreindrift (Eilertsen 2008). Samletemaet er splittet i henholdsvis tema Landbruk og tema Tamreindrift i behandlingen videre. Dette er gjort for å kunne avgrense mer spesifikke tiltak som konsekvensvurderes, blant annet under feltet motorferdsel.

Dagens situasjon

Lom tamreinlag

Lom tamreinlag ble stiftet i 1926 og er organisert som et andelslag med Lom kommune som største eier. Det er inngått beiteavtale med ulike rettighetshavere og Lom fjellstyre som den absolutt største. Tamreinlaget har fire faste gjetere i tillegg til to ekstra ansatte om sommeren.

Lom tamreinlag benytter høgfjellsområdene i Jotunheimen og Breheimen i Lom kommune til beite. Tamreinlaget har en vinterflokk på ca 2.400 dyr. Den årlige kalvetilgangen er på 1.600-1.700 dyr, slik at flokken sommerstid har ca 4.000 dyr.

Drifta

Arealene innenfor utredningsområdet (i Lom) blir kun benyttet til vinterbeite fra slutten av desember til begynnelsen av april. Resten av året beiter tamreinen i områdene øst og sørøst for utredningsområdet. Tamreinlaget har ingen konkrete planer om å endre dagens beitemønster.

Tamreinlaget bruker faste ruter for å drive flokken inn og ut av utredningsområdet. Snøscooter blir benyttet daglig for å holde tilsyn med flokken på vinterbeite. Det praktiseres for øvrig ikke barmarkskjøring med motoriserte kjøretøy innenfor utredningsområdet. På vårparten blir flokken drevet ut av utredningsområdet og sørøstover.

Tamreinlaget benytter seg av den lovfestede retten til brensel og trevirke til eget bruk i forbindelse med utøvelse av reindrift til bl.a. brensel, gammer, koier, teltstenger og arbeidsgjerder (trøer og ringgjerder).

Lom tamreinlag benytter helikopter i forbindelse med samling av reinflokken for slakting om høsten, men denne aktiviteten foregår utenfor utredningsområdet. Lom tamreinlag har ingen tekniske installasjoner innenfor utredningsområdet.

Planer

Lom tamreinlag har funnet en driftsform som er økologisk og økonomisk bærekraftig, og ønsker å videreføre dagens driftsform i størst mulig grad. Forutsetningen er at tamreinlaget må få lov til å bruke hjelpemiddel som snøscooter og helikopter ved tilsyn eller samling flokken. Tamreinlaget har ingen planer om å endre årstidsbeitebruken, men endringer i klimaet eller annen strukturforandring, kan føre til at tamreinlaget ønsker at reinen skal beite innenfor utredningsområdet også til andre tider av året.

Tamreinlaget har uttalt ønske/planer om å føre opp ei gjeterhytte i området Leirdalen/Bøverdalen, men har ikke utpekt nøyaktig hvor den bør plasseres. Etter en nærmere oppfølging av dette utspillet med utreder (Svein Morten Eilertsen, pers. medd.), er tiltaket ikke videreført som aktuelt under 0-alternativet.

Virkning

Tiltak: Beiting, tamreindrift

Beiting av utmarka opprettholder positive landskapskvaliteter innenfor flere områder, ikke minst de autentiske setermiljøene. Reinbeitinga er noe mer ekstensiv enn annet husdyrbeite, og innenfor utredningsområdet er det kun vinterbeite i dag. Reinbeitinga i utredningsområdet er derfor av gjennomgående liten betydning for landskapskvalitetene lokalt.

Beiteintensiteten forventes å holde samme omfang som i dag under 0-alternativet, som omfatter samtlige landskapsområder i Lom kommune innenfor utredningsområdet, henholdsvis Landskapsområde T1-02 *Høydalen*, Landskapsområde T3-02 *Netoseterfjellet-Storhøy*, Landskapsområde T4-01 *Høytjønnene*, Landskapsområde T5-04 *Lomseggi* og Landskapsområde T7-05 *Hestbrepiggan*. Landskapsområdene representerer et bredt spekter av kvaliteter og inngrepsstatus, og tiltaket vil ikke ha noen virkning på landskapskvalitetene i utredningsområdet.

Reinbeitinga innenfor utredningsområdet opprettholdes og vil ikke ha konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Snøscooterbruk, tamreindrift

Snøscootertrafikk er et forstyrrende element som bryter med de beskrevne landskapskvalitetene. Synlige spor vinterstid er også med på å bryte ned opplevelsen av urørthet, som en særlig fremtredende kvalitet ved sentrale deler av utredningsområdet.

Tamreindriften bruk av snøscooter i dag innenfor utredningsområdet er vanskelig å kartfeste, men omfatter samtlige landskapsområder i Lom kommune innenfor utredningsområdet, henholdsvis Landskapsområde T1-02 *Høydalen*, Landskapsområde T3-02 *Netoseterfjellet-Storhøy*, Landskapsområde T4-01 *Høytjønnene*, Landskapsområde T5-04 *Lomseggi* og Landskapsområde T7-05 *Hestbrepiggan*. Landskapsområdene representerer et bredt spekter av kvaliteter og inngrepsstatus.

Snøscooter brukes daglig under ettersyn med flokken på vinterbeite. En opprettholdelse av omfanget av snøscooterbruk innenfor utredningsområdet representerer ingen virkning på landskapskvalitetene generelt, og tiltaket har ingen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Uttak av brensel og virke, tamreindrift*

Tamreindriftas uttak av brensel og trevirke til eget bruk i dag innenfor utredningsområdet vurderes som en aktivitet som er gjeldende for hele vinterbeiteområdet (hvor det finnes virke). Dette omfatter samtlige landskapsområder i Lom kommune innenfor utredningsområdet, henholdsvis Landskapsområde T1-02 *Høydalen*, Landskapsområde T3-02 *Netoseterfjellet-Storhøy*, Landskapsområde T4-01 *Høytjønnene*, Landskapsområde T5-04 *Lomseggi* og Landskapsområde T7-05 *Hestbrepiggan*. Landskapsområdene representerer et bredt spekter av kvaliteter og inngrepsstatus.

Et beskjedent utplukk av virke i driftsøyemed representerer ingen virkning på landskapskvalitetene generelt, og tiltaket har ingen konsekvenser for landskapet.

5.1.3 Kraftressurser

Dagens situasjon, potensiale og konkrete planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Kraftressurser (Melby 2008).

Dagens situasjon

Det er svært få tekniske kraftproduksjonsanlegg innenfor utredningsområdet i dag. Ved Smådalane, sør for Spørteggbreen i Luster kommune er det 3 bekkeinntak, etablert som ledd i Jostedalsutbyggingen (Statkraft) i 1989. I Gravidalen, en østlig sidedal til Jostedalen, er det også et inntak fra samme utbygging.

Ved Bukkabotnen i Lom kommune er det et tunnellinislag og en massetipp fra reguleringen av Storevatnet og Øvre Grønevatnet (Norsk Hydro). NVE har også en anleggsveg fra Høydalen og inn til dette tunnellinislaget. Anleggsvegen har ingen funksjon under drifta av anlegget i dag.

Kraftselskapenes drift, ettersyn og vedlikehold av sine anlegg inntil og dels innenfor utredningsområdet, forutsetter motorferdsel. Bruk av snøscooter og helikopter finner sted innenfor deler av utredningsområdet i dag.

En 300 kV linje og en 20 kV linje berører utredningsområdet. Helikopter og snøscooter benyttes under drift, ettersyn og vedlikehold av ledningsnett.

Sør for Raudalsmagasinet i Skjåk kommune, har Glommen og Laagens Brukseierforening (2006) satt opp en mast innenfor utredningsområdet.

Potensiale for framtidig utbygging

I kraftproduksjonssammenheng representerer utredningsområdet fra naturens side store potensielle verdier i Luster kommune, betydelig mindre verdier i Lom og Skjåk. Et omfattende vassdragsvern (ca. 70% av utredningsområdet), beskjeden infrastruktur, en relativt høy utnyttelsesgrad allerede utenfor vernede vassdrag, og sterke politiske signaler mot store vannkraftprosjekter, er hindre som allerede i utgangspunktet reduserer utredningsområdets samlede verdi som arena for nye

storskala vannkraftprosjekter. Hvis vi derimot ser på effektiviseringstiltak i form av opprusting og utvidelse av eksisterende anlegg, så representerer utredningsområdet noe større potensiell verdi. Dette er tiltak som har politisk aksept.

Utredningsområdet har også potensiell verdi som arena for småkraftverk <10 MW innstallert effekt. Mikro- og minikraftverk (<1 MW) kan unntaksvis også etableres i vernede vassdrag såfremt inngrepene ikke "svekker" verneverdiene i vassdraget. I Skjåk kommune er det planlagt et småkraftverk med inntaksdammen plassert såvidt innenfor utredningsområdet.

Planer

Norsk Hydro har annonsert planer om økt utnyttelse av reguleringsanleggene i Fortundalen, blant annet etablering av nye bekkeinntak. Et takrenneprosjekt er planlagt for overføring av vann fra Harbardsbreen/Fortundalsbreen og over til Illvatnet. Reguleringshøyden for Illvatnet planlegges utvidet i forbindelse med overføringen. Et annet fanger opp delfelt vest for Fortundalen og leder vannet mot Fivlemyrane Kraftverk.

Deler av Otta inngår i Samla plan. Det er der angitt en mulig utvidelse av reguleringshøyden på Raudalsmagasinet i Skjåk kommune. Magasinet er utenfor utredningsområdet, men en eventuell heving av vannstanden vil gi en HRV som blir liggende innenfor utredningsområdet.

Det foreligger konkrete planer om småkraftverk i Nordre Juva i Skjåk kommune hvor inntaket ligger såvidt innenfor utredningsområdet.

Virkning

Hvis planene om vern av Breheimen-Mørkridsdalen trekkes tilbake, vil også områdets status som potensielt verneområde fjernes. Offentlige myndigheter vil dermed, sannsynligvis i noe større grad enn i dag, åpne for utbyggingstiltak innenfor utredningsområdet.

Denne endringen vil kunne være utslagsgivende for tiltak som har politisk støtte, som for eksempel effektiviseringsprosjekter tilknyttet eksisterende kraftanlegg, bygging av småkraftverk og opprusting/utvidelse av kraftforsyningsnettet.

Det er viktige forhold som likevel kompliserer dette bildet. Store deler av utredningsområdet (omlag 70% av arealet) ligger som tidligere nevnt innenfor nedbørfeltet til vassdrag som er varig vernet mot kraftutbygging. Vassdragsvernet blokkerer i praksis for konsesjonspliktig vannkraftutbygging, med unntak av mikro- og minikraftverk som ikke "svekker" vernekvalitetene i det aktuelle vassdraget.

Tiltak: Takrenne Illvatnet

Det planlegges 4-5 inntak for å overføre vannet fra Harbardsbreen/Fortundalsbreen til Illvatnet. Det bygges enkle sperredammer i elvene som tas inn. Vannføringen

nedstrøms dammene vil tørrlegges/reduseres. Tiltaket vil medføre endringer i landskapet innenfor utredningsområdet.

Inngrepet berører i første rekke Landskapsområde *T7-07 Tverrådalskyrkja* som er vurdert til å ha høye nasjonale landskapskvaliteter (A1), blant annet på grunn av inngrepsstatus (UK-I). Den reduserte vannføringen nedstrøms inntaket berører også Landskapsområde *T6-01 Nørdestedalen*. Dette landskapsområdet er det eneste landskapsområdet innenfor utredningsområdet som er plassert kategori C. Det trebare, villmarkspregede landskapet innenfor Landskapsområde *T7-07 Tverrådalskyrkja* står i kontrast til, og tydeliggjør ethvert fysisk inngrep.

Takrenne Illvatnet har stor negativ virkning på landskapskvalitetene i det landskapsområdet hvor inntaksdammene er planlagt. Nedre deler av de berørte vannstrengene ligger innenfor et annet landskapsområde som i større grad vil kunne underordne de synlige virkningene. Samlet sett medfører tiltaket likevel store negative konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Takrenne Fortundalen vest

Det planlegges 9 inntak langs vestsida av Fortundalen for å overføre vannet fra flere mindre, uregulerte delfelt mot Fivlemyrane Kraftverk. Det bygges enkle sperredammer i elvene som tas inn, og vannføringen nedstrøms dammene tørrlegges/reduseres. Tiltaket vil medføre endringer i landskapet innenfor utredningsområdet.

Inngrepet berører et område som ikke er kartlagt, og som omfatter partiet nedenfor "høgfjell med avrunda former" og Landskapsområde *T5-05 Sveidalsnosi*. Det nærmeste landskapsområdet, som altså ligger rett ovenfor inngrepsområdet, er vurdert til å ha høye regionale landskapskvaliteter (B1), blant annet karakterisert ved småskala inngrep (UK-III). Inntakene er planlagt såvidt innenfor selve utredningsområdet, og bare deler av de berørte elvestrengene ligger innenfor.

Takrenne Fortundalen vest berører vestveggen i dalrommet Fortundalen. Dette området er ikke evaluert mht. landskapskvalitet eller grad av urørthet,. På grunnlag av kart, vurderes imidlertid dalrommet som helhet å være karakterisert ved "større naturinngrep" (UK-IV), selv om bekkene renner fritt i vestsida. Tiltaket har middels negativ virkning på landskapskvalitetene i dalrommet. og har middels negative konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Hevning Raudalsmagasinet

Dette effektiviseringsprosjektet vil medføre endringer i landskapet innenfor utredningsområdet. Prosjektet innebærer en heving av HRV på eksisterende reguleringsmagasin. Magasinet har en reguleringshøyde på 30 meter (886-916) i dag, og det er usikkert hvor høyt utbygger (GLB) eventuelt ønsker å heve HRV.

Inngrepet berører Landskapsområde *T2-03 Raudalsvatnet* som er vurdert til å ha regionale landskapskvaliteter (B2). Denne klassifiseringen skyldes i stor grad områdets inngrepsstatus (UK-IV) med eksisterende magasin og 30 meters reguleringshøyde. Magasinet ligger sentralt innenfor utredningsområdet, men lokaltopografien begrenser innsynet til inngrepet.

Planene om heving av HRV for Raudalsmagasinet har liten negativ virkning på landskapskvalitetene i dette sterkt berørte landskapsområdet, og små negative konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Småkraftverk Nordre Juva

Planene om småkraftverk i Nordre Juva i Skjåk kommune ligger ikke innenfor varig vernet vassdrag og er heller ikke i strid med andre gjeldende planer.

Inngrepet berører Landskapsområde *T5-03 Tverrfjellet*, som er vurdert til å ha høye regionale landskapskvaliteter (B1) og ”uvesentlige naturinngrep” (UK-II). Planene berører nordlig ytterkant av utredningsområdet i form av en inntaksdam og redusert vannføring nedenfor inntaket. Elva ligger eksponert mot kommunesenteret Bismo.

Planene om småkraftverk i Nordre Juva har middels negativ virkning på de beskrevne landskapskvalitetene i landskapsområdet, men pga. tiltakets relativt begrensede omfang, er tiltakets samlede konsekvenser likevel vurdert til små negative for utredningsområdet som helhet.

Tiltak: Motorferdsel, kraftressurser

Det er flere aktører som benytter snøscooter og helikopter innenfor utredningsområdet i forbindelse med drift, ettersyn og vedlikehold av sine anlegg. Statnett benytter helikopter under ettersyn av sin 300 kV-ledning innenfor sørlige deler av utredningsområdet. Også Statkraft og Norsk Hydro har en forholdsvis omfattende helikopterbruk tilknyttet sine anlegg i henholdsvis Jostedalen og Fortundalen. Snøscooter benyttes i forbindelse med snømåling og periodevis ettersyn av Statkraft, Norsk Hydro, GLB, Øvre Otta DA og Eidsiva Vannkraft AS.

Som følge av en realisering av nye utbyggingsplaner innenfor utredningsområdet, er det også annonsert behov for en økt bruk av snøscooter og/eller helikopter. Økningen vurderes imidlertid som marginal og vanskelig å stedfeste til bestemte landskapsområder.

Tiltaket medfører støy, og berører verneformålet. Det vil imidlertid ikke bli etablert nye fysiske anlegg i forbindelse med omfangsutvidelsen. 0-alternativet er derfor på dette området vurdert til å ha liten negativ virkning på landskapskvalitetene, og gjennomgående små negative konsekvenser for landskapet.

5.1.4 Råstoffutvinning av kleberstein fra Hovdestulfjellet

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Råstoffutvinning av kleberstein ved Hovdestulfjellet (Porsholt Jensen 2008).

Dagens situasjon

Klebersteinsbruddene som ligger innenfor utredningsområdet er ikke i bruk i dag. Bare én av de 5 registrerte lokalitetene bærer preg av utvinning. Statskog har ingen papirer på tidligere uttak, noe som dessuten viser at bruddene er gamle.

Planer

Det foreligger ingen konkrete planer om uttak, og sannsynligheten for kommersiell drift i framtida vurderes som svært liten.

Virkning

Det er ikke registrert eksisterende eller planlagt aktivitet knyttet til uttak av kleberstein ved Hovdestulfjellet som vil påvirke landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet.

5.1.5 Friluftsliv og naturopplevelser

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Friluftsliv og naturopplevelser (Øian m.fl. 2008). Eventuelle planer om nye hytter for almann friluftslivsbruk er tatt med. Nybygging og vedlikehold av private hytter/fritidsboliger er behandlet under tema Hytter og andre bygninger (5.1.7).

Dagens situasjon

Potensialet for friluftsliv

Sammenlignet med Jotunheimen, er utredningsområdet tyngre tilgjengelig og i mindre grad preget av kommersiell tilrettelegging. Det eksisterer en enighet lokalt om å begrense aktivitetsnivået, blant annet for å unngå forstyrrelse av villreinen.

Det er ingen statlig sikra friluftsområder innenfor utredningsområdet. En P-plass i Vigdal, i Luster kommune, utenfor utredningsområdet, er sikra som innfallsport.

Aktiviteter

Det lokale og enkle friluftslivet dominerer i utredningsområdet. Jakt og fiske blir sett på som særlig viktige aktiviteter lokalt, men utredningsområdet blir også en del benyttet til vanlig turrekreasjon hele året. En del ferdsel er knyttet til bær- og soppstaking og ettersyn av buskapen. Noe aktivitet er relatert til overnatting i private hytter eller åpne buer innenfor utredningsområdet.

Det arrangeres toppturer i utredningsområdet både sommer og vinter. En klatresti fører opp mot Lomseggen.

I Dummdalen er det organisert grotteføring. Kajakk og elvesport foregår blant annet i Mørkridsdalen.

Luster Turlag arrangerer ”Topptrimmen” som inkluderer 10 utvalgte fjelltopper over en periode på 3 år. Flere av toppene ligger innenfor utredningsområdet.

Skjåk Turlag arrangerer ”Fjellgeita” hvert år, hvor flere av postene ligger innenfor utredningsområdet.

Det drives fiskekultivering i flere av vannene i utredningsområdet, og det drives fiske med motorbåt på Lundadalsvatnet og Glittervatnet i Skjåk. Det er uttrykt et ønske om muligheter til opplag av båter ved disse vannene.

Sti- og løypenettet

Ferdselen foregår i stor grad langs vannveiene i utredningsområdet, og stier, løyper, bruer, skilt, merking og klopper blir godt vedlikeholdt. Tilsammen er det etablert et T-merket stinett innenfor utredningsområdet på ialt 250-300 km.

Flere traséer kvistes årlig, og i den forbindelse benyttes snøscooter en del. Traséene som ble kvistet i 2007 var følgende:

- Krossbu-Nørdstedalseter (25 km)
- Nørdstedalseter-Sognefjellshytta (21 km)
- Sota-Nørdstedalseter, over Fortundalsbreen (23 km)
- Trulsbu-Nørdstedalseter (16 km)
- Trulsbu-Sota Sæter (23 km)

Følgende skiløyper kjøres opp jevnlig:

- Sota-Mysubytta etter bomvegen (Lidar hytteforeining).
- Mysubytta Sota etter Røykjeskålvatnet-Stilla-Ostre (Lidar hytteforeining).
- Mysubytta-Mysubyttaldalen-Syrbyttvatnet-Røykjeskålvatnet
- Grotli hyttefelt-Heillstuguvatnet (Skjåk hytteservice).

Hytter

DNT har 9 hytter i Breheimenområdet. Seks av disse ligger innenfor selve utredningsområdet; Arentzbu, Fast, Slæom, Sprongdalshytta, Medalsbu og Trulsbu. Sota sæter og Nørdstedalseter er betjente, men ligger utenfor utredningsområdet. De siste årene har det vært en generell økning i antall overnattinger på hyttene

Det finnes også en del private buer og hytter spredt innenfor, i tillegg til mindre hyttefelt i randen av utredningsområdet. Dette behandles nærmere under tema Hytter og andre bygninger (5.1.7).

Planer

DNT har i gitt følgende momenter til utvikling av rute- og hyttenettet: innfallssportene må utvikles, forbedre forbindelsene mellom fjellområder, forkorte særlig lange ruter av hensyn til de som ikke er i stand til å gå lange turer, legge til rette for rundturmogigheter, gjøre gamle seterbuer, ferdselsveger og lignende allment tilgjengelige. Det er også kommet innspill om bruk av hest i området.

Virkning

Tiltak:*Løypepreparering*

Oppkjøring av løypenett følger naturlig nok faste traséer, og konsentreres til perioder av året da det er størst pågang. Vinterferie, påskeferie og generelt seinvinteren er de viktigste periodene.

Det er i dette tilfellet snakk om korte traséer fra Sotaseter og innover dalføret og fra Grotli og et stykke innover Gamle Strynefjellvegen. Tiltaket med utgangspunkt i Sota seter, berører Landskapsområde *T1-01 Liavatnet-Sota* og Landskapsområde *T1-03 Mysubyttdalen-Syrbyttaldalen*. Dette er områder med henholdsvis høye regionale (B1) og nasjonale (A2) landskapsverdier, karakterisert blant annet ved småskala naturinngrep (UK-III). Traséen som går fra Grotli, berører Landskapsområde *T2-01 Gamle Strynefjellsvegen* med høye regionale landskapsverdier (B1) og karakterisert ved småskala naturinngrep (UK-III).

Relativt hyppige perioder av støy karakteriserer tiltaket, som imidlertid ikke forventes å øke i omfang under 0-alternativet. Tiltaket vil derfor ikke ha noen konsekvenser for landskapet.

Tiltak:*Merking av stinettet*

Merking av stinettet innenfor utredningsområdet omfatter tilsammen 250-300 km. Tiltakets konsekvenser i i første rekke karakterisert ved selve merkinga med varder og rødmalning. Som inngrep er tiltaket uten vesentlig betydning for landskapet ved dagens omfang, som heller ikke forventes å øke i omfang under 0-alternativet. Tiltaket vil ikke ha noen konsekvenser for landskapet.

Tiltak:*Kvisting av løypenettet*

Stikking av skiløyper innenfor utredningsområdet har et relativt stort omfang med mer enn 100 km. Tiltakets konsekvenser i i første rekke karakterisert ved motorferdsel under kvisting. Som inngrep etter kvistinga, er tiltaket uten betydning for landskapet.

Kortvarig støy karakteriserer tiltaket, som imidlertid ikke forventes å øke i omfang under 0-alternativet. Tiltaket vil ikke ha noen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer*

Tristforeningens selvbetjente og ubetjente hytter er, sammen med de åpne gjeterbuene, plassert tematisk under tema Friluftsliv og naturopplevelser. Når det gjelder turistforeningens hytter, så utføres vedlikeholdet med én helikoptertur i løpet av året hvor en bringer ved og proviant inn og søppel ut.

Kortvarig støy karakteriserer tiltaket, som imidlertid ikke forventes å øke i omfang under 0-alternativet. Tiltaket vil derfor ikke ha noen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Bruk av motorbåt*

Tiltaket berører Landskapsområde T2-05 *Lundadalen* og Landskapsområde T7-02 *Skridulaupen* som er vurdert til å ha henholdsvis regionalt høye (B1) og nasjonale (A1) landskapskvaliteter. Landskapsområdene er preget av henholdsvis småskala (UK-III) og uvesentlige (UK-II) naturinngrep.

På Åsetevatnet har grunneierne et selvpålagt forbud mot bruk av motorbåt i dag.

Tiltaket genererer støy i kortere perioder gjennom sommerhalvåret, men representerer ikke terrenginngrep. Aktiviteten foregår allerede i dag i noen utstrekning, og selv en svak utvidelse av omfanget vil ikke ha konsekvenser for landskapet.

5.1.6 Reiseliv

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Reiseliv (Aas og Tangeland 2008). Det kan av og til være vanskelig å fastslå hvorvidt en aktivitet inngår under reiselivet eller friluftslivet. Noen av de registreringene som er omtalt i rapporten på tema Reiseliv finnes derfor også igjen i rapporten på tema Friluftsliv og naturopplevelser. For å unngå dobbelttelling er tiltakene ført enten til det ene eller til det andre temaet.

Dagens situasjon

Det er identifisert fire hovedtyper turisme i og rundt Breheimen-Mørkridsdalen, henholdsvis "veibasert rundreiseturisme", "overnattingsvirksomhet", "gårds- og seterturisme" og "aktivitetsturisme".

Veibasert rundreiseturisme

Rundreiseturisme, enten egenorganisert med privatbil, eller pakket som bussturer eller/og cruise, er fortsatt en svært viktig del av sommerturismen i Norge. Naturen i vid forstand er den sentrale attraksjonen for denne turismen.

Utredningsområdet ligger mellom Strynefjellsvegen (Rv 15) og Sognefjellsvegen (Rv 55); to av Norges viktigste turistveger på sommerhalvåret, og sentrale i å binde

sammen reiselivssystemene på Østlandet med Nordvestlandet. Fjellovergangene er samtidig viktige attraksjoner i seg selv, knyttet til utsikt, historie og tilrettelegging.

Trafikkdata tyder på at det har vært en jevn vekst innenfor rundreiseturisme de siste årene og at det kan forventes at denne veksten vil fortsette.

Overnattingsvirksomhet

Det er et relativt stort antall bedrifter og virksomheter som tilbyr overnatting i randsonen til, og dels innenfor utredningsområdet. De største er lokalisert i Lom eller langs Rv 15 og Rv 55, blant annet Grotli høyfjellshotell, Sota sæter, Skjåk sætra, Fossheim turisthotell, Fossberg hotell, Elveseter hotell, Jotunheimen fjellstue, Krossbu turiststasjon, Sognefjellshytta og Turtagrø. I tillegg er det flere mindre overnattingssteder, som for eksempel Nørdstedalseter, samt et relativt stort antall campingplasser i området.

Overnattingsstatistikken tyder på at turismen i området i stor grad er preget av gjennomreise. Registreringer tyder på at turistene er orientert mot å reise gjennom "Fjell-Norge" eller besøke Jotunheimen.

Gårds- og seterturisme

Gårds- og seterturisme er identifisert som en viktig del av reiselivssystemet i området, men nisjen er preget av relativt få veletablerte bedrifter og mange planer og ideer. Eksempler på produkttyper som innlemmes i gårdsturisme er overnatting, bevertning, guiding, utleie av jakt og fiskerettigheter. Overnattingsstatistikken for hytteutleie tyder på at nisjen er økende.. Det er noen aktører som driver med utleie av hytter og andre overnattingsformer innenfor utredningsområdet for vern. I Luster ser en også tilløp til en økt satsning på seterturisme knyttet til enkelte setre i Mørkridsdalen.

Aktivitetsturisme

Det er relativt lite næringsvirksomhet i utredningsområdet bortsett fra noe jakt- og fisketurisme. Breheimen Safaries selger produkter knyttet til jakt i Skjåk Almennings områder. I forbindelse med denne virksomheten benytter de hest til inn- og utkløving av kjøtt/proviant/trofe.

Den norske turistforening (DNT) tilbyr reiselivsprodukter som overnatting, bevertning og guiding innenfor utredningsområdet. DNT driver også med føring, blant annet over Fortundalsbreen mellom Sota og Nørdstedalseter. DNT er en av de større reiselivsaktørene som bruker utredningsområdet i sin virksomhet.

Firmaene Norgesguidene og Naturopplevingar har noe aktivitet innenfor utredningsområdet knyttet til skredkurs, iskltring, toppturer, vinterkurs og hytte-til-hytte turer. Firmaene benytter i større grad andre, nærliggende områder.

Stryn glacier mountain AS (Stryn sommerskisenter) er lokalisert vest for utredningsområdet i dag og er en sentral aktør for ulike former for skiaktiviteter sommer og høst.

Planer

Jotunheimen reiseliv ønsker å videreutvikle konseptet "Car Walks" i forbindelse med de viktige turistveistrekningene, Rv 15 og Rv 55. Dette er lette spaserturer inn i terrenget hvor man kan gå med lave sko og hvor stien er merket. Det foreligger forslag og ideer om "carwalks" fra rasteplasser og turistbedrifter på strekningen Bøverdalen–Sognefjellet og i Mørkridsdalen.

Det er etablert et kommunalt samarbeidsprosjekt mellom Lom og Luster som skal arbeide med å videreutvikle næringsvirksomheten knyttet til Songefjellsveien.

Skjåk Allmenning har planer om å bruke noen av fellingstillatelsene på villrein i et mer tilrettelagt jaktopplegg, eventuelt med guiding og annen service. Buene som skal brukes i produktet, skal fremdeles ha enkel standard.

Det foreligger planer om å utvikle en vinterdestinasjon i Bøverdalen med to gondolbaner fra Galdesand og opp i fjellområdet nord for dalen. Tidligere planer har innbefattet skiheis til Storhøe inne i utredningsområdet, men disse er nå justert slik at en eventuelt utbygging ikke kommer i berøring med utredningsområdet, og i stedet strekker seg sørover fra Bøverdalen.

Selskapet Stryn Glacier Mountain AS har planer om et stort skianlegg på Raudeggje mellom Mårådalen og gamle Strynefjellsvegen. Forslaget er i strid med villreininteressene i området og det er som alternativ lagt til rette for en utvidelse av eksisterende Stryn sommerskisenter gjennom avgrensningen av utredningsområdet. De omfattende planene for Raudeggje er ikke ansett som aktuelle under 0-alternativet.

Selskapet Skjolden Aktiv har planer om etablering av en cruisekai i Skjolden. Økt trafikk og turister i området vil indirekte kunne få konsekvenser for området. I tillegg ser Skjolden Aktiv på muligheten til helikopterflyging av turister eller gondolbane i Skjoldenområdet. Lokaliseringen er ikke avklart, men vil sannsynligvis etableres utenfor utredningsområdet. Samme aktør har også planer om økt bruk av Mørkridsdalen gjennom seterbaserte opplevelsestilbud.

Fylkesmannen har mottatt en idéskisse om etablering av gondolbane opp mot Lomseggen med serviceanlegg ved endestasjonen. En slik bane vil gå delvis inn i utredningsområdet.

DNT ønsker å bygge hytte ved Illvatnet, som trolig vil bli liggende utenfor utredningsområdet.

Det er skissert planer om et kulturlandskapsenter i Mørkridsdalen, sannsynligvis mellom Liane og dalen.

Virkning

Eksisterende og planlagt reiselivsbruk av utredningsområdet forutsetter i liten grad fysiske anlegg innenfor utredningsområdet med unntak av gondolbanen i Lomseggen og utvidelsen av Stryn sommerskisenter.

Tiltak: "Carwalks"

Det er snakk om korte, lettgånne turer fra privat bil på høyfjellsstrekningen Bøvertun-Turtagrø, i Høydalen og i Mørkridsdalen. Det er gjerne eksisterende, og helst historisk interessante traséer som velges ut.

Tiltaket berører mest sannsynlig Landskapsområde *T8-01 Mørkridsdalen* og Landskapsområde *T1-02 Høydalen* under skoggrensa og Landskapsområde *T5-06 Sognefjellet nord* og Landskapsområde *T6-04 Breidsæterdalen* over skoggrensa. I Mørkridsdalen er det registrert nasjonalt høye landskapsverdier (A1), blant annet på grunn av inngrepsstatus (UK-I) og fordi kulturelementet har en spesiell høy autensitet og tidsdybde. Høydalen og Sognefjellet nord har regionalt høye (B1) landskapsverdier, mens de registrerte verdiene i Breidsæterdalen er noe lavere (B2). Nærhet til veg gjør at de aktuelle landskapsområdene i utgangspunktet er noe berørt av tekniske inngrep.

Tiltaket er svært begrenset i omfang, og medfører lite tydelige inngrep. Enkel merking/skilting over en kort strekning samt noen nye stier i terrenget, vil ikke ha noen virkning på landskapskvalitetene i de berørte landskapsområdene, såfremt traséene legges uten masseforflytninger og fysiske tilretteleggings- og sikringstiltak. Tiltaket har derfor ingen konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Jakt- og fisketurisme*

Skjåk Almenning sine planer om guidede jakt- og fisketurer innenfor utredningsområdet er lokalisert til den delen som ligger i Skjåk kommune. Tiltakets påvirkning er begrenset til behov for utkløving av slakt når det dreier seg om storvilt. Det benyttes hest i dag.

Omfanget av denne aktiviteten forventes å øke noe som ledd i 0-alternativet. Tiltaket er likevel vurdert til ikke å ha konsekvenser for landskapet.

Tiltak: *Gondolbane, Lomseggen*

Deler av tiltaket vil bli liggende innenfor Landskapsområde *T5-04 Lomseggi*, som er vurdert til å ha regionale landskapsverdier (B1). Landskapsområdet er blant annet karakterisert ved "uvesentlige naturinngrep" (UK-II). Lomseggen beskrives i tillegg som "dominerende landskapsform, godt synlig fra tettstedet Lom" (Bøthun, Clemetsen og Skjerdal 2007).

Høyereliggende del av strekningen, inkludert et eget servicebygg, vil bli liggende innenfor utredningsområdet. En kraftig masterekke og gondol-husenes bevegelse opp mot Lomseggen vil være et tydelig eksponert inngrep, som bryter sterkt med de dominerende karakterene ved landskapet. Tiltaket vil ha stor negativ virkning på landskapskvalitetene i landskapsområdet og store negative konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Kulturlandskapsenter, Mørkridsdalen

Tiltaket vil bli liggende innenfor Landskapsområde T8-01 Mørkridsdalen, som er vurdert til å ha nasjonalt høye landskapsverdier (A1), og blant annet karakterisert ved "uvesentlige naturinngrep" (UK-II). Kulturmiljøet innenfor landskapsområdet er pekt på som et særlig inntrykkssterkt landskapselement.

Det er forholdsvis uklart hva et slikt kulturlandskapsenter vil innebære, men mest sannsynlig vil kulturelementet opprettholdes/forsterkes innenfor landskapsområdet. Tiltaket representerer rmiddele positive virkninger under 0-alternativet og små positive konsekvenser for landskapet som helhet innenfor utredningsområdet.

5.1.7 Hytter og andre bygninger

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Hytter og andre bygninger (Fangel 2008). Hytter og andre bygninger som naturlig hører inn under næring (Landbruk, Tamreindrift, Reiseliv) behandles under disse deltemaene.

Dagens situasjon

Hytter/bygninger innenfor utredningsområdet

Det er registrert omlag 230 hytter og andre bygninger innenfor utredningsområdet.

I Luster er det registrert 140 bygninger innenfor utredningsområdet der setrene i Mørkridsdalen utgjør den største bygningsmassen. Et relativt stort hyttefelt med 30 hytter er registrert på Osen ved Åsetvatnet. 5-7 hytter ligger på østsida av elva. I tillegg er det 6 hytter som ligger ved Vigdalstøl.

I Skjåk kommune er det registrert 60 bygninger innenfor utredningsområdet. Dette inkluderer en del setrer og relativt mange buer, hvorav en del av buene står åpne for allmennheten. Mysubytta og Lundadalen er de områdene som har de største konsentrasjonene med til sammen 16 setrer og 5 hytter.

I Lom kommune finnes et hyttefelt ved Bøvertjønnin med 40 - 45 hytter, hvorav om lag 15 hytter ligger innenfor utredningsområdet. Totalt er det registrert 30 bygninger innenfor utredningsområdet i Lom.

Motorferdsel i forbindelse med bruk/vedlikehold

Mørkridsdalen/Osen

På Osen er det en helikopterlandingsplass for transport til hyttene. Ellers kjøres det med snøscooter fra stølen Hornane i Dalsdalen (leiekjøring).

Høydalsseter

Sommerstid går det veg inn til Høydalsseter fra Vassenden. Vegen brøytes ikke.

Bøvertjønnin

Det har vært uttrykt ønske fra hytteeiere om at kommunen brøyter vegen fra Liasanden opp mot Bøvertjønnin, en strekning på om lag 6 km. I påska brøytes vegen opp til Rustadseter. Sognefjellsvegen åpner senest 1. mai.

Sota og Mysubutta

Setrene og hyttene på Mysubutta brukes primært i sommersesongen og det går privat veg frem til området.

Frittliggende buer

Tre frittliggende buer i Lom brukes til overnatting i forbindelse med gjeting av sau sommer og høst. Gjeterbuene står åpne for allmennheten og brukes en del som dagsturmål for lokalbefolkningen. Dette gjelder spesielt Eilevsbua.

Planer

Luster kommune

For Osen hyttefelt ved Åsetvatnet eksisterer godkjent en disposisjonsplan (1977) som angir to hytteområder med plass til totalt 35-40 hytter. På grunnlag av planen finnes 5-10 ubebygde tomter. Lokalt er planen oppfattet som godkjent reguleringsplan, som gir grunneierne en rett til å realisere hyttene.

Under verneplanprosessen og som del av prosessen knyttet til kommuneplanens arealdel, er det kommet et innspill fra et grunneierlag med ønske om å etablerte et nytt hytteområde på Osen øst for elva, 5 hytter i alt.

Lom kommune

Statskog har planer om fortetting av hyttefeltet ved Bøvertjønnin med 8-10 hytter. I kommuneplanens arealdel fremgår det at hytteområdet samtidig kan utvides med inntil 6 hytter.

Virkning

Tiltak: *Nye hytter Osen*

Påvirkningen som nye hytter vil ha på landskapsinntrykket, avhenger av plassering og utforming. Bygg over tregrensa og på spesielt eksponerte plasser vil gi større virkning på landskapskvalitetene enn bygg som legges mer nedsenket i terrenget, kanskje skjult av vegetasjonen. Ved fornuftig byggestil, material- og fargevalg, vil byggene samtidig være mer underordnet landskapet og mindre framtrædende. Dette kan redusere virkningene på landskapskvalitetene, særlig i områder hvor bygg oppleves som uønskede inngrep.

Svært synlige hytter, blant annet over tregrensa, vil kunne ha en negativ virkning på landskapskvalitetene. Dersom en ny hytte blir satt opp i områder som i dag ikke har noen hytter fra før, vil den negative virkningen på landskapskvalitetene kunne

øke. Hytter som blir mer eller mindre skjult av vegetasjon og som plasseres i terrenget slik at de glir inn i omgivelsene, har ikke nevneverdig negativ virkning på landskapskvalitetene hvis dette er i et område hvor det finnes andre hytter fra før.

Kombinasjonen mellom nye hytter og eldre boplasser er vanskelig å gjennomføre uten at landskapsverdiene berøres. De gamle boplassenes autensitet blir svekket når nye bygg kommer for nær og blir del av det samlede bygningsmiljøet. I disse områdene vil en etablering av nye hytter kunne ha en svært negativ virkning på landskapskvalitetene, særlig når kulturmiljøet er en dominerende karakter ved landskapet.

Restaurering av eldre bygninger bør skje i samråd med faglig kyndige for å opprettholde stedets autensitet og historiske dybde. Dette er forhold hvor den praktiske gjennomføring avgjør hvorvidt landskapet tilføres nye positive eller negative kvaliteter.

Tiltaket berører Landskapsområde *TI-04 Åsetevatnet*, et landskapsområde med regionalt høye landskapskvaliteter (B1) og blant annet karakterisert ved småskala naturinngrep (UK-III). Det er eldre seterbebyggelse i dette området i dag, med et nyere hyttefelt i vestsida. Disse nye hyttene er gitt en god utforming som i liten grad skiller dem fra den tradisjonelle seterbebyggelsen. Også innenfor setermiljøet er det enkelte nyoppførte hytter (på gamle tufter), så fritidspreget er i ferd med å sette seg også her.

Såfremt de nye hyttene gis en plassering og utforming tilsvarende de hyttene som allerede ligger der, så vil dette tiltaket ha liten negativ virkning på landskapskvalitetene. De nye hyttene vil ikke være synlige fra Åsete eller Fast. Tiltaket har små negative konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Nye hytter Bøvertjønnin

Tiltaket berører ingen registrerte landskapsområder selv om det ligger innenfor utredningsområdet. På grunnlag av kart kan det imidlertid fastslås at et eventuelt landskapsområde i dette partiet ville vært svært lite i utstrekning og sterkt preget av veganlegg og en konsentrasjon av hytter. Såfremt de nye hyttene gis en plassering og utforming tilsvarende de hyttene som allerede ligger der, så vil dette tiltaket ha liten negativ virkning på landskapskvalitetene. Tiltaket har små negative konsekvenser for landskapet.

Tiltak: Byggeaktivitet/ transport

All bygge-/restaureringsaktivitet forutsetter en anleggsdrift som sannsynliggjør økt trafikk til/fra. Høyt til fjells, vil dette kreve transport inn med snøscooter eller helikopter. På grunn av terrengegenskapene, og avstand til veg, så er det bare utvidelsesplanene for hyttefeltet i Osen som blir berørt av tiltaket. Mest sannsynlig vil det være helikoptertransport som vil være mest aktuelt i området.

Tiltaket berører Landskapsområde *TI-04 Åsetevatnet*, et landskapsområde med regionalt høye landskapskvaliteter (B1) og blant annet karakterisert ved småskala naturinngrep (UK-III). Det er hyttebebyggelse i dette området i dag. Tiltaket er tidsavgrenset, og vurdert til å ha liten negativ virkning på landskapskvalitetene. Motorferdsel knyttet til fritidsbruk utenom anleggsdrift behandles under tema Friluftsliv. Tiltaket har små negative konsekvenser for landskapet.

5.1.8 Samferdsel og telekommunikasjon

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Samferdsel og telekommunikasjon (Gjære 2008).

Dagens situasjon

Det er flere veger som går inn til utredningsområdet og fire av disse forsetter noe inn området som er vurdert vernet.

- Gamle Strynefjellsvegen, mellom Grotli og Tystigen, er frå 1894 og er en av landets nasjonale turistveger. Strekningen innenfor utredningsområdet er 13 km lang, har grusdekke, stabbesteiner og er stengt i vinterhalvåret.
- Veggen fra Sota sæter og inn til Mysubytta er 7 km lang med grusdekke.
- På nordsida av Høydalsvatnet, fra Vassenden og inn til Høydalssæter, går en 6 km lang grusveg. Videre herfra går det ein 5 km lang kjerreveg inn til Bukkabotnen, som delvis er gjengrodd.
- Fra rv. 55 og inn til hyttefeltet ved Bøvertjønnin er det en kort grusveg innenfor utredningsområdet.

Når det gjelder telekommunikasjon, er det en reflektor for radiosignal på Blåhø i Lom, en radiomast nordøst for Sognefjellshytta og en telereflektor på vestsida av Fortunsdalen.

Det er små krav til fyllmasse for vedlikehold av vegnettet, og i prinsippet kan slike masser hentes fra hvor som helst. Fagrapporten ”Grusforekomster til veier i randområder” (Østeraas 2007) peker ikke på aktuelle masser i utredningsområdet.

Planer

Luster kommune har arbeidet for at det blir bygd veg over Hanspiki til Sjøåk, og tiltaket er prioritert i næringsutviklingsdelen av kommuneplanen. Det er tverrpolitisk enighet om at et eventuelt vern ikke skal være til hinder for en realisering av vegen. I Skjøåk har det vært liten interesse med tanke på realisering.

Når det gjelder vedlikehold og drift av vegene, så vil det være mulig å bruke massetakene som ligger utenfor utredningsområdet.

Det foreligger planer om å sette opp en enkel stolpemast for bredbåndsradio ved Krossbu.

Virkning

Tiltak: Veg over Handspiki

Tiltaket berører Landskapsområde T1-03 Mysubyttalen - Syrtbyttalen og Landskapsområde T1-01 Liavatnet – Sota, som er vurdert til å ha henholdsvis nasjonale (A2) og regionalt høye landskapskvaliteter (B1) og preget av småskala naturinngrep (UK-III).

En ny veg for sommerbruk vil åpne for gjennomfart og betydelig turisttrafikk i et område som i dag er karakterisert ved seterdrift i fredelige omgivelser uten omfattende, fysiske naturinngrep. Støy og kjøretøy i bevegelse vil endre landskapets karakter i vesentlig grad. Vegen vil skjære tvers igjennom sentrale deler av verneforslaget og berøre villreininteressene negativt. Tiltaket har store negative konsekvenser for landskapet i utredningsområdet.

Tiltak: Stolpemast for bredbåndsradio

Tiltaket berører Landskapsområde T6-04 Breidsæterdalen som er vurdert til å ha regionale landskapskvaliteter (B2). Landskapsområdet er preget av småskala naturinngrep (UK-III).

Masta er planlagt ved Krossbu og i tilknytning til eksisterende 20 kV-ledning i området. Eksisterende høyspentledning, rv. 55 og turisthytta vil være med på å underordne inngrepet. Tiltaket vil ha liten negativ virkning på landskapskvalitetene, og små negative konsekvenser for landskapet.

5.1.9 Annen motorferdsel

Dagens situasjon og planer er hentet fra den tematiske konsekvensutredningen på Motorferdsel (Alvereng og Melby 2008). Motorferdsel knyttet opp interesser som er rapportert separat, er tatt opp under disse. Herunder rapporteres og behandles øvrig motorferdsel, hvor sentralt og lokalt oppsyn, forskningsvirksomhet, hjelpekorps og forsvaret representerer de viktigste aktørene.

Dagens situasjon

Motorferdsel i utmark er generelt strengt regulert gjennom lov og forskrifter til lov. Aktiviteten er liten i dag innenfor det foreslåtte verneområdet. En viktig årsak er terrengforholdene som gjør bruk mindre attraktiv. Antallet dispensasjonssøknader er lite i samtlige kommuner, og det er ikke påvist vesentlig økning i antallet saker de seneste årene.

Innenfor det foreslåtte verneområdet er det mulig å skille ut flere aktører eller oppgaver som gir opphav til motorferdsel i dag.

Statens naturoppsyn (SNO)

Statens naturoppsyn (SNO) er en betydelig motorferdselsaktør i dag innenfor utredningsområdet. SNO er representert i Skjåk og Lom med henholdsvis Reinheimen og Jotunheimen nasjonalpark som viktigste ansvarsområde. Bestandsregistrering av jerv, hvor SNO har den praktiske utøvelsen, samt eventuelle skadefellinger, medfører likevel en del snøscootertrafikk også i Breheimen, særlig i perioden fra mars til mai. Turene har i overveiende grad blitt lagt til Skjåk-delen av utredningsområdet, mest i områdene omkring Sota, Mysubyttalen, Tundradalen og Lundadalen. I tillegg foretar SNO generell oppsynvirksomhet og faunaregistrering.

Forskningsinstitusjoner

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har for tiden ingen egne aktiviteter i området der det gjøres bruk av motoriserte kjøretøy. Norges geotekniske institutt (NGI) har av og til transporter med snøscooter innenfor utredningsområdet Dette gjelder adkomststruter til deres værstasjoner ovenfor Grasdalen og til Rv 15 i Breidalen. Det er relativt liten trafikk.

Lokalt fjelloppsyn

Det lokale fjelloppsynet i Skjåk ivaretas av Skjåk Almanning. Almanningen dekker hele utredningsområdet innenfor Skjåk kommune, og har i alt 3 buer i området. Det fraktes ved/gass/utstyr/søppel til/fra disse buene, anslagsvis et par turer hver vinter/vår med snøscooter. Det lokale fjelloppsynet i Lom ivaretas av Lom Fjellstyre. De har ingen hytter innenfor utredningsområdet, og driver oppsyn kun til fots og ikke med motorisert kjøretøy av noe slag. Lokalt fjelloppsyn i Luster ivaretas av en person, ansatt i kommunen.

Leiekjøring

Det er pr. i dag 6 snøscooterførere i Skjåk kommune som har tillatelse til leiekjøring i hele kommunen. I Lom kommune er det 6 snøscooterførere og i Luster kommune 7 snøscooterførere som har tillatelse til leiekjøring.

Røde Kors hjelpekorps

Røde Kors hjelpekorps har årlig aktivitet innenfor utredningsområdet. Deres motorferdsel er direkte hjemlet i lovverket, og omfatter i hovedsak to typer øvelser med snøscooter. Den ene typen omfatter ferdighetskjøring i områder der man har klar avtale med grunneier. Denne øvelsesformen er ikke avhengig av å foregå innenfor et framtidig verneområde. Den andre er kjentmannsøvelser, hvor førerne lærer seg å vurdere farer i terrenget og trygge ferdselsruter. Dette er øvelser som naturlig nok må foregå i hjelpekorpsets virkeområde.

Skjåk Røde Kors hjelpekorps arrangerer år om annet øvinger innenfor utredningsområdet i Skjåk kommune. Området Tundradalen-Lundadalen blir mest brukt. Øvingene er kombinerte kjentmannsøvelser og ferdighetskjøring.

Lom og Bøverdalen Røde Kors hjelpekorps har jevnt over lite aktivitet innenfor utredningsområdet.

Luster Røde Kors Hjelpekorps benytter Luster-delen av utredningsområdet til kjentmannskjøring. Dette er et stort område hvor det ligger flere turisthytter.

Forsvarets lavflyging

Utredningsområdet er viktig på linje med øvrige områder som ennå ikke er undergitt spesielle restriksjoner på lavflyging. Området brukes noe pr. i dag i relativt liten utstrekning til lavflyging. Lavflyging er en grunnleggende og viktig øvelsesform.

Forsvarets øvingsaktivitet på bakken

Når det gjelder øvingsaktivitet på bakken, så foregår det i liten grad innenfor utredningsområdet.

Forsvarets vinterskole på Rena har i 2 år nå hatt skredøvinger i Grasdalen på Strynefjellet, hvor de leier NGIs forskningsstasjon, Fonnbu. De frakter utstyr med snøscootere og beltevogn. Primært er det området i Grasdalen som blir benyttet, men de har også brukt området øst mot Grotli.

Breheimen ligger for langt nord til at Alliert Treningssenter Sør (ATCS) bruker området til bakkeøvelser. ATCS har imidlertid regelmessig besøk av tyske helikoptre som øver på flyging under turbulente forhold. De øver sporadisk i utredningsområdet.

Filmproduksjon

Spørteggreen er egnet som produksjonslokalitet for ulike filmprosjekt. Helikoptertransport er da aktuell transportmetode. Kommunen ser dette som en mulighet til å profilere kommunen. Spørteggreen er blitt brukt 3-4 ganger etter 1991 i forbindelse med filmprosjekt.

Planer

Samlet sett er det et forholdsvis lite press på utredningsområdet fra motorferdselsinteresser, men de mest sentrale aktørene som benytter området, vil sannsynligvis minst ønske å opprettholde sitt aktivitetsnivå i tiden framover. Det har vært en relativt streng praktisering av lovverket lokalt.

Virkning

Det er ikke registrert eksisterende eller planlagt barmarkskjøring innenfor utredningsområdet, bare lufttransport og kjøring med beltekjøretøy på snødekt mark. Terrenginngrepet er derfor svært begrenset, og den viktigste påvirkningen på landskapet er periodevis støy og kjørespor i snø. Dette er påvirkning som står i særlig kontrast til karakteren av urørthet som kjennetegner store deler av utredningsområdet.

Tiltak: *Motorferdsel, oppsynstjenesten*

Statlige og lokale aktører benytter snøscooter innenfor utredningsområdet. Omfanget er relativt lite, men oppsynstjenesten står sannsynligvis for størstedelen av motorferdselaktiviteten innenfor utredningsområdet i dag. Det er ikke forventet at aktiviteten vil øke vesentlig under 0-alternativet.

Fordi omfanget ikke forventes å øke innenfor 0-alternativets tidsperspektiv, vil heller ikke tiltaket ha noen virkning på landskapet innenfor utredningsområdet.

Tiltak: *Motorferdsel, hjelpekorpsene*

Det er behov for å opprettholde omfanget av hjelpekorpsenes beredskap og lokalkjennskap innenfor utredningsområdet, og det er også forventet at øvelsesomfanget vil videreføres på dagens nivå. Det er stort sett snakk om bruk av bandvogn eller snøscooter.

Fordi omfanget ikke forventes å øke vesentlig innenfor 0-alternativets tidsperspektiv, vil heller ikke tiltaket ha noen virkning på landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet.

Tiltak: *Forsvarets bakkeøvelser*

Omfanget er svært begrenset i omfang og stort sett konsentrert til Grasdalen i dag. Det benyttes beltevogn og snøscooter, og omfanget forventes ikke å øke i årene framover.

Fordi omfanget ikke forventes å øke innenfor 0-alternativets tidsperspektiv, vil heller ikke tiltaket ha noen virkning på landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet.

Tiltak: *Forsvarets lavflyving*

Omfanget er svært begrenset i dag, men stadig nye verneområder med lavflyvingsrestriksjoner gjør at gjenstående øvelsesområder blir færre. Utredningsområdet har aldri vært intensivt benyttet, og det er heller ikke forventet noen endring i Forsvarets lavflyvingsaktivitet innenfor utredningsområdet, i framtida. 0-alternativet vil derfor ikke berøre de landskapskvalitetene som er beskrevet, hverken negativt eller positivt.

Tiltak: *Motorferdsel, filmproduksjon*

Det er behov for å opprettholde landingsmulighet for helikopter på Spørteggreen. Filmingen genererer inntekter lokalt og markedsfører distriktet. Det er forventet at omfanget vil videreføres på dagens nivå.

Fordi omfanget ikke forventes å øke innenfor 0-alternativets tidsperspektiv, vil heller ikke tiltaket ha noen virkning på landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet.

5.1.10 Oppsummering

Tabellen nedenfor oppsummerer de tiltakene som av utreder anses som ledd i 0-alternativet, hvilke landskapsområder som berøres av tiltakene, tiltakets virkning og tiltakets konsekvens. Til støtte for vurderingene, er kriteriene fra metodekapitlet (kapittel 3) benyttet.

Som et spesialtilfelle er også tiltakenes virkning og konsekvenser for landskapsområdenes grad av urørthet vurdert. Dette er illustrert i vedlegg 3.

Tabell 5.1. Tabellen gir en oppsummering av virkninger og konsekvenser av 0-alternativet for landskapet og graden av urørthet innenfor utredningsområdet for vern.

Tema	Tiltak	Landskaps- område*	Verdi**	Urørthet	Virkning		Konsekvens	
					Landskap***	Urørthet****	Landskap	Urørthet
Landbruk	Nybygg i kulturlandskapet	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Ingen	Ingen	0	0
	Byggvedlikehold i kulturlandskapet	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Liten positiv	Ingen	+	0
	Nybygg i utmark	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Byggvedlikehold i utmark	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten positiv	Ingen	+	0
	Nye beiteanlegg/vedlikehold	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Slått av innmark	T1-02, T6-04	B1, B2	IV, III	Ingen	Ingen	0	0
	Beiting, landbruk	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Rydding av setervoller	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Middels negativ	Ingen	-	0
	Motorferdsel, landbruk	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten negativ	Ingen	-	0
	Uttak av ved til lokalt bruk	T1-02, T1-03, T8-01	B1, A2, A1	IV, III, II	Ingen	Ingen	0	0
Tamreindrift	Beiting, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0
	Snøscooterbruk, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0
	Uttak av brensel og virke, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0
Kraftressurser	Takrenne Illvatnet	T7-07, T6-01	A1, C	I, IV	Stor negativ	I → III	---	--
	Takrenne Fortundalen	Ikke registrert	(B1)	(IV)	Middels negativ	Ingen	--	0
	Hevning Raudalsmag.	T2-03	B2	IV	Liten negativ	Ingen	-	0
	Småkraft Nordre Juva	T5-03	B1	II	Middels negativ	II → III	-	-
	Motorferdsel, kraftr.	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten negativ	Ingen	-	0

Tema	Tiltak	Landskaps- område*	Verdi**		Virkning		Konsekvens	
			Urørthet		Landskap***	Urørthet****	Landskap	Urørthet
Friluftsliv og natur- opplevelser	Løypepreparering	T1-01, T1-03, T2-01	B1, A2, B1	III, III, III	Ingen	Ingen	0	0
	Kvisting av løypenettet	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Merking av stinettet	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Bruk av motorbåt	T2-05, T7-02	B1, A2	III, I	Ingen	Ingen	0	0
Reiseliv	"Carwalks"	T1-02, T5-06, T6-04, T8-01	B1, B1, B2, A1	IV, I, III, II	Ingen	Ingen	0	0
	Jakt- og fisketurisme	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Gondol, Lomseggen	T5-04	B1	II	Stor negativ	II→ IV	---	--
	Kulturlandskapscenter, Mørkridsdalen	T8-01	A1	II	Middels positiv	Ingen	+	0
Hytter og andre bygninger	Nye hytter, Osen	T1-04	B1	III	Liten negativ	Ingen	-	0
	Nye hytter, Bøvertjønnin	Ikke registrert	?	(III)	Liten negativ	Ingen	-	0
	Byggeaktivitet/ transp.	T1-04	B1	III	Liten negativ	Ingen	-	0
Samferdsel/ telekomm.	Mast for bredbåndstelefon	T6-04	B2	III	Liten negativ	Ingen	-	0
	Veg over Handspiki	T1-01, T1-03	B1, A2	III	Stor negativ	III→ IV	---	-
Annen motor- ferdsel	Motorferdsel, oppsynstjenesten	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Motorferdsel, hjelpekorpsene	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Forsvarets bakkeøv.	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Forsvarets lavflyving	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0
	Motorferdsel, filmproduksjon	T7-09	A2	I	Ingen	Ingen	0	0

- * Gjengir hvilket landskapsområde de aktuelle tiltakene ligger i (se Vedlegg 1 og temakartene)
** Verdi til landskapsområdet fra kartleggingen til NIJOS (Puschmann og Flemsæter 2004)
*** Virkning på landskapsverdiene, se kp. 2.1 for beskrivelse av verdiklassene
**** Endring i graden av urørthet, se kp. 2.3 for beskrivelse av klassene

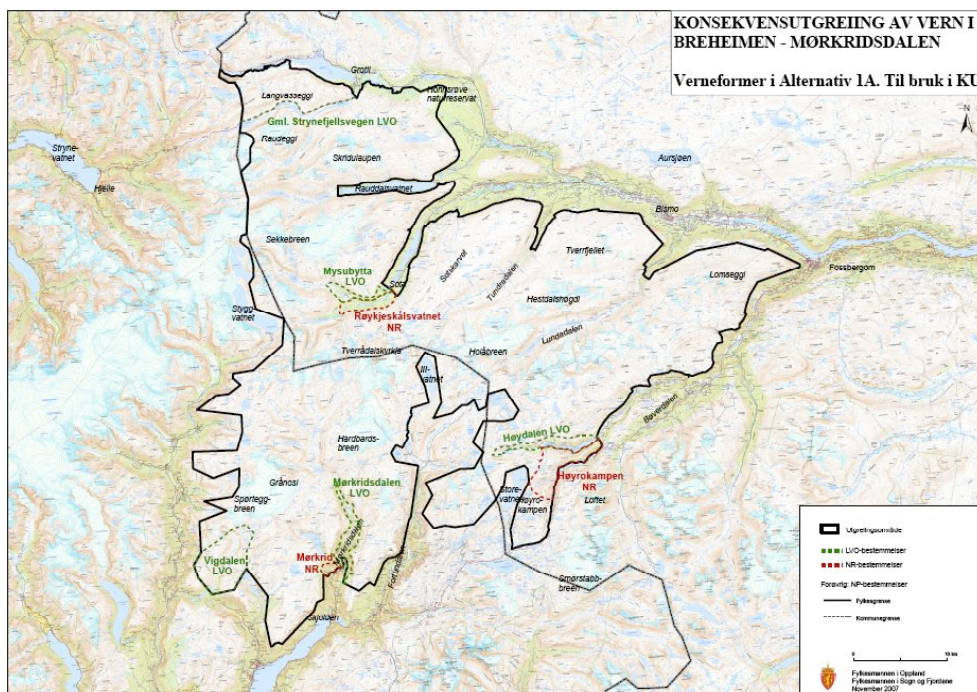
5.2 Vern generelt

En del av tiltakene i 0-alternativet er ønsker og innspill på mer eller mindre konkrete planer. Derfor er det viktig å være klar over at det utviklingsforløpet som er skissert gjennom tiltak under 0-alternativet, er sannsynlig, men selvfølgelig befengt med stor usikkerhet. Et eventuelt vern, uavhengig av alternativ, vil berøre de beskrevne tiltakene fra 0-alternativet, men selvfølgelig også andre mulige tiltak som ikke er fanget opp i 0-alternativet fordi de er usannsynlige eller ikke befinner seg innenfor 0-alternativets tidsperspektiv. Det er vanlig i konsekvensutredninger av vernetiltak å konkludere med at vernets største virkninger ikke berører dagens bruk, men mulighetene for ny og annerledes bruk i framtida.

Endret status som følge av et vern kan føre til økt oppmerksomhet omkring utredningsområdet, større trafikk og for eksempel mer friluftslivsbruk. Mer trafikk og økt slitasje på vegetasjon og stinett kan enkelte steder registreres som en negativ virkning på landskapskvalitetene i utredningsområdet. Et verneområde vil også kunne føre til større aktivitet i randsonene som en følge av økt interesse for

området og en satsing på reiselivet i regionen. Undersøkelser viser at oppmerksomheten og besøket øker i forbindelse med vedtaket om vern og like etter, men at det samtidig er usikkert hva trenden blir over tid.

5.3 Alternativ 1A

Figur 5.2 Alternativ 1A. Kilde: Fylkesmannen i Oppland 13.12.2007.

5.3.1 Inngrep

Delområde Nasjonalpark

Nedenfor gis en presentasjon av hvilke vernebestemmelser for nasjonalpark som særlig gjør seg gjeldende overfor aktuelle fysiske **inngrep** i utredningsområdet. Deretter behandles hvert enkelt av de fysiske inngrepene som berører det delområdet som alternativ 1A foreslår som nasjonalpark. Tiltakene (inngrepene) behandles under det aktuelle deltemaet (Landbruk, Tamreindrift.....).

Justert forskriftsmal for nasjonalpark, § 3 Vernebestemmelser, beskriver under punkt 1- Landskapet: ”Området er verna mot inngrep av alle slag,....”. Det konkretiseres nærmere et forbud mot bl.a. “oppføring av varige eller foreløpige bygninger, anlegg og innretninger....gjerder og anlegg, vegbygging, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving, utfylling og henleggelse av masse...framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.”

§ 3, punkt 1.2 åpner imidlertid for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) vedlikehold av bygninger og andre anlegg som ikke fører til bruksendring

- b) vedlikehold av eksisterende stier, skilt, bruer, varder og liknende
- c) merking av løyper i samsvar med forvaltningsplan
- d) plukking av mindre steiner.

Etter søknad og som dispensasjon (§ 3, punkt 1.3) kan forvaltningsmyndigheten også gi tillatelse til:

- a) ombygging og mindre utvidelse av bygninger
- b) gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade
- c) bygging av bruer og legging av klopper
- d) oppsetting av skilt og merking av nye stier
- e) ombygging og oppsetting av nye gjerde, sanketrøer og liknende
- f) oppføring av bygninger og anlegg som er nødvendige for utøvelse av reindrift
- g) bruksendringer av eksisterende bygninger
- h) rivning av gamle bygninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk
- i) oppsetting av kasser for utstyr og proviant ved fiskevann der det eksisterer kasser i dag, i samsvar med forvaltningsplan.

Landbruk

Med unntak av Ytste Lundadalsseter (og flere av gjeterbuene), så ligger eksisterende landbruksbygninger utenfor det delområdet som er foreslått som nasjonalpark under alternativ 1A. Her kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til vedlikehold (*Tiltak: Byggvedlikehold i kulturlandskapet*) og mindre endringer av bygninger, men ikke oppføring av nye (*Tiltak: Nybygg i kulturlandskapet*). Ved at forvaltningsmyndigheten har kontroll med denne typen tiltak, vil eventuelle negative virkninger av disse for landskapet kunne reduseres. Likevel, med en streng praktisering på Ytste Lundadalsseter, der nye bygninger til jordbruksformål kan være nødvendig for å gjenoppta drifta, vil vernet (alt. 1) også kunne få en viss negativ betydning for landskapsutviklingen.

Når det gjelder gjeterbuer i utmarka, så ligger svært mange av disse innenfor det delområdet som er foreslått som nasjonalpark under alternativ 1A. Tilstrekkelig vedlikehold (*Tiltak: Byggvedlikehold i utmark*) av eksisterende bygninger vil kunne fortsette etter et eventuelt vern, men oppføring av nye vil ikke være tillatt. I den grad nye gjeterbuer er nødvendige for å opprettholde omfanget av det utmarksbeitet som er i dag, så vil et vern være negativt for landskapet. Det foreligger spredte planer/ønsker om å oppføre nye gjeterbuer innenfor utredningsområdet (*Tiltak: Nybygg i utmark*), og på det grunnlaget vurderes vernet

som et svakt hinder for en videreføring av vesentlige landskapskvaliteter innenfor utredningsområdet.

Vår det gjelder vannveier innenfor utredningsområdet, som faller inn under samme tiltak, så foreligger det ingen planer om nybygg, bare vedlikehold. Denne delen av tiltaket berøres derfor ikke av vernet som sådan, mens derimot berører vernet den motorferdselen som vedlikeholdet genererer. Dette behandles imidlertid nedenfor under overskriften **motorferdsel**

Når det gjelder nybygg av bruer, gjerder og andre anlegg for landbruksdrift (**Tiltak: Nye beiteanlegg/vedlikehold**), så åpner vernebestemmelsene knyttet til nasjonalpark-areale for dispensasjonssøknader på området. Når slike tiltak planlegges innenfor det delområdet som er foreslått som nasjonalpark under alternativ 1A, så representerer derfor ikke vernet et vesentlig hinder for landbruket eller indirekte noen konsekvenser for landskapet.

Kraftressurser

Et vern (alt. 1A) blokkerer Norsk Hydro sine planer om opprusting/utvidelse av eksisterende anlegg i Fortundalen (**Tiltak: Takrenne Illvatnet**, **Tiltak: Takrenne Fortundalen vest**). Dette er omfattende tiltak som i stor grad berører landskapskvalitetene lokalt, og et vern vil ha store positive virkninger på landskapskvalitetene.

Det samme gjelder planene om å heve regulerings høyden på Raudalsmagasinet (**Tiltak: Heving av Raudalsmagasinet**). Også her vil et vern stoppe en realisering av planene og ha positive virkninger på landskapskvalitetene. Landskapsområdet er imidlertid allerede sterkt påvirket av eksisterende regulering, noe som begrenser vernets konsekvenser for landskapet gjennom tiltaket.

Når det gjelder planene om småkraftverk i Nordre Juva (**Tiltak: Småkraftverk Nordre Juva**), så vil et vern også sette bom for disse. Elva er blikkfang for et stort antall beboere i Bismo, og det er usikkert hvorvidt det vil bli gitt konsesjon for utbygging hvis det ikke blir noe vern. Vern vurderes likevel å ha middels positive konsekvenser for landskapet innenfor utredningsområdet.

Friluftsliv og naturopplevelser

Merking av stinettet (**Tiltak: Merking av stinettet**) representerer inngrep innenfor nasjonalpark-delen av utredningsområdet, men forutsetter ingen motorferdsel. Et vern vil medføre at tiltaket kan videreføres som i dag, og vil derfor ikke ha noen konsekvenser for landskapet.

Reiseliv

Det er innrapportert ett planlagt reiselivs anlegg som berører nasjonalpark-delen av utredningsområdet (**Tiltak: Gondolbane, Lomseggen**). En gondolbane med servicebygg på toppen vil bryte sterkt med de beskrevne kvalitetene for området. Anlegget vil bli svært tydelig eksponert. Et vern vil hindre en slik utbygging, og har derfor vesentlige positive konsekvenser for landskapet.

Det er planlagt "Carwalks" (*Tiltak: "Carwalks"*) innenfor utredningsområdet. Anlegget av disse korte stiene er hjemlet i vernebestemmelsene. Tiltakets svært enkle utforming vil imidlertid ikke berøre landskapet innenfor utredningsområdet, og vernet har tilsvarende liten betydning.

Hytter og andre bygninger

Vernebestemmelsene introduserer et forbud mot hyttebygging. Nye hytter vil generelt ikke være et positivt tilskudd til landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet. Et eventuelt vern berører planer om oppsett av hytter på to lokaliteter (*Tiltak: Nye hytter, Osen Tiltak: Nye hytter, Bøvertjønnin*).

Hytteplanene er konsentrert til områder hvor det allerede er flere hytter/sel, og det stilles derfor avgjørende krav til lokalisering og detaljutforming. Den særlige varsomheten som kreves i møtet med den eldre, tradisjonelle bygningsmassen lokalt, er med og begrunner vernets positive konsekvenser for landskapet.

Samferdsel og telekommunikasjon

Veg over Handspiki (*Tiltak: Veg over Handspiki*) vil ikke kunne realiseres ved et eventuelt vern etter alternativ 1A. Tiltaket berører vesentlige landskapskvaliteter. Selve anlegget og generert støy og gjennomgangstrafikk endrer landskapets karakter lokalt, og berører opplevelseskvaliteter knyttet til setermiljøer og villrein. Et vern vil opprettholde dagens situasjon og innebære store positive konsekvenser for landskapet i utredningsområdet.

Planene om en stolpemast (*Tiltak: Stolpemast for bredbåndsradi*) berører nasjonalpark-delen av utredningsområdet. Et vern setter bom for disse planene, som imidlertid i liten grad svekker landskapskvalitetene lokalt. Vernets positive konsekvenser for landskapet under dette temaet er derfor svært begrenset.

Delområde Landskapsvernområde

Nedenfor gis en presentasjon av de vernebestemmelsene for landskapsvernområde som gjør seg gjeldende overfor aktuelle fysiske **inngrep** i utredningsområdet. Deretter behandles hvert enkelt av de tiltakene som berører det delområdet som alternativ 1A foreslår som landskapsvernområde. Tiltakene behandles under det aktuelle deltemaet (Landbruk, Tamreindrift....).

Justert forskriftsmal for landskapsvernområde, § 3 Vernebestemmelser, beskriver under punkt 1- Inngrep i landskapet: "Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan virke inn på landskapets art eller karakter,....". Det konkretiseres nærmere et forbud mot bl.a. "vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger,..... vassdragsregulering, opplag av båt, graving og påfylling av masse,.....drenering og annenform for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper o.l. kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Opplistingen er ikke uttømmende."

§ 3, punkt 1.2 åpner imidlertid for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) *vedlikehold av bygninger og andre anlegg. Vedlikehold skal skje i samsvar med tradisjonell byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke utvendig ombygging eller utvidelse.*
- b) *vedlikehold av eksisterende stier, skilt, bruer, varder og liknende i samsvar med forvaltningsplan.*
- c) *merking av skiløyper i samsvar med forvaltningsplan*
- d) *vedlikehold av eksisterende veier i samsvar med forvaltningsplan.*
- e) *drift og vedlikehold av jordbruksarealer i delområde....Retningslinjer for drift fastsettes i forvaltningsplan.*
- f) *anlegg av sanketrøer og nødvendig gjerding i delområde...*
- g) *drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg og nødvendig istandsetting ved akutt utfall.*
- h) *oppgradering/fornyelse av kraftanlegg og kraftlinjer for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.*
- i) *plukking av mindre steiner.*

Etter søknad og som dispensasjon (§ 3, punkt 1.3) kan forvaltningsmyndigheten også gi tillatelse til:

- a) *ombygging og utvidelse av bygninger.*
- b) *gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade*
- c) *oppføring av nye bygninger og anlegg som er nødvendige til jordbruksformål i sone...*
- d) *riving av gamle bygninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk*
- e) *oppføring av bygninger og anlegg som er nødvendig for utøvelse av tamreindrift.*
- f) *bygging av bruer og legging av klopper*
- g) *oppsetting av skilt og merking av nye stier*
- h) *uttak av sand/skjellsand til eget bruk etter retningslinjer fastsatt i forvaltningsplan*
- i) *oppgradering/fornyelse av energi- og kraftanlegg som ikke faller inn under § 3 pkt. 1.2 g)*
- j) *oppsetting av kasser for utstyr og proviant ved fiskevann der det eksisterer kasser fra før, i medhold av forvaltningsplan*

Landbruk

Med unntak av Ytste Lundadalsseter (og flere av gjeterbuene), så ligger eksisterende landbruksbygninger innenfor det delområdet som er foreslått som landskapsvernområde under alternativ 1A. Her kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til vedlikehold og mindre endringer av bygninger. Oppføring av nye bygninger til jordbruksformål er søknadsberettiget (pkt. 1.3c). Planer om vedlikehold (**Tiltak:** *Byggvedlikehold i kulturlandskapet*), og nybygg (**Tiltak:** *Nybygg i kulturlandskapet*) i aktive stølsmiljøer, vil være mulig å realisere ved et eventuelt vern. Vernebestemmelsenes ordlyd på området tilrettelegger for en videreføring og mulig utvidelse av tradisjonell stølsdrift i utredningsområdet som i dag, og vernet vurderes som uten betydning for landskapet på dette virkeområdet.

Når det gjelder gjeterbuer i utmarka, så ligger flere av disse innenfor det delområdet som er foreslått som landskapsvernområde under alternativ 1A. Tilstrekkelig vedlikehold av eksisterende bygninger (**Tiltak:** *Byggvedlikehold i utmark*) vil kunne fortsette etter et eventuelt vern, inkludert oppføring av nye (**Tiltak:** *Nybygg i utmark*) etter søknad. I den grad nye gjeterbuer er nødvendige for å opprettholde omfanget av det utmarksbeitet som er i dag, så vil en videreføring av denne muligheten ha positiv betydning for landskapet. Det foreligger spredte planer/ønsker om å oppføre nye gjeterbuer innenfor utredningsområdet. Vernet vurderes imidlertid ikke å ha vesentlig indirekte betydning for videreføring av dagens utmarksbeiting og skjøtsel av landskapskvaliteter innenfor utredningsområdet.

Når det gjelder nybygg av bruer, gjerder og andre anlegg for landbruksdrift (**Tiltak:** *Nye beiteanlegg/vedlikehold*), så åpner vernebestemmelsene som knytter seg til det området som utredes for landskapsvern, for en videreføring av dagens situasjon. Når slike tiltak planlegges innenfor det delområdet som er foreslått som landskapsvernområde under alternativ 1A, så representerer derfor ikke vernet et vesentlig hinder for landbruket eller indirekte noen konsekvenser for landskapet.

Reiseliv

Det er planlagt "Carwalks" (**Tiltak:** "Carwalks") innenfor Mørkridsdalen LVO i utredningsområdet. Det er åpnet for søknad om slike anlegg i vernebestemmelsene. Tiltakets svært enkle utforming vil imidlertid ikke berøre landskapet innenfor utredningsområdet.

Det forutsettes at den planlagte etableringen av et kulturlandskapscenter i Mørkridsdalen (**Tiltak:** *Kulturlandskapscenter, Mørkridsdalen*) ikke innebærer nye, fysiske inngrep.

Samferdsel og telekommunikasjon

Den planlagte vegstrekningen som også berører Mysubytta LVO (**Tiltak:** *Veg over Handspiki*) vil ikke kunne realiseres ved et eventuelt vern etter alternativ 1A. Selve anlegget og generert støy og gjennomgangstrafikk, endrer landskapets karakter

lokalt, og berører særlig opplevelseskvaliteter knyttet til setermiljøet. Et vern vil ha store positive konsekvenser for landskapet i landskapsvernområde-delen av utredningsområdet.

Delområde Naturreservat

Den planlagte vegstrekningen som også berører Røykjeskålvatnet NR (*Tiltak: Veg over Handspiki*) vil ikke kunne realiseres ved et eventuelt vern etter alternativ 1A. Et vern vil ha store positive konsekvenser for landskapet i naturreservat-delen av utredningsområdet.

Det foreligger ikke andre innrapporterte tiltak som innebærer fysiske inngrep i de delområdene som planlegges vernet som naturreservat under alternativ 1A innenfor utredningsområdet.

5.3.2 Skjøtsel

Delområde Nasjonalpark

Nedenfor gis en presentasjon av hvilke vernebestemmelser for nasjonalpark som særlig gjør seg gjeldende overfor aktuelle **skjøtselstiltak** i utredningsområdet. Med skjøtselstiltak menes slått, beiting, uttak av ved og virke m.m. Deretter behandles hvert enkelt av de skjøtselstiltakene som berører det delområdet som alternativ 1A foreslår som nasjonalpark. Skjøtselstiltakene behandles under det aktuelle deltemaet (Landbruk, Tamreindrift.....).

Vernebestemmelsen (§ 3, punkt 2 Plantelivet) uttaler at: ”*Vegetasjon, herunder døde busker og trær, er vernet mot all skade og ødelegging. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.*”

Denne bestemmelsen (pkt. 2.1) er likevel ikke til hinder for (pkt. 2.2):

- a) *Beite*
- b) *Skånsom bruk av trevirke til bålrensing*
- c) *Plukking av bær og matsopp*
- d) *Plukking av vanlige planter til eget bruk*
- e) *Bruk av kvist til snarefangst*
- f) *Plukkhogst av ved til støler i nasjonalparken i samsvar med forvaltningsplan*

Forvaltningsmyndigheten kan også gi tillatelse til (pkt. 2.3):

- a) *Plukkhogst av ved til hytter i nasjonalparken i samsvar med forvaltningsplan*
- b) *Rydding av eksisterende stølsvoller i samsvar med forvaltningsplan*
- c) *Bruk av plantevernmidler for stubbebehandling ved rydding av eksisterende stølsvoller*

Landbruk

Innenfor den delen av utredningsområdet som er foreslått som nasjonalpark under alternativ 1A, er det stort sett beiting (**Tiltak: Beiting, landbruk**) som gjør seg gjeldende under tema Landbruk.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for å bruke området til beite, og et vern som nasjonalpark medfører ingen endring i forhold til dagens muligheter til husdyrbeiting, og anses derfor ikke å ha noen konsekvenser for landskapet.

På Ytste Lundadals seter, som ligger innenfor nasjonalpark-arealet, vil det være aktuelt med rydding av eksisterende setervoller (**Tiltak: Rydding av setervoller**). Et vern (alt. 1) vil åpne for søknader på tiltaket som er i tråd med en forvaltningsplan for verneområdet. Vernet vil derfor i praksis ikke ha betydning for landskapet innenfor nasjonalpark-delen av utredningsområdet gjennom tiltaket

Uttak av ved til lokalt bruk under landbrukstemaet (**Tiltak: Uttak av ved til lokalt bruk**), omfatter bare Ytste Lundadals seter i det delområdet som er foreslått som nasjonalpark under alternativ 1A. Denne anledningen er hjemlet i vernebestemmelsene, og et vern vil ikke medføre noen endringer i forhold til dagens situasjon eller for landskapets kvaliteter.

Tamreindrift

Dagens lovbestemte anledning til reinbeite og uttak av brensel og virke innenfor tamreindriften (**Tiltak: Beiting, tamreindrift**) (**Tiltak: Uttak av brensel og virke, tamreindrift**) videreføres gjennom vernebestemmelsene (pkt. 2.2). En videreføring av dagens situasjon vil ikke ha konsekvenser for landskapet innenfor denne delen av utredningsområdet.

Delområde Landskapsvernområde

Nedenfor gis en presentasjon av de vernebestemmelsene for landskapsvernområde som særlig gjør seg gjeldende overfor aktuelle **skjøtselstiltak** i utredningsområdet. Deretter behandles aktuelle tiltak.

Vernebestemmelsen (§ 3, punkt 2 Plantelivet, pkt.2.1) uttaler at: ”Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter er forbudt.”

Videre under pkt. 2.2 Beite: ”Beite er tillatt. Rydding av beite og eksisterende stølsvoller, samt slått og lauving er tillatt.”

Videre under pkt. 2.3 Hogst av ved: ”Hogst av ved til eget bruk og til hytter og støler i landskapsvernområdet er tillatt. Hogst skal skje som plukkhogst. Særmerkede, dekorative og døde trær som preger landskapet, skal ikke hogges.”

Landbruk

De fleste stølsmiljøene ligger innenfor det delområdet som er planlagt som landskapsvernområde under alternativ 1A. Både slått (**Tiltak: Slått av innmark**), husdyrbeite (**Tiltak: Beiting, landbruk**), rydding av setervoller (**Tiltak: Rydding av**

setervoller) og uttak av ved til lokalt bruk (**Tiltak:** *Uttak av ved til lokalt bruk*) er aktuelle tiltak i dette delområdet.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for en videreføring av dagens situasjon, og et vern som landskapsvernområde vil derfor ikke ha konsekvenser for landskapet innenfor disse delene av utredningsområdet.

Tamreindrift

Høydalen LVO ligger innenfor Lom tamreinlag sitt vinterbeite, og tamreinlagets hjemlede adgang til reinbeite og plukkhogst for eget bruk (**Tiltak:** *Beiting, tamreindrift, Tiltak: Uttak av brensel og virke, tamreindrift*) videreføres gjennom vernebestemmelsene (pkt. 2.3). En videreføring av dagens situasjon vil ikke ha konsekvenser for landskapet innenfor denne delen av utredningsområdet.

Delområde Naturreservat

Det er ingen av de innrapporterte skjøtselstiltakene som berører delområdene som planlegges vernet som naturreservat med unntak av beite (**Tiltak:** *Beiting, landbruk, Tiltak: Beiting, tamreindrift*), slått av innmarka innenfor Høyrokampen NR (**Tiltak:** *Slått av innmark*) og uttak av ved til lokalt bruk på hyttene ved Bøvertjønnin (Høyrokampen NR) og innenfor Røykjeskålvatnet NR (**Tiltak:** *Uttak av ved til lokalt bruk*).

Vernebestemmelsene åpner for beitebruken, og har ingen konsekvenser for landskapet gjennom dette tiltaket. Annerledes stiller det seg for den viktige videreføringen av slått på Kvålssetre. Et vern (alt. 1) vil sette bom for tiltaket og ha negativ betydning for landskapet lokalt. Selv om § 5 Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser, gir en viss åpning for tiltaket, så framgår det av § 3 Vernebestemmelser, at både uttaket av gras (pkt.1) og motorferdselaktiviteten (pkt.4) hindres av vernet. Vernet vil også kunne medføre ytterligere negative konsekvenser hvis denne slått er av avgjørende betydning for driftsenheten.

Når det gjelder uttak av ved til lokalt bruk, så inneholder vernebestemmelsene (§ 3, punkt 1) et forbud mot denne aktiviteten. Omfanget er svært begrenset, og en videreføring av dagens nivå er ikke vurdert til å ha noen betydning for landskapet i utredningsområdet. Et vern (alt. 1) vil derfor heller ikke ha noen betydning for landskapskvalitetene innenfor reservat-delen av utredningsområdet.

5.3.3 Motorferdsel

Nedenfor gis en presentasjon av hvilke vernebestemmelser for nasjonalpark som gjør seg gjeldende overfor aktuelle **motorferdselstiltak** i utredningsområdet. Deretter behandles hvert enkelt av de tiltakene som berører det delområdet som alternativ 1A foreslår som nasjonalpark. Tiltakene behandles under det aktuelle deltemaet (Landbruk, Tamreindrift.....).

Delområde Nasjonalpark

Vernebestemmelsen (§ 3 punkt 6 Motorferdsel) har som utgangspunkt at “Motorferdsel til lands, til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt.” Punkt 6.2 åpner imidlertid for:

- a) *motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.*
- b) *nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med utøvelse av tamreindrift. Leiekjører for reineier eller reindriftsansvarlig må medbringe skriftlig dokumentasjon/avtale med oppdragsgiver for at kjøringa skal være lovlig.*
- c) *motorferdsel for uttransport av syke/skadde dyr i medhold av lov om dyrevern. Kjøretøy som benyttes skal være skånsom mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet før kjøring finner sted.*

Forvaltningen kan likevel gi tillatelse etter en vurdering til (6.3):

- a) *øvingskjøring til formål nevnt i pkt 6.2 a).*
- b) *utkjøring av saltstein på snødekt mark i regi av beitelag*
- c) *flyging lavere enn 300 m over bakken i forbindelse med beitedyrleting og dyretellinger*
- d) *bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med vedhogst*
- e) *bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av varer og utstyr til hytter og støler, samt for utkjøring av båt.*
- f) *bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på hytter, klopper o.l.*
- g) *bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget eller luftfartøy for uttransport av felt elg og hjort.*
- h) *bruk av luftfartøy eller motorkjøretøy på barmark i forbindelse med tamreindrift.*
- i) *bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy i samband med kalking*
- j) *bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy i samband med drift, vedlikehold og oppgradering/fornyelse av eksisterende kraftanlegg.*
- k) *motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av eksisterende vannveier i medhold av forvaltningsplan.*

Den viktigste påvirkningen fra snøscooter- og helikopterbruk på landskapet er støy. Særlig i de områdene hvor opplevelsen av urørthet er en vesentlig kvalitet (UK-I og UK-II), vil perioder med støy være med på å svekke disse kvalitetene. Det praktiseres svært lite barmarkskjøring i dag, og nødvendig kjøring er hjemlet i vernebestemmelsene. Dette gjelder særlig i akutte situasjoner med syke beitedyr og opprensing av vannveier år om annet. Under vedlikehold av vannveier er det mulig å belte seg opp på frossen mark for å unngå terrengslitasje. Formålet krever dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten, og det kan forventes at hensynet til landskapet og verneformålet vil veie tungt i slike saker.

Landbruk

Motorferdsel innenfor utredningsområdet foregår på vinterføre ved frakt av saltslikkestein, bygningsmaterialer og ved, samt i spesielle tilfeller på barmark til søk etter savnede husdyr, uttransport av syke dyr, transport av veterinær til syke dyr, og eventuelt nødslakt. (**Tiltak:** *Motorferdsel, landbruk*). Omfanget er svært beskjedent, og stort sett begrenset til faste traséer. I tillegg medfører vedlikeholdet av vannveier noe motorferdsel (**Tiltak:** *Byggvedlikehold i utmark*). Her er det gjerne snakk om terrengtransport på barmark.

Vernebestemmelsene åpner for dispensasjonssøknader om snøscooterbruk i landbrukssammenheng (§ 3, pkt. 6.3b-f), og er ikke til hinder for barmarkskjøring av dyreetiske hensyn (pkt. 6.2c). Behovet for motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av vannveier er også hjemlet i vernebestemmelsene (pkt. 6.3k).

Et vern vil i liten grad påvirke den nødvendige motorferdselen i landbruket innenfor den delen av utredningsområdet som er foreslått som nasjonalpark. Bestemmelsene vil samtidig sikre en god kontroll med framtidig utvikling på området gjennom kravet til dispensasjoner. Et vern vil ikke berøre landskapskvalitetene i forhold til dagens situasjon gjennom disse tiltakene.

Tamreindrift

Gjetinga av tamrein gjennom vinterbeiteperioden foregår med snøscooter og omfatter den delen av utredningsområdet som ligger i Lom kommune (**Tiltak:** *Snøscooterbruk, tamreindrift*). Tiltaket er hjemlet i vernebestemmelsene (§ 3, pkt. 6.2b), og et vern vil ikke påvirke snøscooterbruken innenfor det delarealet som er foreslått som nasjonalpark. Et vern vil derfor heller ikke ha konsekvenser for landskapet gjennom dette tiltaket.

Kraftressurser

Flere kraftproduksjonsaktører praktiserer motorferdsel innenfor nasjonalpark-delen av utredningsområdet (**Tiltak:** *Motorferdsel, kraftressurser*). Dette omfatter snøscooter- og helikopterbruk for drift/vedlikehold/ettersyn av eksisterende anlegg.

Vernebestemmelsene (pkt. 6.3j) åpner for dispensasjon på området, og det forventes ikke at nødvendig omfang av motorferdsel i driftsøyemed vil bli berørt av et eventuelt vern. Det forventes en økning i omfanget av nødvendig

motorferdsel under tiltaket. Konsekvensene av dette økte omfanget fanges imidlertid opp under 0-alternativet, og ikke under vernealternativene.

Friluftsliv og naturopplevelse

Det er flere aktuelle tiltak som forutsetter bruk av snøscooter innenfor utredningsområdet. Oppkjøring og kvisting av løypenettet utstrekning nasjonalpark-delen av utredningsområdet, særlig kvistinga av turistløypene (**Tiltak:** *Løypepreparering*, **Tiltak:** *Kvisting av løypenettet*).

Disse tiltakene er ikke hjemlet i justert Forskrift for nasjonalpark. Vernet vil derfor særlig ramme behovet for kvisting av løypenettet, mens oppkjøring av skispor i stor grad foregår utenfor den delen av utredningsområdet som er foreslått vernet som nasjonalpark. Det er svært vanskelig å kviste løypenettet uten bruk av snøscooter, og vernet vanskeliggjør dette arbeidet. Indirekte vil vernet derfor svekke sikkerheten for brukerne, og dermed også berøre tilknytningen som også er en kvalitet ved landskapet (identitet).

Når det gjelder vedlikeholdet og drifta av turisthytter og andre åpne buer i utredningsområdet (**Tiltak:** *Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer*), så er dette hjemlet i vernebestemmelsene som søknadsberettiget (pkt. 6.3e-f). Slikt sett vil sannsynligvis ikke et vern berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Motorbåt (**Tiltak:** *Bruk av motorbåt*) er ikke hjemlet av vernebestemmelsene. Et vern vil redusere omfanget av støy i områder som er dels karakterisert som villmarkspregede (Glittervatnet, UK-I) og dels preget av småskala naturinngrep (Lundadalsvatnet, UK-III). Det finnes alternativer til motorbruk, og et vern vil ikke nødvendigvis berøre negativt den tilknytningen som utvikles ved bruken.

Et vern under alternativ 1A vil ha små positive konsekvenser for landskapet under tema Friluftsliv og naturopplevelser når det gjelder motorferdsel.

Hytter og andre bygninger

Vedlikehold av private hytter genererer noe motorferdsel, både snøscooter og helikopter (**Tiltak:** *Byggeaktivitet/transport*). Omfanget er relativt lite, og berører ytterkant av utredningsområdet. (6.3e-f)

Tiltaket er hjemlet i vernebestemmelsene (pkt. 6.3e-f) som søknadsberettiget formål. Slikt sett vil sannsynligvis ikke et vern berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Annen motorferdsel

Statens naturoppsyn (SNO) har lov hjemmel for sin virksomhet, og et vern vil ikke innskrenke deres virksomhet (pkt. 6.2a) (**Tiltak:** *Motorferdsel, oppsynstjenesten*). Et vern vil derfor ikke berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Hjelpekorpsenes øvelses- og beredskapsvirksomhet innenfor utredningsområdet berøres av et vern (**Tiltak:** *Motorferdsel, hjelpekorpsene*). Beredskapsvirksomheten er tillatt, mens nødvendig øvelsesvirksomhet, inkludert kjentmannsøvelser, er kun

søknadsberettiget etter vernebestemmelsene (pkt. 6.3a). Det er lite sannsynlig at landskapet beøres av vern gjennom dette tiltaket.

Forvarets øvelsesvirksomhet innenfor utredningsområdet er svært begrenset i dag, og skjer helt nord, ved Gamle Strynefjellsvegen (**Tiltak: Forsvarets bakkeøvelser**). Tiltaket er søknadsberettiget etter vernebestemmelsene (pkt. 6.3a). Det er lite sannsynlig at landskapet beøres av vern gjennom dette tiltaket.

I dag inngår utredningsområdet i Forsvarets samlede lavflyvingsområde, men bruken er svært begrenset (**Tiltak: Forsvarets lavflyving**). Et vern vil sette en stopper for virksomheten, og indirekte ha positiv betydning for landskapet gjennom redusert støy og forstyrrelse av dyreliv (særlig villrein) og ulike brukergrupper.

Et vern under alternativ 1A vil ha små positive konsekvenser for landskapet under tema Annen motorferdsel, særlig fordi vernet vil være et hinder for forsvarets lavflyving, men også fordi motorferdsel i større grad vurderes opp mot verneformålet av forvaltningsmyndigheten gjennom dispensasjonspraksis.

Letting og landing med helikopter på Spørteggbreen i forbindelse med filmproduksjon (**Tiltak: Motorferdsel, filmproduksjon**) vil ikke kunne videreføres etter et eventuelt vern under alternativ 1A. Redusert støy som følge av forbudet vil være av positiv betydning for landskapet både direkte fordi viktige villmarkskvaliteter svekkes og indirekte fordi støy kan forstyrre villreinstammen i sårbare perioder. Villreinen er vurdert som et viktig opplevelsespotensiale innenfor utredningsområdet.

Delområde Landskapsvernområde

Nedenfor gis en presentasjon av de vernebestemmelsene for landskapsvernområde som gjør seg gjeldende overfor aktuelle **motorferdselstiltak** i utredningsområdet. Deretter behandles aktuelle tiltak.

Vernebestemmelsen (§ 3, pkt. 6. Motorferdsel) har som utgangspunkt (6.1):
”Motorferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.”

Bestemmelsen er ikke til hinder for (pkt. 6.2):

- a) motorferdsel ved militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, redningsog oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b) motorferdsel på innmark i forbindelse med drift av jordbruksarealer.
- c) bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort.
- d) bruk av motor på båt i forbindelse med fiske i sjø over 2 km².

- e) nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med tamreindrift. Leiekjører for reineier eller reindrifansvarlig må medbringe skriftlig dokumentasjon/avtale med oppdragsgiver for at kjøringen skal være lovlig.
- f) motorferdsel i samsvar med plan for skogsdrift som er godkjent etter pkt 2.4.
- g) motorferdsel på følgende eksisterende bilveger: inn til Mysubytta, gamle Strynefjellsvei, inn til Høydalsseter og inn til hyttefelt ved Bøvertjønnin.
- h) motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på kraftlinjer og kraftanlegg. Det skal i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.
- i) motorferdsel for uttransport av syke/skadde dyr i medhold av lov om dyrevern. Kjøretøy som benyttes skal være skånsom mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet før kjøring finner sted.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til (pkt. 6.3):

- a) øvingskjøring til formål nevnt i pkt 6.2 a).
- b) bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med husdyrhold.
- c) motorferdsel i forbindelse med vedhogst til eget bruk etter pkt. 2.3.
- d) bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av varer og utstyr til hytter og støler, samt for utkjøring av båt
- e) bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på hytter, klopper o.l.
- f) bruk av luftfartøy for uttransport av felt elg og hjort.
- g) bruk av luftfartøy eller motorkjøretøy på barmark i forbindelse med tamreindrift.
- h) motorferdsel i forbindelse med drift, vedlikehold og oppgradering/fornyelse av eksisterende kraftanlegg.
- i) motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av eksisterende vannveier i medhold av forvaltningsplan.

Landbruk

Motorferdsel innenfor de delene av utredningsområdet som under alternativ 1 A er foreslått vernet som landskapsvernområde, er begrenset til snøscooterbruk under frakt av saltslikkestein, bygningsmaterialer og ved, samt i spesielle tilfeller på barmark under søk etter savnede husdyr, uttransport av syke dyr, transport av veterinær til syke dyr, og eventuelt nødslakt. (**Tiltak:** Motorferdsel, landbruk).

Omfanget er svært beskjedent. I tillegg medfører slått av innmarka i Høydalen noe motorferdsel (**Tiltak: Slått av innmark**).

Vernebestemmelsene åpner for dispensasjonssøknader om snøscooterbruk i landbrukssammenheng når det dreier seg om vedhogst (pkt. 6.3c), transport av materialer til sel og beiteanlegg (pkt. 6.3d-e), og er ikke til hinder for barmarkskjøring av dyreetiske hensyn (pkt. 6.2i). Behovet for terrengkjøring i forbindelse med vedlikehold av vannveier er også hjemlet i vernebestemmelsene som dispensasjonsformål (pkt. 6.3j).

Et vern vil i liten grad påvirke den nødvendige motorferdselen i landbruket innenfor den delen av utredningsområdet som under alternativ 1A er foreslått som landskapsvernområder. Bestemmelsene vil samtidig sikre en god kontroll med framtidig utvikling på området gjennom kravet til dispensasjoner. Et vern vil ikke berøre landskapsvalitetene i forhold til dagens situasjon gjennom disse tiltakene.

Tamreindrift

Gjetinga av tamrein gjennom vinterbeiteperioden foregår med snøscooter og omfatter den delen av utredningsområdet som ligger i Lom kommune (**Tiltak: Snøscooterbruk, tamreindrift**).

Tiltaket er hjemlet i vernebestemmelsene (§ 3, pkt. 6.2e), og et vern vil ikke påvirke snøscooterbruken innenfor Høydalen LVO. Et vern vil derfor heller ikke ha konsekvenser for landskapet gjennom dette tiltaket.

Kraftressurser

Flere kraftproduksjonsaktører praktiserer motorferdsel innenfor de delene av utredningsområdet som er under alternativ 1A er planlagt vernet som landskapsvernområder (**Tiltak: Motorferdsel, kraftressurser**). Dette omfatter både snøscooter- og helikopterbruk for drift/vedlikehold/ettersyn av eksisterende anlegg.

Vernebestemmelsene (pkt. 6.3g) åpner for dispensasjon på området, og det forventes ikke at nødvendig omfang av motorferdsel i driftsøyemed vil bli berørt av et eventuelt vern. Det forventes en økning i omfanget av nødvendig motorferdsel under tiltaket. Konsekvensene av dette økte omfanget fanges imidlertid opp under 0-alternativet, og ikke under vernealternativene.

Friluftsliv og naturopplevelse

Det er flere aktuelle tiltak som forutsetter bruk av snøscooter innenfor den delen av utredningsområdet som er vurdert vernet som landskapsvernområde under alternativ 1A. Særlig gjelder dette oppkjøring/preparering av skiløypene omkring Mysubytta (**Tiltak: Løypepreparering**).

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for preparering av løyper i eksisterende vegtraséer. Denne anledningen åpner delvis for en videreføring av den løypeoppkjøringa som skjer i dag, men ikke fullstendig. Indirekte vil vernet derfor

svekke tilretteleggingen for friluftslivsbruk, men ikke ha vesentlig betydning for landskapet.

Når det gjelder vedlikeholdet og drifta av turisthytter og andre åpne buer i utredningsområdet (**Tiltak:** *Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer*), så er dette hjemlet i vernebestemmelsene som søknadsberettiget (pkt. 6.3d-e). Slikt sett vil sannsynligvis ikke et vern berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Hytter og andre bygninger

Vedlikehold av private hytter genererer noe motorferdsel, både snøscooter og helikopter (**Tiltak:** *Byggeaktivitet/transport*). Omfanget er relativt lite, og berører ytterkant av utredningsområdet.

Tiltaket er hjemlet i vernebestemmelsene (pkt. 6.3d-e) som søknadsberettiget formål. Slikt sett vil sannsynligvis ikke et vern berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Annen motorferdsel

Statens naturoppsyn (SNO) har lov hjemmel for sin virksomhet, og et vern vil ikke innskrenke deres virksomhet (pkt. 6.2a) (**Tiltak:** *Motorferdsel, oppsynstjenesten*). Et vern vil derfor ikke berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Hjelpekorpsenes øvelses- og beredskapsvirksomhet innenfor utredningsområdet berøres av et vern (**Tiltak:** *Motorferdsel, hjelpekorpsene*). Beredskapsvirksomheten er tillatt, mens nødvendig øvelsesvirksomhet, inkludert kjentmannsøvelser, er kun søknadsberettiget etter vernebestemmelsene (pkt. 6.3a). Det er lite sannsynlig at landskapet berøres av vern gjennom dette tiltaket.

Forvarets øvelsesvirksomhet innenfor utredningsområdet er svært begrenset i dag, og skjer helt nord, inkludert Gamle Strynefjellsvegen LVO (**Tiltak:** *Forsvarets bakkeøvelser*). Tiltaket er søknadsberettiget etter vernebestemmelsene (pkt. 6.3a). Det er lite sannsynlig at landskapet berøres av vern gjennom dette tiltaket.

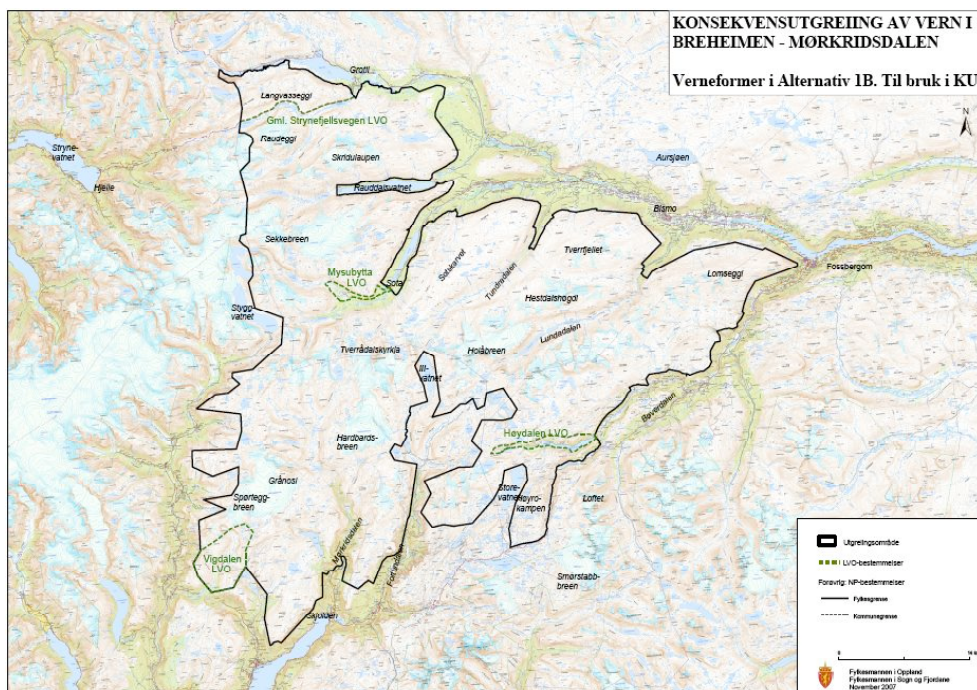
I dag inngår utredningsområdet i Forsvarets samlede lavflyvingsområde, men bruken er svært begrenset (**Tiltak:** *Forsvarets lavflyving*). Et vern vil åpne for fortsatt lavflyvning, og slikt sett ikke berøre landskapet gjennom dette tiltaket. Det er imidlertid nærmest umulig å avgrense aktiviteten til de relativt små delområdene som vurderes vernet som landskapsvernområder.

Delområde Naturrestat

Det er bare to av de innrapporterte motorferdselstiltakene som berører delområdene som planlegges vernet som naturrestat under alternativ 1A innenfor utredningsområdet. Det gjelder Lom tamreinlag sin bruk av snøscooter i Høyrokampen NR (**Tiltak:** *Snøscooterbruk, tamreindrif*) og slått av innmark i samme delområde (**Tiltak:** *Slått av innmark*).

Forskriftsmalen utelukker disse tiltakene, også som dispensert formål. Skjøtselen av innmarka her betydning for landskapet, og tiltaket er nærmere behandlet under overskriften **Skjøtsel**.

5.4 Alternativ 1B

Figur 5.3 Alternativ 1B. Kilde: Fylkesmannen i Oppland 13.12.2007.

Forskjellen mellom alternativ 1A og alternativ 1B er at de delområdene som utredes for vern som naturreservat innlemmes i det samlede delområdet som utredes for vern som nasjonalpark. Alle delområdene som under alternativ 1A utredes for vern som landskapsområde, opprettholdes under alternativ 1B med unntak av Mørkridsdalen LVO, som innlemmes i nasjonalparkarealet.

5.4.1 Inngrep

Det er bare registrert ett planlagt inngrep innenfor de delområdene som utredes for vern som naturreservat (**Tiltak: Veg over Handspiki**). Dette tiltaket gis samme behandling (forbud) av justert Forskriftsmal for nasjonalpark som av Forskriftsmal for naturreservat, og tiltaket utgjør derfor ingen forskjell mellom alternativ 1A og alternativ 1B.

En annen forskjell fra alternativ 1A omfatter de tiltakene som er registrert innenfor Mørkridsdalen LVO under alternativ 1A, og som under alternativ 1B skal forholde seg til vernebestemmelsene for nasjonalpark. Dette omfatter i første rekke nybygg i landbruket (**Tiltak: Nybygg i kulturlandskapet**), hvor nasjonalparkbestemmelsene åpner for vedlikehold og mindre endringer av bygninger, men ikke oppføring av

nye. Under vernebestemmelsene for landskapsvernområde er imidlertid oppføring av nye bygninger til jordbruksformål gjort søknadsberettiget (pkt. 1.3c). Alternativ 1A tilrettelegger derfor i noe større grad for en videreføring og mulig utvidelse av tradisjonell stølsdrift i utredningsområdet enn alternativ 1B. Alternativ 1B har derfor indirekte noe større negative konsekvenser for landskapet enn alternativ 1A på dette feltet.

Et annet aktuelt tiltak er reiselivets ønske om å tilrettelegge for korte fotturer fra bilveg (**Tiltak:** "Carwalks"), også i Mørkridsdalen. Uansett verneform, så er dette et søknadsberettiget tiltak uten vesentlige konsekvenser for landskapet. Dette tiltaket påpeker derfor ingen forskjeller mellom alternativ 1A og alternativ 1B.

5.4.2 Skjøtsel

Det er bare registrert ett skjøtseltiltak innenfor de delområdene som utredes for vern som naturreservat. Dette gjelder uttak av ved til hyttene innenfor Røykjeskålvatnet NR (**Tiltak:** *Uttak av ved til lokalt bruk*). Fordi tiltaket ikke berører landskapskvalitetene, representerer heller ikke tiltaket noen forskjell mellom alternativ 1A og alternativ 1B.

Den eneste forskjellen fra alternativ 1A omfatter de tiltakene som er registrert innenfor Mørkridsdalen LVO fra alternativ 1A, og som under alternativ 1B skal forholde seg til vernebestemmelsene for nasjonalpark.

Både husdyrbeite (**Tiltak:** *Beiting, landbruk*) og uttak av ved til lokalt bruk på setrene (**Tiltak:** *Uttak av ved til lokalt bruk*) er aktuelle tiltak i Mørkridsdalen LVO, men berøres ikke forskjellig av de to vernealternative (alternativ 1A og alternativ 1B). Det er derfor ikke mulig under overskriften **skjøtsel** å registrere noen forskjeller mellom alternativ 1A og alternativ 1B sin betydning for landskapet innenfor utredningsområdet .

5.4.3 Motorferdsel

Det er bare registrert et eksisterende eller planlagt motorferdseltiltak innenfor de delområdene som utredes for vern som naturreservat i alternativ 1A (**Tiltak:** *Snøscooterbruk, tamreindrift*). I praksis utgjør ikke denne adgangen til bruk av snøscooter noen betydning for landskapet når aktiviteten er begrenset til reingjeting gjennom vinterbeitet. Den eneste forskjellen fra alternativ 1A omfatter de tiltakene som er registrert innenfor Mørkridsdalen LVO fra alternativ 1A, og som under alternativ 1B skal forholde seg til vernebestemmelsene for nasjonalpark.

Under motorferdsel er dette begrenset til snøscooterbruk til frakt av saltslikkestein, bygningsmaterialer og ved, samt i spesielle tilfeller barmarkskjøring under søk etter savnede husdyr, uttransport av syke dyr, transport av veterinær til syke dyr, og eventuelt nødslakt (**Tiltak:** *Motorferdsel, landbruk*). Omfanget er svært beskjedent, og vernebestemmelsene fra justert Forskriftsmal for nasjonalparker og justert Forskriftsmal for landskapsvernområder er svært like på dette området.

Det har ingen praktisk betydning at Mørkridsdalen LVO fra alternativ 1A blir stengt for lavflyving når det samme arealet innlemmes i nasjonalpark-arealet under alternativ 1B.

Under overskriften **motorferdsel** er det ikke forskjeller mellom alternativ 1A og alternativ 1B når det gjelder virkning og konsekvenser for landskapet.

5.5 Alternativ 2

Alternativet innebærer at hele utredningsområdet utredes for vern som landskapsvernområde. Når det gjelder vernebestemmelser for landskapsvernområde for henholdsvis **inngrep, skjøtsel** og **motorferdsel**, så henvises til teksten under behandlingen av alternativ 1A foran.

5.5.1 Inngrep

Landbruk

Samtlige landbruksbygninger, inkludert Ytste Lundadalsseter og gjeterbuene i utmarka, forholder seg til justert Forskrift for landskapsvernområder i alternativ 2. Her kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til vedlikehold og mindre endringer av bygninger. Oppføring av nye bygninger til jordbruksformål er dessuten søknadsberettiget (pkt. 1.3c). Planer om vedlikehold og nybygg i aktive stølsmiljøer (**Tiltak: Nybygg i kulturlandskapet**, **Tiltak: Byggvedlikehold i kulturlandskapet**), vil dermed være mulig å realisere ved et eventuelt vern. Vernebestemmelsenes ordlyd på området tilrettelegger stort sett for en videreføring og mulig utvidelse av tradisjonell stølsdrift i utredningsområdet, og vernet vurderes bare til å være av svært liten negativ betydning for landskapet på dette virkeområdet.

Tilstrekkelig vedlikehold av gjeterbuene i utmarka (**Tiltak: Byggvedlikehold i utmark**) vil kunne fortsette etter et eventuelt vern, inkludert oppføring av nye etter søknad (**Tiltak: Nybygg i utmark**). I den grad nye gjeterbuer er nødvendige for å opprettholde omfanget av det utmarksbeitet som er i dag, så vil en videreføring av denne muligheten ha positiv betydning for landskapet. Det foreligger spredte planer/ønsker om å oppføre nye gjeterbuer innenfor utredningsområdet. Vernet vurderes imidlertid ikke å ha indirekte negativ betydning for videreføring av dagens utmarksbeiting og skjøtsel av landskapskvaliteter innenfor utredningsområdet.

Når det gjelder vannveier innenfor utredningsområdet, som faller inn under samme tiltak, så foreligger det ingen planer om nybygg, bare vedlikehold. Denne delen av tiltaket berøres derfor ikke av vernet som sådan, men derimot motorferdsel som vedlikeholdet genererer, kan bli berørt. Dette behandles imidlertid nedenfor under overskriften **motorferdsel**

Når det gjelder nybygg av bruer, gjerder og andre anlegg for landbruksdrift (**Tiltak: Nye beiteanlegg/vedlikehold**), så åpner vernebestemmelsene for en

videreføring av dagens situasjon, og representerer derfor ikke et vesentlig hinder for landbruket eller indirekte noen konsekvenser for landskapet.

Kraftressurser

Et vern berører Norsk Hydro sine planer om opprusting/utvidelse av eksisterende anlegg i Fortundalen (**Tiltak:** *Takrenne Illvatnet*, **Tiltak:** *Takrenne Fortundalen vest*). Planene er såvidt omfattende og berører nye, uberørte områder i såvidt stor grad (Olje- og energidepartementet 2007) at tiltakene ikke vurderes å ligge innenfor dispensasjonsformålet (pkt. 1.3i). Dette er samtidig tiltak som i stor grad berører landskapskvalitetene lokalt, og et vern vil ha positive virkninger på landskapskvalitetene.

Når det gjelder planene om å heve reguleringshøyden på Raudalsmagasinet (**Tiltak:** *Heving av Raudalsmagasinet*), så vurderes tiltaket å ligge innenfor dispensasjonsformålet. Også her vil likevel et vern ha positive virkninger på landskapskvalitetene gjennom et forsterket fokus på verneformålet. Landskapsområdet er imidlertid allerede sterkt påvirket av eksisterende regulering, og vil dermed begrense vernets betydning for landskapet.

Når det gjelder planene om småkraftverk i Nordre Juva (**Tiltak:** *Småkraftverk Nordre Juva*), så vil et vern sette bom for disse. Elva er blikkfang for et stort antall beboere i Lom, og det er usikkert hvorvidt det vil bli gitt konsesjon for utbygging hvis det ikke blir noe vern. Vern vurderes likevel å ha positive virkninger for landskapskvalitetene lokalt

Reiseliv

Det er innrapportert ett planlagt reiselivsbygg som i vesentlig grad berører utredningsområdet (**Tiltak:** *Gondolbane, Lomseggen*). Gondolbane med servicebygg på toppen vil bryte sterkt med de beskrevne kvalitetene for området. Anlegget vil bli svært tydelig eksponert. Et vern vil hindre en slik utbygging, og har store positive konsekvenser for landskapet.

Det er planlagt "Carwalks" (**Tiltak:** "Carwalks") innenfor utredningsområdet. Anlegget av disse korte stiene er hjemlet i vernebestemmelsene. Tiltakets svært enkle utforming vil imidlertid ikke berøre landskapet innenfor utredningsområdet.

Planene i Mørkridsdalen (**Tiltak:** *Kulturlandskapsenter, Mørkridsdalen*) forutsettes ikke å innebære fysiske inngrep av betydning for landskapet.

Hytter og andre bygninger

Vernebestemmelsene introduserer et forbud mot hyttebygging. Nye hytter vil generelt ikke være et positivt tilskudd til landskapskvalitetene innenfor utredningsområdet. Et eventuelt vern berører planer om oppsett av hytter på to lokaliteter (**Tiltak:** *Nye hytter, Osen* **Tiltak:** *Nye hytter, Bøvertjønnin*). Hytteplanene er konsentrert til områder hvor det allerede er flere hytter/sel, og det stilles derfor avgjørende krav til lokalisering og detaljutforming. Den særlige varsomheten som kreves i møtet med den eldre, tradisjonelle bygningsmassen lokalt, er med og begrunner vernets positive konsekvenser for landskapet.

Samferdsel og telekommunikasjon

Ny veg mellom Luster og Skjåk (**Tiltak:** *Veg over Handspiki*) vil ikke kunne realiseres ved et eventuelt vern som landskapsvernområde. En eventuell ny veg i dette området vil i stor grad berøre sentrale landskapskvaliteter, og et vern vil ha store positive konsekvenser for landskapet.

Planene om en stolpemast (**Tiltak:** *Stolpemast for bredbåndsradio*) berører utredningsområdet. Et vern setter bom for disse planene, som imidlertid i liten grad svekker landskapskvalitetene lokalt. Vernets positive konsekvenser for landskapet under dette temaet er derfor svært begrenset.

5.5.2 Skjøtsel

Landbruk

Både slått (**Tiltak:** *Slått av innmark*), husdyrbeite (**Tiltak:** *Beiting, landbruk*) og uttak av ved til lokalt bruk (**Tiltak:** *Uttak av ved til lokalt bruk*) er aktuelle tiltak innenfor utredningsområdet. Vernebestemmelsene er ikke til hinder for en videreføring av dagens situasjon, og et vern vil ikke ha konsekvenser for landskapet

Tamreindrift

Høydalen LVO ligger innenfor Lom tamreinlag sitt vinterbeite, og tamreinlagets hjemlede adgang til reinbeite og plukkhogst for eget bruk (**Tiltak:** *Beiting, tamreindrift, Tiltak: Uttak av brensel og virke, tamreindrift*) videreføres gjennom vernebestemmelsene (pkt. 2.3). En videreføring av dagens situasjon vil ikke ha konsekvenser for landskapet innenfor denne delen av utredningsområdet.

5.5.3 Motorferdsel

Landbruk

Motorferdsel er begrenset til snøscooterbruk under frakt av saltslikkestein, bygningsmaterialer og ved, samt i spesielle tilfeller barmarkskjøring under søk etter savnede husdyr, uttransport av syke dyr, transport av veterinær til syke dyr, og eventuelt nødslakt. (**Tiltak:** *Motorferdsel, landbruk*). Omfanget er svært beskjedent. I tillegg medfører slått av innmarka i Høydalen noe motorferdsel (**Tiltak:** *Slått av innmark*), sammen med vedlikeholdet av vannveier i utmarka (**Tiltak:** *Nybygg/vedlikehold i utmark*).

Vernebestemmelsene åpner for dispensasjonssøknader om snøscooterbruk i landbrukssammenheng når det dreier seg om vedhogst (pkt. 6.3c), transport av materialer til sel og beiteanlegg (pkt. 6.3d-e), og er ikke til hinder for barmarkskjøring av dyreetiske hensyn (pkt. 6.2i). Behovet for terrengkjøring i forbindelse med vedlikehold av vannveier er også hjemlet i vernebestemmelsene som dispensasjonsformål (pkt. 6.3j).

Et vern vil i liten grad påvirke den nødvendige motorferdselen i landbruket innenfor utredningsområdet. Bestemmelsene vil samtidig sikre en god kontroll med

framtidig utvikling på området gjennom kravet til dispensasjoner. Et vern vil ikke berøre landskapsvalitetene i forhold til dagens situasjon gjennom disse tiltakene.

Tamreindrift

Gjetinga av tamrein gjennom vinterbeiteperioden foregår med snøscooter og omfatter den delen av utredningsområdet som ligger i Lom kommune (**Tiltak: Snøscooterbruk, tamreindrift**).

Tiltaket er hjemlet i vernebestemmelsene (§ 3, pkt. 6.2e), og et vern vil ikke påvirke snøscooterbruken. Et vern vil derfor heller ikke ha konsekvenser for landskapet gjennom dette tiltaket.

Kraftressurser

Flere kraftproduksjonsaktører praktiserer motorferdsel innenfor utredningsområdet (**Tiltak: Motorferdsel, kraftressurser**). Dette omfatter både snøscooter- og helikopterbruk for drift/vedlikehold/ettersyn av eksisterende anlegg.

Vernebestemmelsene (pkt. 6.3g) åpner for dispensasjon på området, og det forventes ikke at nødvendig omfang av motorferdsel i driftsøyemed vil bli berørt av et eventuelt vern. Det forventes en økning i omfanget av nødvendig motorferdsel under tiltaket. Konsekvensene av dette økte omfanget fanges imidlertid opp under 0-alternativet, og ikke under vernealternativene.

Friluftsliv og naturopplevelse

Det er flere aktuelle tiltak som forutsetter bruk av snøscooter innenfor utredningsområdet. Bruk av snøscooter i forbindelse med kvisting av skiløyper (**Tiltak: Kvisting av løypenettet**) og preparering/sporlegging av skiløypene i området rundt Sota seter og Mysubytta (**Tiltak: Løypepreparering**), er blant disse.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for preparering av løyper i eksisterende vegtraséer, og åpner dermed delvis for en videreføring av den løypeoppkjøringa som skjer i dag, men ikke fullstendig. Vernet vil imidlertid utelukke kvisting av løypenettet innenfor utredningsområdet. Indirekte vil vernet berøre bruken av utredningsområdet til friluftslivsliv vinterstid, og indirekte den tilknytningen som også er en kvalitet ved landskapet (identitet).

Når det gjelder vedlikeholdet og drifta av turisthytter og andre åpne buer i utredningsområdet (**Tiltak: Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer**), så er dette hjemlet i vernebestemmelsene som søknadsberettiget (pkt. 6.3d-e). Slikt sett vil sannsynligvis ikke et vern berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Hytter og andre bygninger

Vedlikehold av private hytter genererer noe motorferdsel, både med snøscooter og helikopter (**Tiltak: Byggeaktivitet/transport**). Omfanget er relativt lite, og berører ytterkant av utredningsområdet.

Tiltaket er hjemlet i vernebestemmelsene (pkt. 6.3d-e) som søknadsberettiget formål. Slikt sett vil sannsynligvis ikke et vern berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Annen motorferdsel

Statens naturoppsyn (SNO) har lovhjemmel for sin virksomhet, og et vern vil ikke innskrenke deres virksomhet (pkt. 6.2a) (**Tiltak:** *Motorferdsel, oppsynstjenesten*). Et vern vil derfor ikke berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Hjelpekorpsenes øvelses- og beredskapsvirksomhet innenfor utredningsområdet berøres av et vern (**Tiltak:** *Motorferdsel, hjelpekorpsene*). Beredskapsvirksomheten er tillatt, mens nødvendig øvelsesvirksomhet, inkludert kjentmannsøvelser, er kun søknadsberettiget etter vernebestemmelsene (pkt. 6.3a). Det er lite sannsynlig at landskapet berøres av vern gjennom dette tiltaket.

Forvarets øvelsesvirksomhet innenfor utredningsområdet er svært begrenset i dag, og skjer helt nord, inkludert Gamle Strynefjellsvegen LVO (**Tiltak:** *Forsvarets bakkeøvelser*). Tiltaket er søknadsberettiget etter vernebestemmelsene (pkt. 6.3a). Det er lite sannsynlig at landskapet berøres av vern gjennom dette tiltaket.

I dag inngår utredningsområdet i Forsvarets samlede lavflyvingsområde, men bruken er svært begrenset (**Tiltak:** *Forsvarets lavflyving*). Et vern vil åpne for fortsatt lavflyvning, og slikt sett vil ikke vernet (alternativ 2) berøre landskapet gjennom dette tiltaket.

Letting og landing med helikopter på Spørteggbreen i forbindelse med filmproduksjon (**Tiltak:** *Motorferdsel, filmproduksjon*) vil ikke kunne videreføres etter et eventuelt vern under alternativ 2. Redusert støy som følge av forbudet vil være av positiv betydning for landskapet både direkte fordi viktige kvaliteter svekkes og indirekte fordi støy kan forstyrre villreinstammen i sårbare perioder. Villreinen er vurdert som et viktig opplevelsespotensiale i utredningsområdet.

5.6 Oppsummering

Sentrale kvaliteter ved landskapet innenfor utredningsområdet er representert ved en vekslende topografi, stor kontrastriktidom og et gjennomgående fravær av tyngre, tekniske inngrep. Både veger, kraftledninger, bekkeinntak og enkelte master finnes representert, men utgjør ingen karakter ved landskapet. Motorferdselaktiviteten er samtidig begrenset. Tamreindrift og tradisjonell landbruksdrift med husdyrhold er en positiv kvalitet som stedvis setter et tydelig preg på utredningsområdet. Beitepresset er fremdeles relativt høyt, men seterdriften er bare representert ved enkelte, spredte bruk. Mange sel er likevel godt bevart, og selv om disse benyttes som fritidsboliger i dag, framstår de ennå som viktige kulturmiljøer i dalførene.

Det finnes konkrete planer om nye tiltak som dels vil kunne svekke, dels endre landskapets karakter. For mange av tiltakene er det mulig å hevde at de visuelle konsekvensene kan avgrenses til å berøre mindre landskapsområder, men hvert

tiltak griper likevel inn i og endrer utredningsområdets totale landskapskarakter. De planlagte tiltakene som særlig berører utredningsområdets landskapskarakter er ny veg over Handspiki, gondolbane mot Lomseggi og takrenneprosjektene vest for Fortundalen. Forskriftsmalene for hverken landskapsvernområde, nasjonalpark eller naturreservat, vil tillate noen av disse planlagte, tunge, fysiske inngrepene innenfor utredningsområdet, og slikt sett vil et vern etter naturvernloven virke til å bevare viktige landskapskvaliteter.

Når det gjelder mindre inngrep og forstyrrelse som bygging av landbruksbygninger og nye sankebuer i fjellet, enkel opprusting av eksisterende kraftanlegg, lavflyving, løypepreparering, kvisting og merking, så er det verneformen som avgjør hvorvidt tiltakene lar seg gjennomføre etter et eventuelt vern.

Med enkelte unntak gis det åpning for en videreføring av eksisterende aktivitet innenfor utredningsområdet uansett verneform. Dette er stort sett aktivitetsformer innenfor tamrein- og landbruksdrift som er nødvendig for å opprettholde positive landskapskvaliteter.

Tabellen under oppsummerer konsekvenser av 0-alternativet og de alternative verneforslagene på landskapet i Breheimen-Mørkridsdalen fordelt på tema. For mer detaljert oversikt over tiltakene i 0-alternativet, se vedlegg 2.

Tabell 5.2. Oppsummering av konsekvensene for henholdsvis 0-alternativet, alternativ 1A, alternativ 1B og alternativ 2, fordelt på tema.

Tema	Tiltak	Konsekvenser			
		0-alt.	Alt. 1A	Alt. 1B	Alt. 2
Landbruk	Nybygg/vedlikehold av bygg og anlegg, Beiting, Slått, Motorferdsel	0	0/-	-	0
Tamreindrif	Beiting, Snøscooterkjøring, Uttak av ved og virke	0	0	0	0
Kraftressurser	Opprustingsprosjekter, Småkraftverk, Drift og vedlikehold (motorferdsel)	--	++/+++	++/+++	++
Råstoffutvinning av kleberstein	Ingen	0	0	0	0
Friluftsliv og naturopplevelse	Drift/vedlikehold av hytter, Motorferdsel, Løypekjøring,	0	0/+	0/+	0/+
Reiseliv	Gondolbane, Jakt- og fisketurisme, "Carwalks"	--	++	++	++
Hytter og andre bygninger	Utvidelse og fortetting av hyttefelt, Snøscooter- og helikopterbruk	-	+	+	+
Samferdsel og telekommunikasjon	Veg over Handspiki, Vegvedlikehold, Signalmast	--	++	++	++
Annen motorferdsel	Lavflyving, Motorisert oppsyns- og øvelsesvirksomhet	0	+	+	0
TOTALT		-/--	++	++	+/++

6 Forslag til avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak blir normalt gjennomført for å unngå eller redusere negative konsekvenser, men tiltak kan også iverksettes for å forsterke mulige positive konsekvenser. I de neste punktene beskrives mulige tiltak som har som formål å minimere vernets negative - eller fremme dets positive konsekvenser for landskapskvalitetene.

Grensejustering

Det kan være hensiktsmessig å bruke landskapsområdeavgrensningene som rettesnor for en avgrensning av yttergrensene for et eventuelt verneområde. Landskapsområdene er delvis en avgrensning av enhetlige typeområder og delvis en avgrensning utfra visuelle forhold hvor romavgrensning og visuell influens er sentralt. Hvis landskap og landskapsopplevelse skal være sentrale ledd i et verneformål, bør en grensedragnings støtte seg til en slik betraktningssmåte.

Alternativ 1A

Et vern ivaretar de aller fleste hensyn til landskapet og landskapsutviklingen. Det er imidlertid viktig å både ha et fokus på urørthet som kvalitet ved landskapet og opparbeidete identitetsverdier knyttet til bruken av landskapet. Et vern bør av hensyn til verdiene i landskapet gi en åpning for å videreføre den tradisjonelle bruken. Slikt sett bør ikke et vern nedlegge absolutte forbud mot tiltak som kan være del av en sannsynlig utvikling innenfor de næringene som er representert. Et vern gir for eksempel ikke åpning for oppsett av nye gjeterbuer utenfor de foreslåtte landskapsvernområdene eller nye bygninger på Lundadalsseter. Dette er heller ikke blant søknadsberettigede tiltak.

Noe av den samme betraktningen gjelder fritidsbruken av utredningsområdet. Det er også av betydning for landskapsutviklingen at den bruken som løypekvisting og turishytter tilrettelegger for i dag, vil kunne bli videreført etter et eventuelt vern. Vernebestemmelsene bør gi en åpning for kvisting av løypenettet i henhold til en forvaltningsplan for verneområdet som samtidig sikrer en god forvaltning av villreinstammen. Det forutsettes at det vil bli brukt kvist avnaturlig trevirke.

Setermiljøet omkring Ytste Lundadalsseter bør inngå i et landskapsvern på linje med de øvrige setermiljøene. Dette for å tilrettelegge i større grad for en gjenopptakelse av drifta i området, med de positive konsekvensene for landskapet som dette kan medføre.

Innmarka innenfor Høyrokampen NR bør trekkes ut av reservatet og eventuelt gis et vern som landskapsvernområde.

Alternativ 1B

Samme kommentar som ovenfor. I tillegg bør Mørkridsdalen trekkes ut av nasjonalpark-delen av utredningsområdet med samme begrunnelse som at Ytste Lundadalsseter bør gis et landskapsområdevern og ikke et nasjonalparkvern.

Alternativ 2

Alternativ 2 er gjennomgående mindre restriktivt mot nye inngrep og videreføring av dagens bruk innenfor utredningsområdet enn alternativ 1A og alternativ 1B. På tross av at alternativ 2 i større grad åpner for en videreføring av tradisjonell landbruksdrift, så er vernebestemmelsene samtidig for lite restriktive til å ivareta landskapskvalitetene fullt ut. Et forbud mot lavflyving bør innlemmes i vernebestemmelsene av hensyn til villreininteressene og indirekte også av hensyn til landskapet.

Forvaltningsplan

En eventuell forvaltningsplan for Breheimen-Mørkridsdalen bør avklare:

- geografiske soner og tidsperioder hvor motorferdsel bør begrenses til et absolutt minimum.
- traséer for kvisting av skiløyper, hvor det samtidig åpnes for en dispensert tillatelse til snøscooterbruk.

7 Referanser

7.1 Litteratur

- Alvereng, P. 2008. Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning. Tema: Motorferdsel. Miljøfaglig Utredning rapport 2008-16. ISBN 978-82-8138-296-1
- Andersen, O., Jordhøy, P. og Nellemann, C. 2008: Villrein i Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning av vern. NINA Rapport 348.
- Bøthun, S. W., Clemetsen, M. og Skjerdal, I. 2007. Breheimen – Mørkridsdalen, kartlegging av landskap. Aurland Naturverkstad Rapport 2/2007.
- Clemetsen, M. 2007. Kartlegging av landskap i Breheimen – Mørkridsdalen Tilleggsutgreiing Sognefjellet nord. Aurland Naturverkstad Rapport 11/2007.
- Direktoratet for naturforvaltning 27.02.2007. Fastsatt utgreiingsprogram. Verneplan for Breheimen-Mørkridsdalen.
- Eilertsen, S. M. og Høberg, J. 2008: Konsekvensutredning landbruk og tamrein, Breheimen-Mørkridsdalen. Bioforsk Nord Tjøtta rapport xx/2008
- Fangel, K. 2008: Utredning om vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvenser for hytter og andre bygninger. NINA Rapport 351.
- Fjeldstad, H. og Larsen, B. H. 2008. Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning på tema Biologisk mangfold/naturmiljø. Miljøfaglig Utredning rapport 2008:19. ISBN 978-82-8138-299-2.
- Fylkesmannen i Oppland 29.11.2007. Utredningsalternativene.
- Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 31.10.2007a. Standard forskrift for naturreservat.
- Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 31.10.2007b. Justert forskrift for nasjonalpark.
- Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 31.10.2007c. Justert forskrift for landskapsvernområde.
- Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 2007. Utredningsområdets avgrensning. Kart pr. juli 2007.
- Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane 13.07.2007. 0-alternativ for Breheimen - Mørkridsdalen.
- Gjære, J. 2008. Konsekvensutgreiing. Verneplan for Breheimen-Mørkridsdalen, Samferdsle. Asplan Viak rapport xx
- Koppen, G. og Stokke, K. B. 2008. Konsekvensutredning for vern av "Breheimen-Mørkridsdalen". Lokal tilhørighet og framtidig forvaltning. NIBR Notat. Høringsversjon april 2008.
- Melby, M., W. 2008. Vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvensutredning. Tema: Kraftressurser. Miljøfaglig Utredning rapport 2008-5. ISBN 978-82-8138-285-5.

Miljøverndepartementet 1996. Forskrift om konsekvensutredninger av 13. desember 1996. T-1169. 36s.

Miljøverndepartementet 1990. Konsekvensutredninger. Veileder i plan- og bygningslovens bestemmelser. T-746. Miljøverndepartementet. 66s.

Olje- og energidepartementet 2007. Retningslinjer for små vannkraftverk –til bruk for utarbeidelse av regionale planer og i NVEs konsesjonsbehandling.

Porsholt Jensen, H. 2008. Asplan Viak

Statens vegvesen 2006. Konsekvensanalyser. Håndbok 140.

Storøy, A. E. 2008. Asplan Viak

Øian, H. m.fl. 2008. Utredning om vern av Breheimen-Mørkridsdalen. Konsekvenser for Friluftsliv. NINA Rapport 350.

Aas, Ø. og Tangeland, T. 2008. Utredning om vern av Breheimen-Mørkridsdalen. konsekvenser for reiseliv. NINA rapport 349.

7.2 Muntlige kilder

Alvereng, Pål	Miljøfaglig Utredning, Alvestad
Andersen, Oddgeir	Norsk institutt for naturforskning NINA
Bøthun, Siri W.	Aurland Naturverkstad BA
Eilertsen, Svein Morten	Bioforsk Nord Tjøtta
Fangel, Kirstin	Norsk institutt for naturforskning NINA
Fjeldstad, Helge	Miljøfaglig Utredning, Oslo
Gjære, Jorun	Asplan Viak, Sandvika
Høberg, Jørn	Bioforsk Nord Tjøtta
Nellemann, Christian	Norsk institutt for naturforskning NINA
Porsholt Jensen, Hanne	Asplan Viak, Sandvika
Storøy, Astrid Elise	Asplan Viak, Sandvika
Stokke, Knut Bjørn	NIBR, Oslo
Øian, Hogne	Norsk institutt for naturforskning NINA
Aas, Øystein	Norsk institutt for naturforskning NINA

Miljøfaglig Utredning AS ble etablert i 1988. Firmaets hovedformål er å tilby miljøfaglig rådgivning. Virksomhetsområdet omfatter blant annet:

- Kartlegging av biologisk mangfold
- Konsekvensanalyser for ulike tema, blant annet: Naturmiljø, landskap, friluftsliv, reiseliv og landbruk
- Utarbeiding av forvaltningsplaner for verneområder
- Utarbeiding av kart (illustrasjonskart og GIS)
- FoU-virksomhet
- Foredragsvirksomhet

Hovedadresse:

Bekkjen, 6630 Tingvoll

Telefon: 71 53 17 50

Telefax: 71 53 01 51

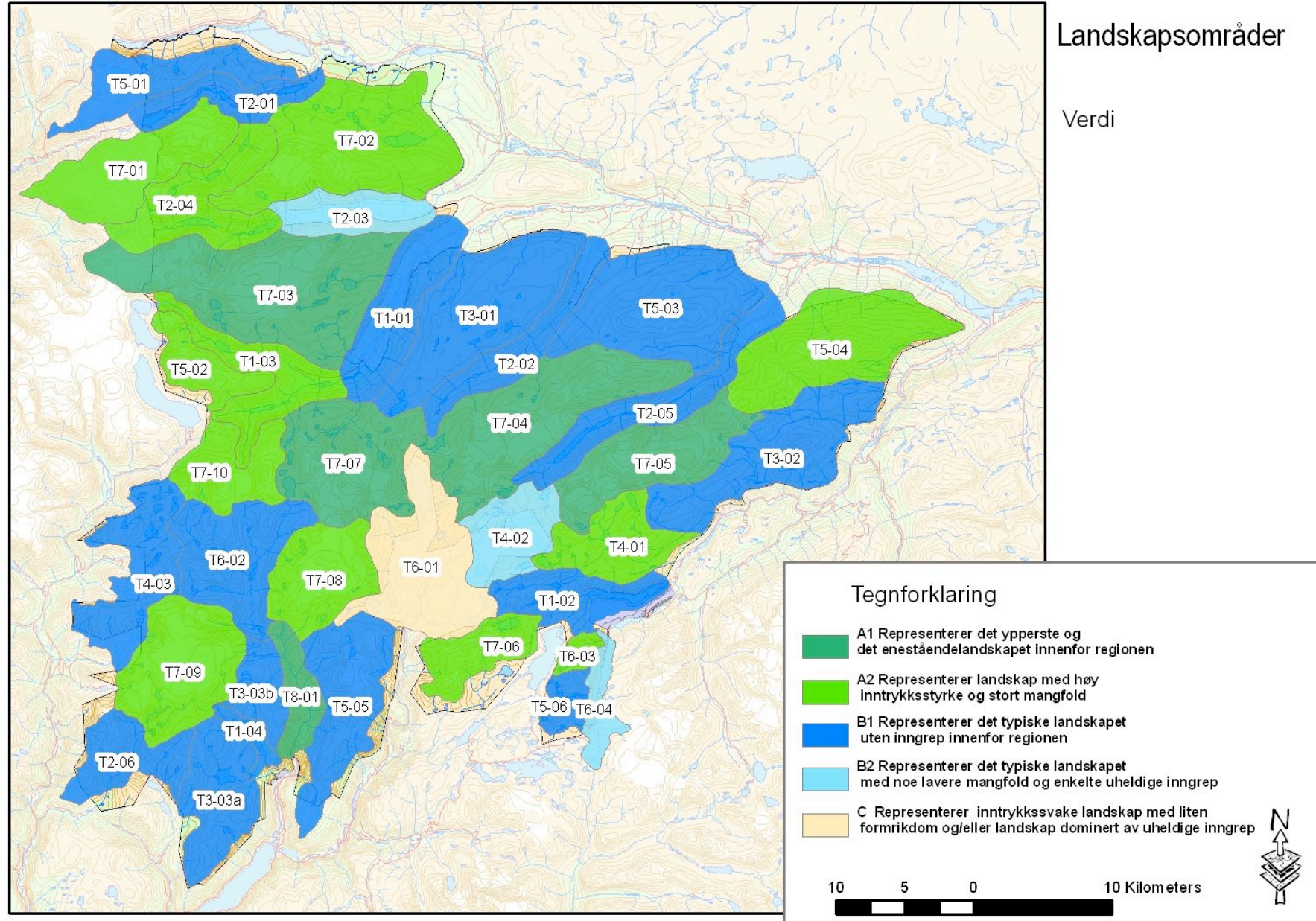
Org.nr.:

984 494 068 MVA

Hjemmeside:

www.miljofaglig-utredning.no

VEDLEGG 1. Verdiklassifisering av landskapsområder i utredningsområdet

VEDLEGG 2. Oppsummering av indirekte virkninger og konsekvenser på landskapet av ulike tiltak i Breheimen-Mørkridsdalen

Tema	Tiltak	Landskapsområde	Verdi	Urørthet	Virkning 0-alt.		Konsekvens 0-alt.		Virkning vern			Konsekvens vern		
					Landskap	Urørthet	Landskap	Urørthet	1A	1B	2	1A	1B	2
Landbruk	Nybygg i kulturlandskapet	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Ingen	Ingen	0	0				0/-	0/-	0
	Byggvedlikehold i kulturlandskapet	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Liten positiv	Ingen	+	0				0	0	0
	Nybygg i utmark	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				-	-	0
	Byggvedlikehold i utmark	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten positiv	Ingen	+	0				0	0	0
	Nye beiteanlegg/vedlikehold	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Slått av innmark	T1-02, T6-04	B1, B2	IV, III	Ingen	Ingen	0	0				--	0	0
	Beiting, landbruk	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Rydding av setervoller	T1-02, T1-03, T2-05, T8-01	B1, A2, B1, A1	IV, II, III, II	Liten positiv	Ingen	+	0				0	0	0
	Motorferdsel, landbruk	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten neg.	Ingen	-	0				+	+	+
	Uttak av ved til lokalt bruk	T1-02, T1-03, T8-01	B1, A2, A1	IV, III, II	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
Tamreindrift	Beiting, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Snøscooterbruk, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Uttak av brensel og virke, tamreindrift	T1-02, T3-02, T4-01, T5-04, T7-05	B1, B1, B2, B2, A1	IV, II, I, II, I	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
Kraftressurser	Takrenneprosjekt Illvatnet	T7-07, T6-01	A1, C	I, IV	Stor neg.	I → III	---	--				+++	+++	+++
	Takrenneprosjekt Fortundalen vest	Ikke registrert	(B1)	(IV)	Midd. neg.	Ingen	--	0				++	++	++
	Hevning Raudalsmagasinet	T2-03	B2	IV	Liten neg.	Ingen	-	0				++	++	+
	Småkraftverk Nordre Juva	T5-03	B1	II	Midd. neg.	II → III	-	-				++	++	++
	Motorferdsel, kraftressurser	Utredn.omr.	varierer	varierer	Liten neg.	Ingen	-	0				+	+	+
Friluftsliv og naturopplevelser	Løypepreparering	T1-01, T1-03, T2-01	B1, A2, B1	III, III, III	Ingen	Ingen	0	0				0/+	0/+	0/+
	Kvisting av løypenetet	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0/+	0/+	0/+
	Merking av stinettet	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Drift/vedlikehold av åpne hytter/buer	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Bruk av motorbåt	T2-05, T7-02	B1, A2	III, I	Ingen	Ingen	0	0				0/+	0/+	0

Reiseliv	"Carwalks"	T1-02, T5-06, T6-04, T8-01	B1, B1, B2, A1	IV, I, III, II	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Jakt- og fisketurisme	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Gondolbane, Lomseggen	T5-04	B1	II	Stor neg.	II→ IV	---	--				+++	+++	+++
	Kulturlandsk.senter, Mørkridsdalen	T8-01	A1	II	Midd. pos.	Ingen	+	0				0	0	0
Hytter og andre bygninger	Nye hytter, Osen	T1-04	B1	III	Liten neg.	Ingen	-	0				+	+	+
	Nye hytter, Bøvertjønnin	Ikke registrert	?	(III)	Liten neg.	Ingen	-	0				+	+	+
	Byggeaktivitet/transport	T1-04	B1	III	Liten neg.	Ingen	-	0				+	+	+
Samferdsel og telekomm.	Stolpemast, bredbåndsradio	T6-04	B2	III	Liten neg.	Ingen	-	0				0/+	0/+	0/+
	Veg over Handspiki	T1-01, T1-03	B1, A2	III	Stor neg.	III→ IV	--	--				++	++	++
Annen motorferdsel	Motorferdsel, filmproduksjon	T7-09	A2	I	Ingen	Ingen	0	0				+	+	+
	Motorferdsel, oppsynstjen.	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0	0	0
	Motorferdsel, hjelpekorpsene	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				+	+	+
	Forsvarets bakkeøvelser	Utredn.omr.	varierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				0/+	0/+	0/+
	Forsvarets lavflyving	Utredn.omr.	vaierer	varierer	Ingen	Ingen	0	0				++	++	0

For verdi, urørthetsklasse, virkning og konsekvens, se kapittel 3 Metode.

Forklaring av fargebruk under virkning av vernebestemmelsene for alternativ 1A, alternativ 1B og alternativ 2:

Bestemmelsene forbyr tiltaket.

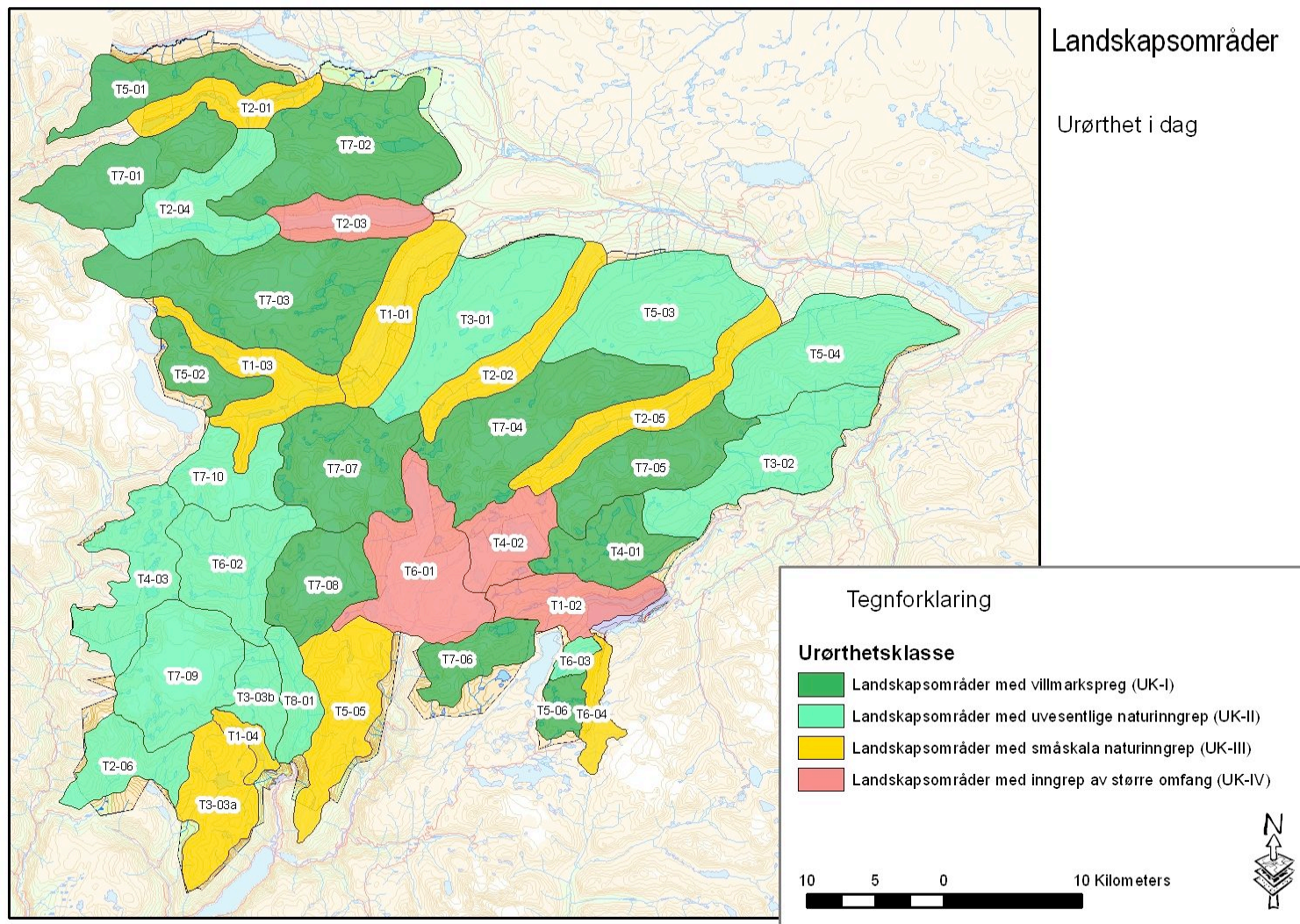
Bestemmelsene åpner for tiltaket, men krever søknad og forvaltningsmyndigheten kan påvirke utformingen

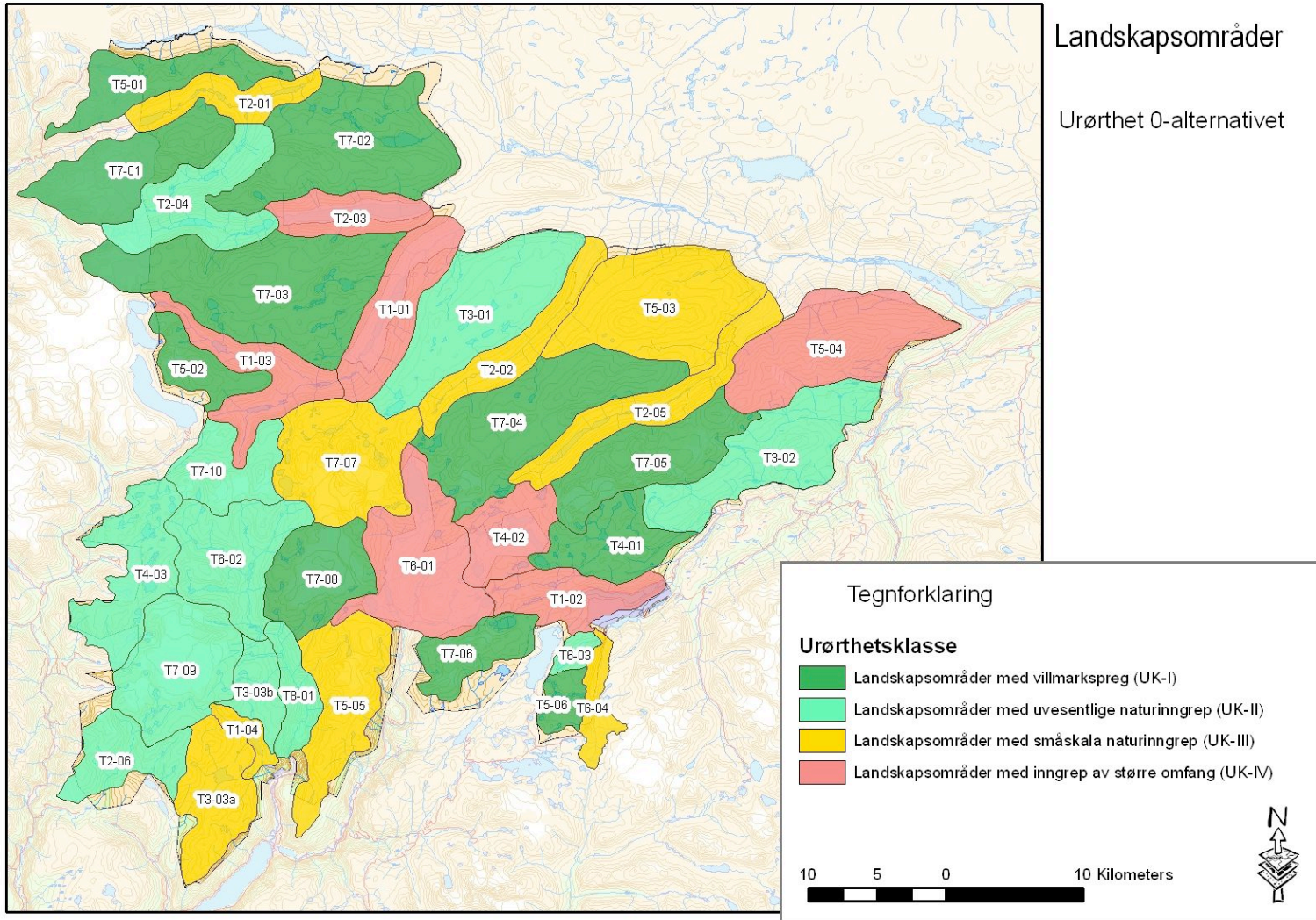
Bestemmelsene har ingen virkning på tiltaket.

VEDLEGG 3. Klassifisering av urørthet, dagens situasjon

Ved å sammenholde figur A og figur B framgår det hvordan opplevelsen av urørthet forventes å utvikle seg innenfor utredningsområdet hvis det ikke blir noe vern (0-alternativet).

Figur A

Figur B